Analiza pozaornitologicznych uwarunkowań realizacji oraz sposobu finansowania i zarządzania projektem „Norda Kraina Ptaków”

Opracowanie na zlecenie Starostwa Powiatowego w Pucku

Jarosław K. Nowakowski (red.)
Barbara Mudlaff
Kamila Nowicka
Anna Jędrzejewska
Bartosz Płóciennik
Iwona Domachowska
Michał Polakowski
Violetta Pietrzyk

Fot. Melanie z Pixabay

Gdańsk 2022

Autorzy:

Jarosław K. Nowakowski, Stacja Badania Wędrówek Ptaków, Uniwersytet Gdański, ul. Wita Stwosza 59, 80-308 Gdańsk.

Barbara Mudlaff, Stowarzyszenie Turystyczne "Kaszuby Północne", Lokalna Organizacja Turystyczna, ul. Pałacowa 14, Kłanino, 84-107 Starzyno.

Kamila Nowicka, Stowarzyszenie Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka, ul. Portowa 15, 84-120 Władysławowo.

Anna Jędrzejewska, Niezależny ekspert w zakresie fundraisingu i technik pozyskiwania partnerów biznesowych, hortiterapełtka.

Bartosz Płóciennik, Nadmorski Park Krajobrazowy, Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych, ul. Morska 6a, 84-120 Władysławowo.

Iwona Domachowska, Wydziału Edukacji, Starostwo Powiatowe w Pucku, ul. Kolejowa 7B, 84-100 Puck.

Michał Polakowski, Katedra Ekologii i Antropologii, Instytut Biologii, Uniwersytet Szczeciński, ul. Wąska 13, 71-412, Szczecin.

Violetta Pietrzyk, Stowarzyszenie Psychoterapeuci dla Natury, ul. Kingi 6, 03-666 Warszawa.

Zalecany sposób cytowania całości:

Nowakowski JK. (red.), Mudlaf B., Nowicka K., Jędrzejewska A., Płóciennik B., Domachowska I., Polakowski M., Pietrzyk V. 2022. Analiza pozaornitologicznych uwarunkowań realizacji oraz sposobu finansowania i zarządzania projektem „Norda Kraina Ptaków”. Opracowanie na zamówienie Starostwa Powiatowego w Pucku.

Zalecany sposób cytowania rozdziałów (na przykładzie Części I):

Płóciennik B. 2022. Ochrona przyrody. W: Nowakowski J.K. (red.) Analiza pozaornitologicznych uwarunkowań realizacji oraz sposobu finansowania i zarządzania projektem „Norda Kraina Ptaków”. Opracowanie na zamówienie Starostwa Powiatowego w Pucku. str. 9-44.

SPIS TREŚCI:

Wstęp str. 5

1. **Cele i zakres opracowania**
2. **Liczba osób zainteresowanych lub potencjalnie zainteresowanych turystyką ornitologiczną w Polsce**

I. **Ochrona przyrody** str. 9

1. **Przyrodnicza charakterystyka obszaru**
2. **Formy ochrony przyrody na terenie Powiatu Puckiego**
3. **Fotografowanie przyrody**
4. **Wytyczne „pro przyrodnicze" do uwzględnienia w projektach realizacyjnych**

II. **Edukacja** str. 45

1. **Wprowadzenie: obowiązek szkolny i obowiązek nauki, etapy kształcenia**
2. **Liczba i rodzaje szkół w Powiecie Puckim**
3. **Możliwości włączenia treści związanych z wędrówkami ptaków do treści programowych w przedszkolach, szkołach podstawowych i ponadpodstawowych**
4. **Możliwość prowadzenia pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych**

III. **Zaplecze turystyczne** str. 56

1. **Wprowadzenie**
2. **Profil podróżnika/-czki**
3. **Baza noclegowa**
4. **Szlaki turystyczne**
5. **Gry terenowe**
6. **Inne rodzaje zaplecza turystycznego i atrakcji turystycznych regionu**

IV. **Komunikacja w turystyce i birdwatchingu** str. 101

1. **Narzędzia promocji w turystyce i ich wykorzystanie w powiecie puckim**
2. **Wymiana informacji i komunikacja wśród ornitologów**

V. **Dostosowanie przestrzeni przyrodniczej dla osób o szczególnych potrzebach** str. 125

1. **Wprowadzenie**
2. **Dostępność miejsc przyrodniczych dla osób niepełnosprawnych**

VI. **Ornitologia terapeutyczna** str. 134

1. **Ornitologia terapeutyczna – nowy, obiecujący trend w psychologii i psychoterapii**

VII. **Finansowanie projektu** str. 137

1. **Kompleksowa analiza fundraisingowa pod kątem wsparcia finansowego projektu z wykorzystaniem zróżnicowanych źródeł**
2. **Finansowanie z projektów krajowych i zagranicznych**

VIII. **Zarządzanie projektem** str. 157

1. **Wstęp**
2. **Analiza możliwości formalizacji partnerstwa**
3. **Zarządzanie projektem Norda Kraina Ptaków**

Wstęp

Jarosław K. Nowakowski

1. Cele i zakres opracowania

Celem niniejszego opracowania jest zebranie i przeanalizowanie różnych uwarunkowań, które mogą mieć wpływ na realizację projektu „Norda Kraina Ptaków". Ponieważ takie uwarunkowania mają bardzo różny charakter, całość opracowania podzielono na 8 głównych części, które pozornie wydają się być ze sobą słabo powiązane. Nie mniej każda z części omawia istotny czynnik, który warunkuje realizację Projektu tworząc dla niego środowisko, szansę lub stanowiąc ograniczenie. Ze względu na tę różnorodność, poszczególne części mają bardzo różną długość i formę. Z tego również względu każda część uzyskała własną numerację rozdziałów, tabel i wykresów.

Podstawowe dwa pytania, jakie zadać sobie trzeba rozpoczynając planowanie wielowątkowego projektu o wymiarze społecznym i gospodarczym, takiego jak Norda Kraina Ptaków, brzmią:

1. Jaki jest potencjał realizacji projektu w tym właśnie miejscu?
2. Do kogo skierowany jest projekt i jak duże jest grono jego potencjalnych odbiorców?

Na oba te pytania częściowej odpowiedzi udzieliło opracowanie „Analiza uwarunkowań ornitologicznych realizacji projektu „Norda Kraina Ptaków" (Nowakowski i inni 2022) powstałe na zamówienie Stowarzyszenia Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka poprzez:

ad. 1. analizę awifauny powiatu puckiego,

ad. 2. wyszczególnienie i scharakteryzowanie grup zainteresowanych lub potencjalnie zainteresowanych turystyką ornitologiczną.

Niniejsze opracowanie poszerza odpowiedzi na postawione powyżej pytania. Potencjał realizacji projektu Norda Kraina Ptaków nie zależy bowiem tylko od wykazanego niezwykłego bogactwa awifauny, ale również od potencjału

infrastruktury turystycznej (Część III Zaplecze turystyczne). Dla części projektu Norda Kraina Ptaków koncentrującego się na edukacji, potencjał i środowisko tworzy liczba i rodzaj szkół na terenie powiatu puckiego, oraz liczba uczęszczających do nich uczniów (Część II Edukacja).

Opis kategorii osób, które mogą stanowić grupą docelową projektu został w tym opracowaniu poszerzony o dwie nowe kategorie: osoby niepełnosprawne (Część V Możliwości włączenia osób niepełnosprawnych do projektu Norda Kraina Ptaków) i osoby zainteresowane ornitologią terapeutyczną (Część VI Ornitologia terapeutyczna).

Projekt Norda Kraina Ptaków koncentruje się na wartości przyrodniczej regionu, którego dotyczy. Część I (Ochrona przyrody) pokazuje z jednej strony bogactwo przyrodnicze regionu, które jest środowiskiem realizacji projektu, tworzy jego potencjał, ale jednocześnie, ze względu na przepisy i wymogi ochrony przyrody, stanowi jego ograniczenie.

Dla każdego projektu istotna jest właściwa komunikacja z odbiorcami. Temu poświęcona jest Część IV (Komunikacja w turystyce i birdwatchingu). Kluczowe są również właściwe zarządzanie projektem (Część VIII Zarządzanie projektem) i możliwości jego sfinansowania (Część VII Finansowanie projektu)

Mamy nadzieję, że zebranie w jednym miejscu tak wszechstronnego przeglądu zagadnień istotnych dla projektu Norda Kraina Ptaków przyśpieszy pracę nad nim, będzie stanowiło dla tych prac inspirację a wykazanie ograniczeń pozwoli uniknąć błędów w planowaniu.

Na koniec trzeba zaznaczyć, że zbierając materiał do „Analiza pozaornitologicznych uwarunkowań realizacji oraz sposobu finansowania i zarządzania projektem Norda Kraina Ptaków” korzystaliśmy z bardzo różnych źródeł, ale nie prowadziliśmy własnych badań i zaawansowanych analiz. Tam gdzie takie badania lub analizy wydają się nam być konieczne, zostało to wskazane w treści poszczególnych części opracowania.

2. Liczba osób zainteresowanych lub potencjalnie zainteresowanych turystyką ornitologiczną w Polsce

Liczba osób zainteresowanych lub potencjalnie zainteresowanych turystyką ornitologiczną w Polsce jest bardzo trudna do ustalenia i wymaga osobnych pogłębionych studiów. Tutaj wskażemy tylko ogólne ramy tego zagadnienia.

Na podstawie opracowania „Analiza uwarunkowań ornitologicznych realizacji projektu „Norda Kraina Ptaków" (Nowakowski i inni 2022) można wskazać cztery generalne grupy odbiorców:

- Wytrawni obserwatorzy ptaków, osoby o dużej wiedzy w tej dziedzinie, w tym osoby, które zajmują, się lub w przeszłości zajmowały się naukowo/profesjonalnie ornitologią. Dalej grupa ta będzie w skrócie nazywana „odbiorcy profesjonalnie zainteresowani ptakami".

- Osoby zainteresowane ptakami, ale niebędące w tej dziedzinie specjalistami. Dalej grupa ta będzie w skrócie nazywana „odbiorcy amatorsko zainteresowani ptakami".

- Osoby zainteresowane kontaktem z przyrodą, i/lub turyści zainteresowani czynnym wypoczynkiem na łonie natury. Dalej grupa ta będzie w skrócie nazywana „odbiorcy potencjalnie zainteresowani ptakami".

- Młodzież szkolna (potencjalne wycieczki szkolne i tzw. zielone szkoły).

Odbiorcy profesjonalnie zainteresowani ptakami stanowią grupę bardzo zróżnicowaną: od ornitologów zawodowych po amatorów o znacznym poziomie wiedzy. Liczba osób posiadających w Polsce uprawnienia do obrączkowania ptaków waha się w granicach 300-400, ale stanowi tylko niewielki ułamek wszystkich, których można zaliczyć do tej grupy. W badaniach należałoby uwzględnić (1) osoby, które uzyskały tytuł doktora osiągnięty na podstawie dysertacji z ornitologii, (2) osoby z tytułem magistra zatrudnione w ośrodkach naukowych zajmujących się badaniami ptaków lub ekspertyzami środowiskowymi w tej dziedzinie, (3) osoby uczestniczące w regionalnych zjazdach ornitologicznych (np. Zjazdach Ornitologów Pomorza), (4) osoby deponujące swoje obserwacje w regionalnych kartotekach (np. Pomorska Kartoteka Ornitologiczna) lub na forach takich jak ornitho.pl. Liczba osób w omawianej kategorii mieści się w granicach **kilka do kilkunastu tysięcy**.

Liczba osób w kategorii **Odbiorcy amatorsko zainteresowani ptakami** jest jeszcze trudniejsza do oszacowania. Do największego stowarzyszenia zajmującego się w Polsce ochroną ptaków i edukacją ornitologiczną, czyli do Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, należy (płaci składki) tylko około 1000 osób (źródło - sekretariat OTOP). W Gdańsku jest 36 takich osób (stan na październik 2022), w Gdyni – 20, w Sopocie – 7 a w Pucku 0. Z drugiej strony liczna osób obserwujących profil OTOP na Facebooku wynosi 24 tysiące. Profil Stowarzyszenia Jestem na Ptak obserwuje 33 tys. osób, Fundacji Szklane Pułapki 12 tysięcy, a Stowarzyszenia Ochrony Sów – 9 tysięcy. Liczba osób jeżdżących jako wolontariusze na stacje obrączkowania ptaków w Polsce oscyluję w granicach 400 rocznie. Pomocne mogłoby być zbadanie nakładów atlasów do rozpoznawania ptaków wydanych w naszym kraju w ostatnich 20 latach. Generalnie liczba osób w omawianej kategorii mieści się najprawdopodobniej w granicach **60 do 150 tysięcy.**

Liczbę osób w kategorii **Odbiorcy potencjalnie zainteresowani ptakami** trzeba byłoby szacować na podstawie ogólnej liczby turystów odwiedzających parki narodowe, muzea i wystawy przyrodnicze, oglądających filmy przyrodnicze itd. Dla przykładu, w 2019 roku liczba turystów, która odwiedziła parki narodowe w Polsce przekroczyła 14 milionów (dane GUS), ale, ze względu na metodykę, niektóre osoby były z pewnością policzone wielokrotnie. Słowiński Park Narodowy odwiedza rocznie około 350 tys. osób. Całkowita liczba odbiorców potencjalnie zainteresowanych ptakami będzie bardzo różna w zależności od przyjętej metodyki badań, ale z pewnością **trzeba ją szacować w milionach**.

W powiecie puckim do szkół uczęszcza łącznie ponad **11 tysięcy uczniów** (Część II Edukacja). Wszyscy oni są potencjalnymi odbiorcami projektu „Norda, Kraina Ptaków", ale z programów edukacyjnych i wycieczek ornitologicznych przygotowanych w ramach projektu mogą korzystać również uczniowie z innych części województwa pomorskiego, a w ramach zielonych szkół, również z innych części Polski.

Liczba osób niepełnosprawnych, wymienionych w tym opracowaniu jako ważna potencjalna grupa docelowa, liczy w Polsce według różnych szacunków od 4,9 do 7,7 miliona, co stanowi kilkanaście procent społeczeństwa (Fundacja Moc Pomocy https://fundacjamocpomocy.pl/ile-jest-osob-niepelnosprawnych-w-polsce-raport-specjalny/). Oczywiście nie wszystkie te osoby są potencjalnymi odbiorcami projektu „Norda Kraina Ptaków".

Część I

Ochrona przyrody

Bartosz Płóciennik

Łabędzie Krzykliwe zimujące na Zatoce Puckiej (Foto: Bartosz Płóciennik NPK)

1. Przyrodnicza charakterystyka obszaru

Zgodnie z podziałem na mezoregiony fizycznogeograficzne J. Kondrackiego (2002), obszar Powiatu Puckiego znajduje się w obrębie trzech mezoregionów. Zachodnia część powiatu znajduje się w obrębie Wybrzeża Słowińskiego, centralna część, zlokalizowana nad Zatoką Pucką Wewnętrzną, obejmuje Pobrzeże Kaszubskie, a wschodnia część obszaru to – wg podziału Kondrackiego – Mierzeja Helska.

Wyjątkowość obszaru powiatu puckiego na tle kraju, wynika m.in. z nadmorskiego położenia, a co za tym idzie z bogatej i dynamicznej morfologii terenu. Morska linia brzegowa powiatu rozciąga się na długości ponad 130km i twarzą ją wszystkie typy wybrzeża morskiego występujące na terenie naszego kraju. Skupiają się tu walory obecne w charakterze geomorfologicznym całego polskiego wybrzeża Bałtyku. Tereny te zawierają efekty działania plejstoceńskich lądolodów i procesów związanych z ich wytapianiem oraz efekty holoceńskich zmian warunków klimatycznych. Są również świadectwem zachodzących współcześnie procesów rzeźbotwórczych oraz działalności człowieka. Obszar powiatu obejmuje fragmenty wysoczyzn morenowych, zwane kępami (Kępa Swarzewska, Kępa Pucka i Kępa Rekowska) o wysokich, stromych stokach, odsłanianych w klifach nadmorskich oraz stokach porozcinanych dolinkami erozyjnymi, jak Lisi Jar, Łebski Żleb i Dolina Chłapowska. To również obszary pradolinne - dawne szlaki odpływu wód lądolodu (Pradolina Płutnicy i Meander Kaszubski oraz ujścia rzek (Piaśnica, Czarna Woda, Gizdepka, Potok Błądzikowski i Reda). To także obszary bogatej rzeźby eolicznej, z licznymi formami wydmowymi (Mierzeja Karwieńska, Półwysep Helski), jak również wysokie klify, podlegające naturalnym procesom stokowym i abrazji morskiej, odsłaniające, wyjątkowo jak na polskie wybrzeże, nie tylko skały plejstoceńskie i holoceńskie, ale również formacje mioceńskie (klif chłapowski, klif jastrzębski, klif pucki, klif osłoniński). To także wybrzeża barierowe (wydmowe), miejscami z bardzo szerokimi plażami Mierzei Karwieńskiej i Półwyspu Helskiego oraz wybrzeża niskie, na styku równin torfowych i morza, z wąskimi plażami, bez zaplecza wydmowego (w rejonie rezerwatów przyrody: „Słone Łąki”, „Beka” i „Mechelińskie Łąki”). Ta różnorodność rzeźby jest ogromnym bogactwem powiatu. Podlega ona cały czas zmianom. Szczególnie wyraźnie widoczne jest to w strefie brzegowej morza, ale dotyczy również wysoczyzn oraz obszarów równin torfowych. Część tych zmian to efekty naturalnych procesów geomorfologicznych, jednak głównie są to efekty działalności człowieka, związanej z zagospodarowywaniem atrakcyjnych inwestycyjnie obszarów powiatu.

Nadmorskie położenie wpływa na unikalność krajobrazową terenu i związane jest z kontrastującym krajobrazem lądu i morza, dynamiką strefy brzegowej oraz występowaniem imponujących widoków: obramowaną brzegami Półwyspu Helskiego i Pobrzeża Kaszubskiego taflę Zatoki Puckiej i na otwarte morze. Nadmorskie położenie ma ogromny wpływ na zróżnicowanie przyrodnicze terenu, które stwarza możliwości do wykorzystywania walorów przyrodniczych (wyjątkowych w skali kraju i Europy), do rozwój funkcji turystycznych i edukacyjnych.

2. Formy ochrony przyrody na terenie Powiatu Puckiego

Ze względu na duże wartości przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, duża cześć terenu powiatu została objęta różnymi formami ochrony przyrody, co podkreśla rangę przyrodniczą obszaru i ma stwarzać prawne możliwości do zachowania i utrzymania cennych walorów Ziemi Puckiej.

Na terenie Powiatu Puckiego wyznaczono miedzy innymi: obszary Natura 2000, park krajobrazowy, obszary chronionego krajobrazu, rezerwaty przyrody, użytki ekologiczne, oraz pomniki przyrody. Występuje tu wiele gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową.

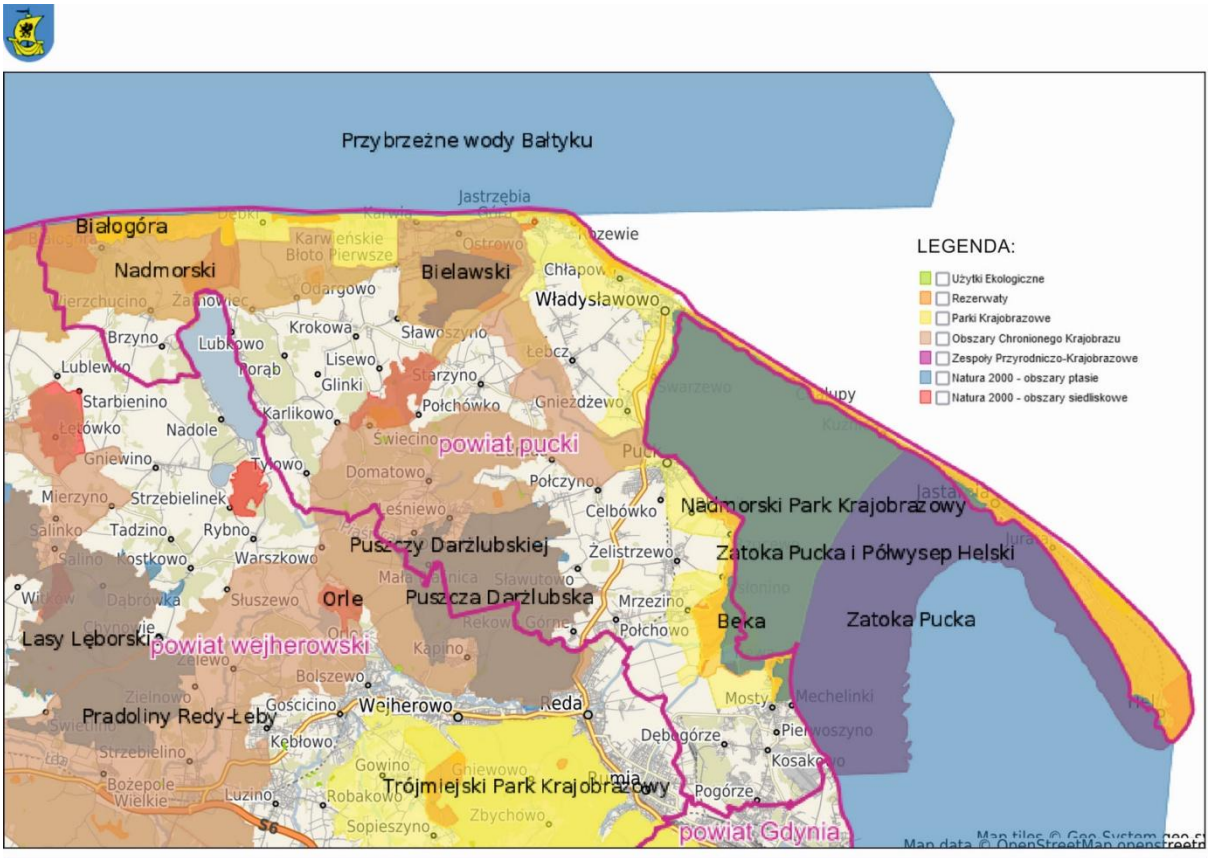

Ryc. 1. Formy ochrony przyrody na terenie Powiatu Puckiego.

Obszary i obiekty objęte formami ochrony przyrody cechują się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, krajobrazowymi, dydaktycznymi, kulturowymi i społecznymi i objęte zostały ochroną prawną na podstawie ustawy z dnia 16

kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn. zm.). Na cały system przyrodniczych obszarów chronionych składają się wielkoobszarowe formy ochrony przyrody oraz wiele mniejszych obszarów i obiektów cennych przyrodniczo. Część obszarów powiatu objęta jest jednocześnie kilkoma, nakładającymi się na siebie, prawnymi formami ochrony przyrody (Ryc. 1). Dalej został przestawiony syntetyczny opis poszczególnych form ochrony przyrody.

2.1. Natura 2000

Obszary Natura 2000 na terenie powiatu tworzą sieć ekologiczną obejmującą:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Obszary Natura 2000 mogą znajdować się na lądzie, na morzu lub częściowo na lądzie a częściowo na morzu. Na terenach morskich w ramach sieci Natura 2000 istnieje obszar OSO Przybrzeżne Wody Bałtyku (wzdłuż województwa zachodniopomorskiego i pomorskiego). Obszary Natura 2000 znajdują się w przestrzeni powiatu puckiego, niekiedy pokrywają się ze sobą wzajemnie, jak również obejmują (w części lub w całości) inne obszarowe formy ochrony przyrody (parki krajobrazowe, rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu). Sieć obszarów Natura 2000 na terenie powiatu pełni funkcje wzmacniające w systemie ochrony przyrody, przede wszystkim przez ochronę populacji dziko występujących gatunków ptaków (OSO) a także najcenniejszych siedlisk przyrodniczych, chronionych i zagrożonych gatunków roślin oraz zwierząt, w szczególności o znaczeniu priorytetowym; sieć Natura 2000 wzmacnia ochronę różnorodności biologicznej.

Organem sprawującym nadzór nad tymi obszarami jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku (https://www.gov.pl/web/rdos-gdansk/natura-2000)

Obszary Natura 2000 to najmłodsza z form ochrony przyrody, wprowadzona w Polsce w 2004 r., jako jeden z obowiązków związanych z przystąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej. Obszary Natura 2000 powstają we wszystkich państwach członkowskich tworząc Europejską Sieć Ekologiczną obszarów ochrony Natura 2000.

Głównym celem funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Drugim jej celem jest ochrona różnorodności biologicznej. Na terenie Powiatu Puckiego występują następujące obszary Natura 2000 (Ryc. 2).

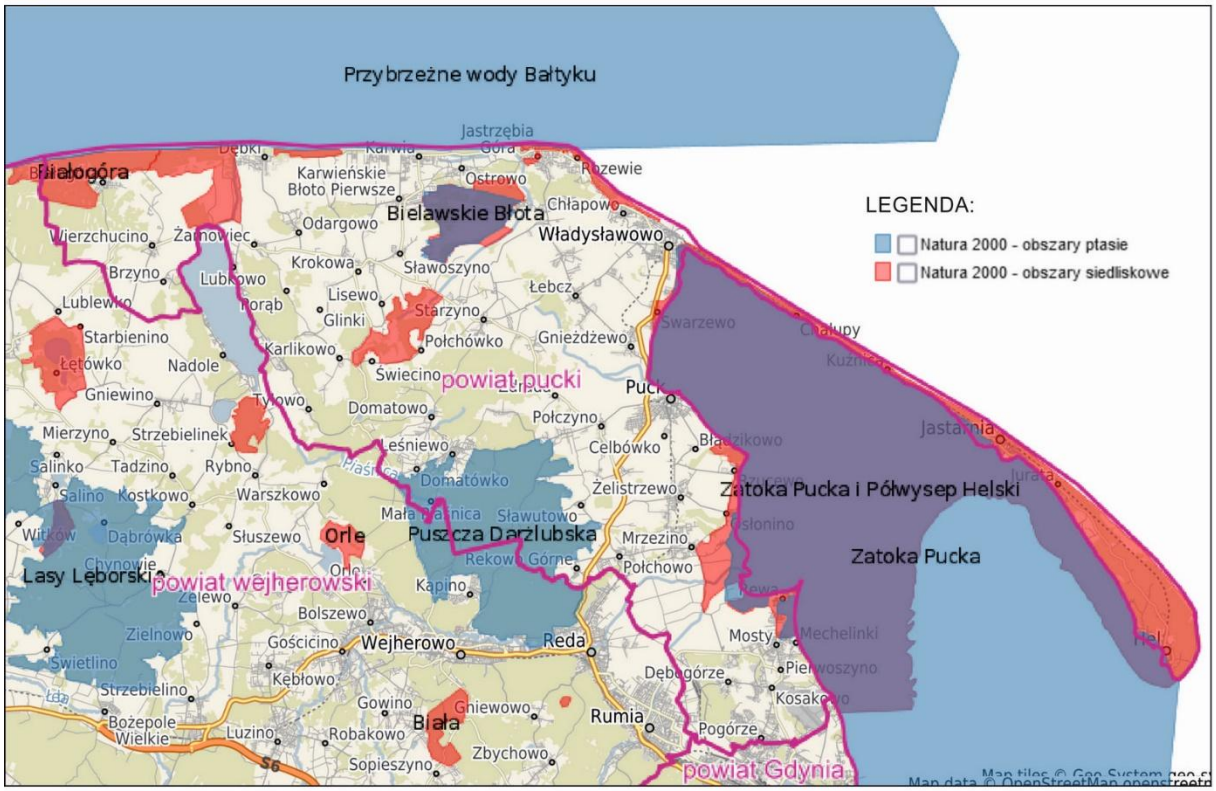

Ryc. 2. Obszary Natura 2000 na terenie Powiatu Puckiego.

2.1.1 PLB220005 Zatoka Pucka

Obszar o powierzchni 62431 ha, obejmuje Zatokę Pucką i część głębszych wód Zatoki Gdańskiej na wschód do ujścia Wisły Śmiałej oraz niskie wybrzeża zalewowe od Rewy do Władysławowa i na Płw. Helskim. Celem jest zachowanie miejsc masowego zimowania, koncentracji podczas migracji oraz gniazdowania licznych, często rzadkich gatunków ptaków. Występują tu co najmniej 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 20 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt (PCK). Gniazdują tu biegus zmienny, czapla siwa, mewa srebrzysta, ohar, nurogęś, pliszka cytrynowa, ostrygojad, sieweczka obrożna i rybitwa rzeczna, a do niedawna batalion. W okresie migracji spotkamy tu łabędzia niemego, łabędzia krzykliwego, kormorana, czernicę, ogorzałkę, lodówkę i uhlę, a zima również bielaczka i nurogęś, w skupiskach znacznie przekraczających łącznie 20 000 osobników.

Obszar w części północno -zachodniej pokrywa się z PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski.

2.1.2 PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski

Obszar o powierzchni 26566 ha, obejmuje Półwysep Helski wraz z Zatoką Pucką wewnętrzną oraz fragmentem wybrzeża od Władysławowa do Mechelinek. Obszar jest ważny dla zachowania dużej, płytkiej zatoki morskiej i związanych z nią morskich biotopów, jedynych na obszarze Polski oraz specyficznych, nadmorskich siedlisk o dużej różnorodności. Występuje tu 15 typów siedlisk chronionych, m.in. łąki podmorskie, kidzina na brzegu morskim, klify na wybrzeżu Bałtyku i zmiennowilgotne łąki trzęślicowe. Specyficzne, nadmorskie warunki siedliskowe i bogata rzeźba terenu wpływają na dużą różnorodność zbiorowisk roślinnych, oraz występowanie rzadkich (często w postaci odrębnych podgatunków i odmian), niekiedy reliktowych gatunków fauny i flory (lnica wonna, storczyk lipiennik Loesela, aster solny, trawa morska, zmieraczek plażowy). Zatoka Pucka jest obszarem najliczniejszych obserwacji ssaków morskich foki szarej i morświna. Na Półwyspie Helskim koncentrują się ptaki migrujące w czasie wędrówki, a Zatoka Pucka jest ważnym miejscem odpoczynku i zimowania migrujących ptaków wodno-błotnych (PLB220005 Zatoka Pucka).

2.1.3 PLH220072 Kaszubskie Klify

Obszar obejmuje 9-kilometrowy odcinek brzegu klifowego (227,61 ha), rozciągający się od Władysławowa do Jastrzębiej Góry, zlokalizowany na północno-wschodniej i północnej krawędzi wysoczyzny morenowej – Kępy Swarzewskiej. Obejmuje fragment abrazyjno – akumulacyjnego brzegu. Do obszaru włączono przyległy do klifu fragment wierzchowiny wraz z rozcięciami erozyjnymi (Wąwóz Chłapowski, Łebski Żleb, Lisi Jar, Strondowy Jar) oraz teren plaży. Wschodni i zachodni kraniec stanowi wybrzeże wydmowe. Rzeźba obszaru ma charakter polodowcowy. Centralna część klifu ma najwyżej wyniesioną krawędź - 67 m n.p.m., większość klifów ma charakter aktywny, modyfikowany przez współczesne procesy morfogenetyczne - abrazję i procesy zboczowe. Na klifach występuje unikatowa, zależna od abrazji i czynników siedliskowych dynamiczna mozaika zbiorowisk pionierskich, murawowa i zaroślowa. Część brzegu obejmuje porośnięte buczyną klify współcześnie nieaktywne m.in. ustabilizowany betonową opaską fragment klifu w okolicy Przylądka Rozewie. Zdefiniowano tu 8 typów siedlisk chronionych. Obserwuje się tu również pojedyncze osobniki foki szarej.

2.1.4 PLH220054 Widowo

Obszar o powierzchni 99 ha, leży we wschodnim odcinku najdłuższej polskiej mierzei, Mierzei Dębina - Jastrzębia Góra. Ukształtowanie terenu jest tu dynamiczne i podlega kształtowaniu na bieżąco głównie pod wpływem procesów eolicznych

(erozja wiatrowa), stoki wydmowe mają charakterystyczną asymetrię. Ochronie podlega tutaj fragment wybrzeża morskiego z zespołem form wydmowych (wały i pagóry wydmowe, wydmy paraboliczne, niecki i rynny deflacyjne) wraz z interesującymi zbiorowiskami leśnymi, których głównym elementem są bory nadmorskie o różnowiekowych drzewostanach oraz pomorski kwaśny las brzozowo-dębowy. Elementem podlegającym ochronie jest również malowniczy krajobraz. Obserwuje się tutaj stale procesy erozyjne i pojawianie się bardzo zróżnicowanych inicjalnych i pionierskich ekosystemów oraz ich stopniowe przekształcanie się w procesie sukcesji ekologicznej. W efekcie ukształtował się swoisty obraz różnorodności biologicznej na poziomie gatunkowym i ekosystemowym. Stanowi to o dużej wartości przyrodniczej tego obiektu zarówno w skali regionu, jak i kraju.

2.1.5 PLH220003 Białogóra

Obszar o powierzchni 1133 ha, obejmujący fragment Mierzei Kaszubskiej na północ od Białogóry z wydmą paraboliczną z zagłębieniami deflacyjnymi. Celem ochrony jest zachowanie zagrożonych zanikiem siedlisk, charakterystycznych dla południowego wybrzeża Bałtyku, zbiorowisk atlantyckiej roślinności z ginącymi i rzadkimi gatunkami roślin, często na granicy ich geograficznego zasięgu. Obszar obejmuje unikalny na południowych wybrzeżach Bałtyku kompleks zbiorowisk torfowiskowych i leśnych, tworzących naturalną serię sukcesyjną. Blisko 40% obszaru zajmuje 10 typów siedlisk chronionych. Stwierdzono tu rzadkie w skali kraju zbiorowiska roślinne o charakterze atlantyckim, jak zespół ponikła wielołodygowego (jedyne na Pomorzu, a jedno z pięciu w Polsce), zbiorowisko z przygiełką brunatną, mszar wrzościowy, zarośla woskownicy europejskiej występujące tu w zwartych płatach i na relatywnie dużych powierzchniach. Unikatowa jest flora roślin naczyniowych z wieloma roślinami o atlantyckim typie zasięgu. Cenne gatunki flory to m.in. bażyna czarna, tajęża jednostronna, woskownica europejska oraz torfowce: wąskolistny, ostrolistny, szorstki, frędzlowaty, magellański i błotny. Występuje tu także wiele gatunków porostów, większość z nich to gatunki rzadkie i objęte ochroną gatunkową. Najpoważniejszymi zagrożeniami są intensywna penetracja turystyczna, wydeptywanie, niewłaściwa gospodarka leśna - zalesianie wydm.

2.1.6 PLB220010 Bielawskie Błota

Obszar o powierzchni 1098 ha, położony jest w pasie nizin nadmorskich Pobrzeża Kaszubskiego, pomiędzy Jastrzębią Górą, Sławoszynem i Parszkowem, na południe od wsi Ostrowo. Współczesna pozostałość kopuły rozległego torfowiska bałtyckiego, które wraz z sąsiadującymi z nim na wschodzie jeziorkami dystroficznymi tworzy kompleks torfowisk, nazywany Bielawą lub Bielawskimi Błotami. Liczne potorfia i rowy odwadniające stale lub okresowo wypełnione wodą są

pozostałością po wieloletniej eksploatacji złoża torfowego i odwadnianiem terenu. Torfowiska przeszły dwa katastrofalne pożary w latach 80-tych i 90-tych, lecz wciąż pozostają wartościowym przyrodniczo terenem.

Bielawskie Błota są ostoją ptasią o randze krajowej. Występują tu 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 16 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym występuje tu łęczak i sowa błotna. W okresie przelotów stosunkowo duże koncentracje osiąga żuraw. Najpoważniejszym zagrożeniem jest przesuszanie terenu, sukcesji roślinności drzewiastej, pożary i samodegradacja. Obszar prawie w całości zawiera się w PLH220063 Bielawa i Bory Bażynowe

2.1.7 PLH220063 Bielawa i Bory Bażynowe

Obszar o powierzchni 1 101 ha, obejmuje rozległe torfowisko wysokie typu bałtyckiego wraz z przyległymi wrzosowiskami, borem sosnowym świeżym, łąkami, grądem i łęgami na południe od wsi Ostrowo. Na torfowisku występują liczne jeziorka dystroficzne, potorfia i rowy odwadniające stale lub okresowo wypełnione wodą. Teren jest silnie zniszczony przez wieloletnią eksploatację złoża torfowego i odwadnianie, a także powtarzające się rozległe pożary, lecz wciąż wartościowy i wart renaturyzacji.

Obecnie kopuła torfowiska zdominowana jest przez wilgotne wrzosowisko z wrzoścem bagiennym, znajdują się tu płaty torfowiska wysokiego, wrzosowiska suche i jeziorka dystroficzne szeroko obrzeżone płem mszarnym z bażyną czarną. Stwierdzono tu 323 gatunków roślin, z czego 15 objętych jest całkowitą ochroną prawną, 5 figuruje na czerwonej liście roślin zagrożonych w Polsce, a 21 znajduje się na czerwonej liście flory naczyniowej Pomorza Gdańskiego. Jest to również ostoja ptasia o randze krajowej (PLB220010 Bielawskie Błota i rezerwat Bielawa). Występuje tu traszka grzebieniasta oraz zespół cennych bezkręgowców wodnych. Wśród drobnych zwierząt na największą uwagę zasługuje rzęsorek mniejszy, umieszczony w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Najpoważniejszym zagrożeniem jest przesuszanie terenu, sukcesji roślinności drzewiastej, pożary i samodegradacja. Obserwację można prowadzić z wieży widokowej na południu obszaru.

2.1.8 PLH220021 Piaśnickie Łąki

Obszar o powierzchni 1085 ha, obejmuje fragment Równiny Błot Przymorskich w dolnym biegu Piaśnicy w widłach dzisiejszego i starego koryta rzeki. Celem ochrony jest zachowanie siedlisk charakterystycznych dla brzegów niewielkiej, meandrującej rzeki, na których występują rzadkie obecnie zbiorowiska roślinne, w przeszłości typowe dla terenów pozostających w ekstensywnym

użytkowaniu łąkarskim. W granicach obszaru znajdują się starorzecza Piaśnicy położone wśród urozmaiconej mozaiki zbiorowisk roślinności nieleśnej i leśnej (lasy głównie brzozowo-dębowe). Wśród nich pojawiają się płaty zarośli wierzbowych i woskownicy europejskiej. W granicach obszaru znajduje się też torfowisko wysokie Wierzchucińskie Bagno, niezalesione wydmy w okolicy ujścia Piaśnicy, estuarium Piaśnicy oraz fragment brzegu morskiego z typowym kompleksem siedlisk. Wyróżniono 8 typów siedlisk chronionych, a wśród nich bogate florystycznie łąki trzęślicowe (jedyne stanowisko dobrze zachowane na Pomorzu), zarośla woskownicy europejskiej, torfowisko wysokie z borem i brzeziną bagienną. Bardzo bogata i zróżnicowana jest flora roślin naczyniowych tego obszaru - obejmuje 265 gatunków, w tym ok. 20 taksonów uznawanych za zagrożone w Polsce i na Pomorzu. Znajduje się tu najliczniejsza w Polsce północnej populacja kosaćca syberyjskiego. Notowane są też cenne gatunki mchów i porostów. Najpoważniejszymi zagrożeniami są odwodnienie i regulacja koryta rzeki, zalesianie terenu drzewami iglastymi i nadmierna penetracja turystyczna.

2.1.9 PLH220029 Trzy Młyny

Obszar o powierzchni 765.9 ha, Trzy Młyny obejmuje teren źródliskowy małej rzeki przymorskiej - Czarnej Wody, z bardzo licznymi, rozległymi niszami źródłowymi oraz dolinę środkowego biegu tej rzeki. Jest ona silnie wcięta w wysoczyznę, co zwiększa walory krajobrazowe obszaru. Cyrki źródłowe charakteryzują się silną erozją wsteczną. W obszarze stwierdzono 5 rodzajów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Szczególnie cenne są dobrze zachowane łęgi olszowo-jesionowe, często w postaci źródliskowej. Ponadto występują tu zróżnicowane, liczne zbiorowiska źródliskowe, a także płaty żyznych i kwaśnych buczyn typowo wykształconych, nawapienne łąki i ziołorośla. Ogółem rodzaje siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej zajmują ponad 80 % obszaru. Odnotowano tu liczne stanowiska rzadkich i ginących gatunków roślin naczyniowych. Jest to jedno z najbardziej na północ wysuniętych stanowisk roślin o podgórskim charakterze. Występuje tu rzadki w skali kraju rzęsorek mniejszy. Stwierdzono na tym obszarze unikatowe na Pomorzu gleby typu pararędzin wapiennych.

2.1.10 PLB220007 Puszcza Darżlubska

Obszar o powierzchni 6452.6 ha, obejmuje wzgórza lekko falistej moreny dennej Kępy Puckiej i równinnego sandru piaśnickiego. Zbocza Kępy rozcinają malownicze suche dolinki. Ostoję utworzono na południowo - wschodniej części zwartego kompleksu żyznych lasów, na siedlisku lasu bukowego (lasy i zadrzewienia zajmują 96% obszaru). Występują tu cenne leśne zbiorowiska np. zachodniopomorski kwaśnolubny las bukowo - dębowy, kwaśna buczyna niżowa,

bór mieszany sosnowo - dębowy i łęgi jesionowo- wiązowe i jesionowe. Puszcza Darżlubska jest ważną w Polsce ostoją włochatki. Stwierdzono tu występowanie 13 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 3 gatunki ptaków cennych i zagrożonych w skali Polski.

2.2. Nadmorski Park Krajobrazowy

Nadmorski Park Krajobrazowy utworzony został uchwałą Nr IX/49/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku z dnia 5 stycznia 1978 r., jako jeden z pierwszych parków krajobrazowych w Polsce. Aktualną podstawę prawną jego funkcjonowania stanowi Uchwała Nr 142/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2011 r. poz. 1457), zmieniona Uchwałą Nr 444/XLII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2018 r. poz. 202).

Park wg danych z ww. Uchwały obejmuje 18 804 ha w tym 7 452 ha powierzchni lądowej w obrębie gmin: Kosakowo, Krokowa, Puck oraz miast: Jastarnia, Hel, Puck i Władysławowo w województwie pomorskim oraz 11 352 ha wód Zatoki Puckiej Wewnętrznej. Wyznaczona Uchwałą otulina Parku obejmuje tereny o powierzchni 17 540 ha w granicach gmin: Choczewo, Kosakowo, Krokowa, Puck, Gniewino oraz miast: Puck i Władysławowo (Ryc. 3 i 4).

NPK obejmuje cztery mezoregiony fizycznogeograficzne: Półwysep Helski w całości, wschodnią część Mierzei Kaszubsko-Słowińskiej, północne i wschodnie fragmenty Pobrzeża Kaszubskiego oraz zachodnią część Zatoki Puckiej (Zatoka Pucka Wewnętrzna). W części lądowej Park położony jest w całości w zasięgu strefy nadmorskiej. Część morska zajmuje 60,4% powierzchni Parku. Długość brzegu morza w NPK wynosi nieco ponad 130 km – jest to najdłuższy odcinek brzegu morskiego (z przerwą we Władysławowie) objęty obszarową formą ochrony przyrody w Polsce. Pod względem hydrograficznym Park położony jest w bezpośredniej zlewni Morza Bałtyckiego (i w jego zasięgu) oraz w zlewniach ujściowych odcinków rzek, z których największe są Reda i Piaśnica.

Wyróżniającą cechą NPK jest jego morskość i nadmorskość. NPK obejmuje najbardziej morski, silnie zróżnicowany fizjograficznie fragment polskiej przestrzeni. Występują tu: zwydmiony (mierzejowy) półwysep, oddzielający zatokę od otwartego morza, ryf w wodach zatoki, mierzeja z równinami akumulacji organogenicznej na zapleczu, kępy wysoczyznowe z czynnymi i martwymi klifami, między nimi ujściowe odcinki pradolin, wzdłuż brzegu plaże (głównie od strony otwartego morza), lokalnie klify wydmowe itd. To zróżnicowanie fizjograficzne, w połączeniu z budową geologiczną i warunkami wodnymi, ma odzwierciedlenie w różnorodności

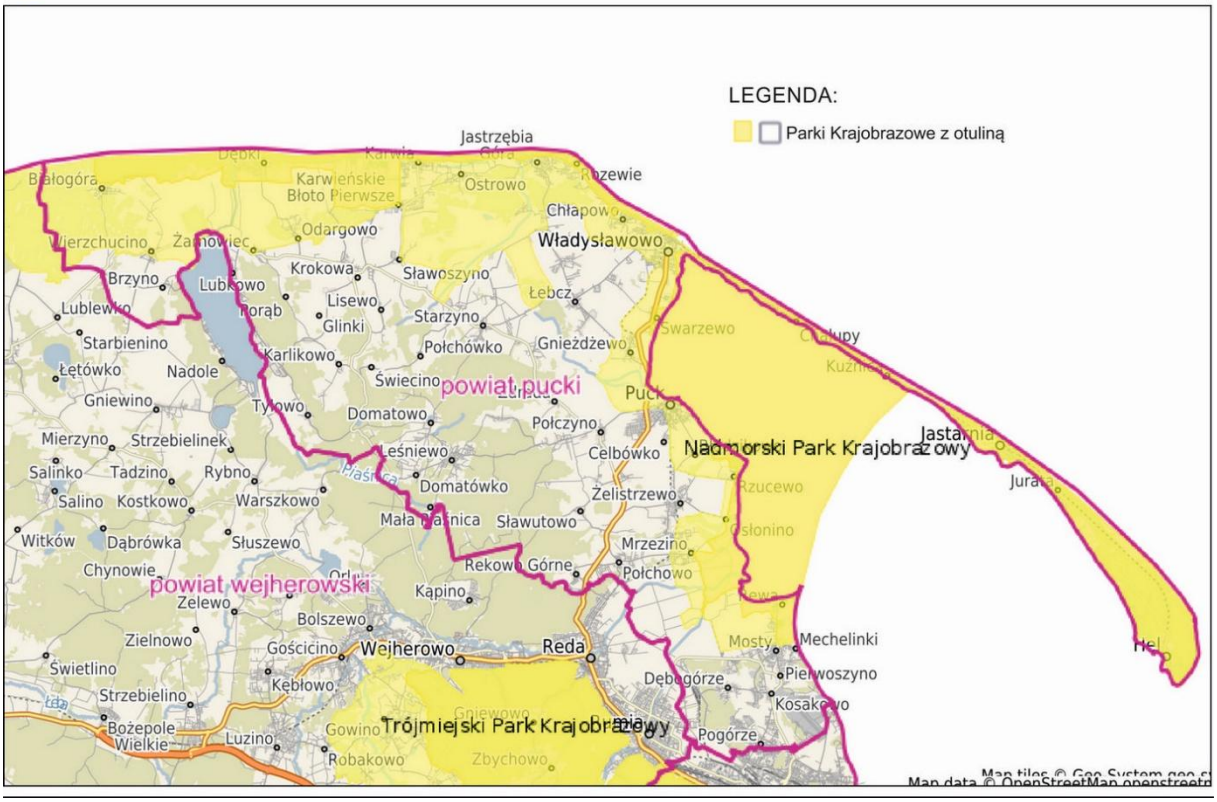

Ryc. 3. Położenie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z otuliną na tle Powiatu Puckiego.

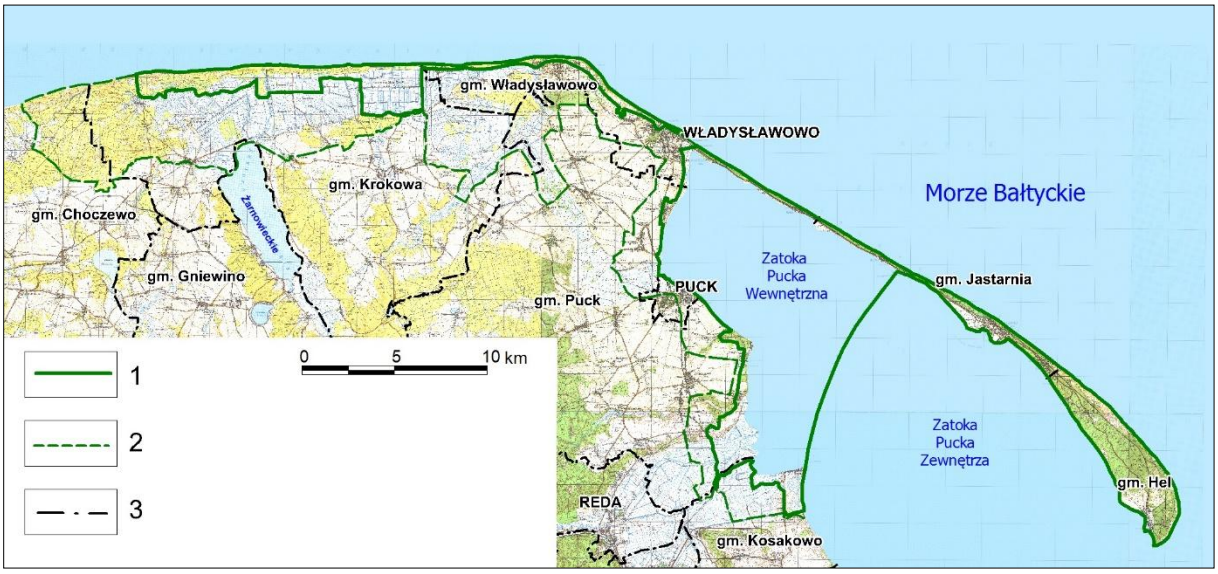

Ryc. 4. Położenie NPK na tle podziału administracyjnego, 1- granica NPK, 2 – granica otuliny NPK, 3 – granice gmin. Źródło: opracowanie dokumentacja Planu Ochrony NPK.

ekosystemowej: od ekosystemów morskich, przez plażowe, wydmowe, morenowe po dolinne i inne hydrogeniczne. W NPK występują zarówno inicjalne zbiorowiska roślinne wydm białych, klimaksowe bory sosnowe na wydmach, jak i buczyny pomorskie na wysoczyźnie oraz torfowiska. Bogactwo gatunkowe fauny wynika z samego faktu występowania środowiska morskiego i lądowego – od zmieraczka plażowego i morświna, po pojawiające się okresowo łosie.

Obszar NPK obejmuje fragmenty wysoczyzn morenowych, zwane kępami (Kępa Swarzewska, Kępa Pucka i Kępa Rekowska) o wysokich, stromych stokach, odsłanianych w klifach nadmorskich oraz stokach porozcinanych dolinkami erozyjnymi, jak Lisi Jar, Łebski Żleb i Dolina Chłapowska. To również obszary pradolinne - dawne szlaki odpływu wód lądolodu (Pradolina Płutnicy i Meander Kaszubski), oraz ujścia rzek (Piaśnica, Czarna Woda, Gizdepka, Potok Błądzikowski i Reda). To także obszary bogatej rzeźby eolicznej, z licznymi formami wydmowymi (Mierzeja Karwieńska, Półwysep Helski), jak również wysokie klify, podlegające naturalnym procesom stokowym i abrazji morskiej, odsłaniające, wyjątkowo jak na polskie wybrzeże, nie tylko skały plejstoceńskie i holoceńskie, ale również formacje mioceńskie (klif chłapowski, klif jastrzębski, klif pucki, klif osłoniński). To także wybrzeża barierowe (wydmowe), miejscami z bardzo szerokimi plażami Mierzei Karwieńskiej i Półwyspu Helskiego oraz wybrzeża niskie, na styku równin torfowych i morza, z wąskimi plażami, bez zaplecza wydmowego (w rejonie rezerwatów przyrody: „Słone Łąki", „Beka" i „Mechelińskie Łąki"). Ta różnorodność rzeźby jest ogromnym bogactwem abiotycznym NPK. Podlega ono cały czas zmianom. Szczególnie wyraźnie widoczne jest to w strefie brzegowej morza, ale dotyczy również wysoczyzn oraz obszarów równin torfowych. Część tych zmian to efekty naturalnych procesów geomorfologicznych, jednak głównie są to efekty działalności człowieka, związanej z zagospodarowywaniem atrakcyjnych inwestycyjnie obszarów Parku.

Atrakcyjność Parku, jego główne walory związane są z trzema odmiennymi typami rzeźby i krajobrazu: wysoczyzny z wysokimi klifami w strefie brzegowej i plażami u ich podstawy, wybrzeżami wydmowymi z piaszczystymi plażami oraz rozległymi torfowymi nizinami nadmorskimi. Nadrzędnym komponentem Parku okazuje się strefa brzegowa. To jej elementom, sposobom zagospodarowania, ochrony, zainwestowania i wpływom tych działań na jej charakter poświęcone głównie będą zalecenia ochronne.

Za szczególnie cenne należy uznać:

- naturalne odcinki wybrzeży (barierowe, klifowe i zalewowe) z uwzględnieniem istniejącej infrastruktury w ich sąsiedztwie,
- nadmorskie równiny torfowe.

Jednym z największych walorów parku jest jego położenie na trasie ptasich migracji. Największe migracje odbywają się szerokim frontem w kierunku wschód-zachód (Ryc. 5 i 6), zgodnie z ogólnym wzorem dróg sezonowej migracji ptaków

(szczególnie drobnych wróblowych) pochodzących z zachodniej Palearktyki (Busse i in. 2014.). Tym samym największą wartością pozostaje wąski pas lądu Półwyspu Helskiego wraz z akwenem Zatoki Puckiej i przybrzeżnymi obszarami wodno-błotnymi, które ze względu na specyfikę migracji wielu gatunków ptaków, są wybierane jako punkty odniesienia w trakcie wędrówki wzdłuż wybrzeża lub jako miejsca przystankowe, sprzyjające okresowej koncentracji ptaków migrujących w strefie brzegowej Bałtyku (Bezubik i in. 2014). Również akwen Zatoki Puckiej Wewnętrznej jest ważnym miejscem koncentracji ptaków wodnych w okresie ich migracji wiosennej (III-IV) i jesiennej (IX-XI) oraz zimowania (XII-II). Miejscami szczególnie licznej koncentracji ptaków wodnych w okresie sezonowej migracji lub zimowania są:

- ujście rzeki Redy wraz z Rezerwatem Beka
- Ryf Mew – archipelag piaszczystych łach (tzw. „Rybitwia Mielizna") pomiędzy Zatoką Pucką Wewnętrzną a Zewnętrzną,
- Kaczy Winkiel – zatoczka przy ujściu rzeki Płutnicy pod Puckiem

We wszystkich tych trzech miejscach Zatoki Puckiej Wewnętrznej największym zagrożeniem dla ptaków wodnych jest częste ich płoszenie podczas migracji jesiennej i umiarkowane podczas migracji wiosennej wywoływane przez osoby uprawiające sporty wodne a także różnego rodzaju łodzie motorowe.

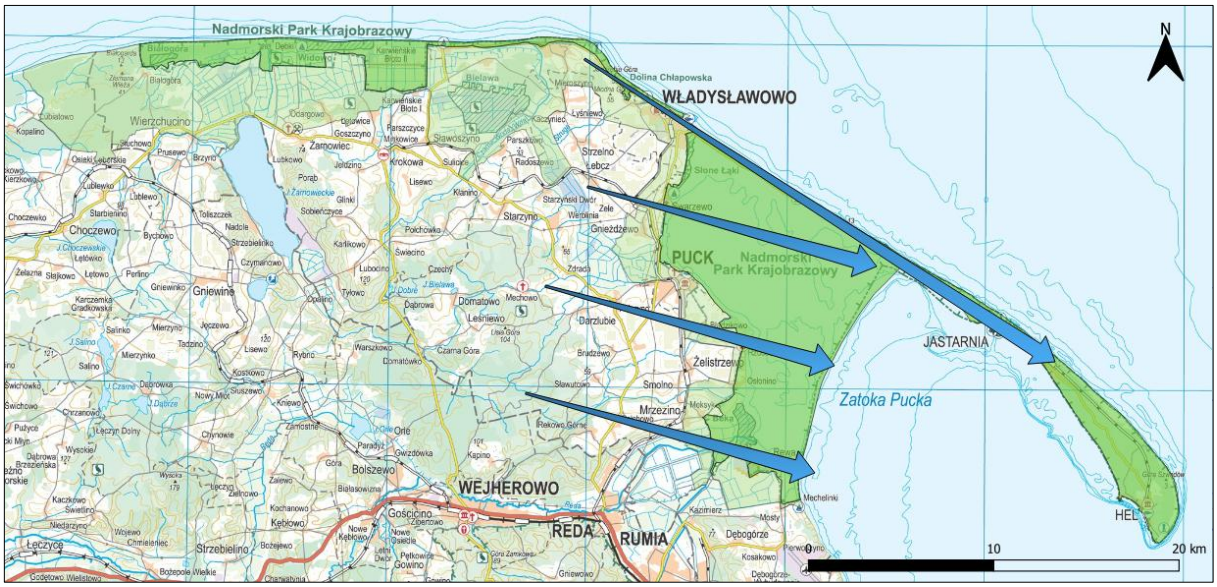

Ryc. 5. Szeroki front korytarza wędrówkowego ptaków w obrębie Nadmorskiego PK w okresie migracji wiosennej Źródło: opracowanie dokumentacja Planu Ochrony NPK.

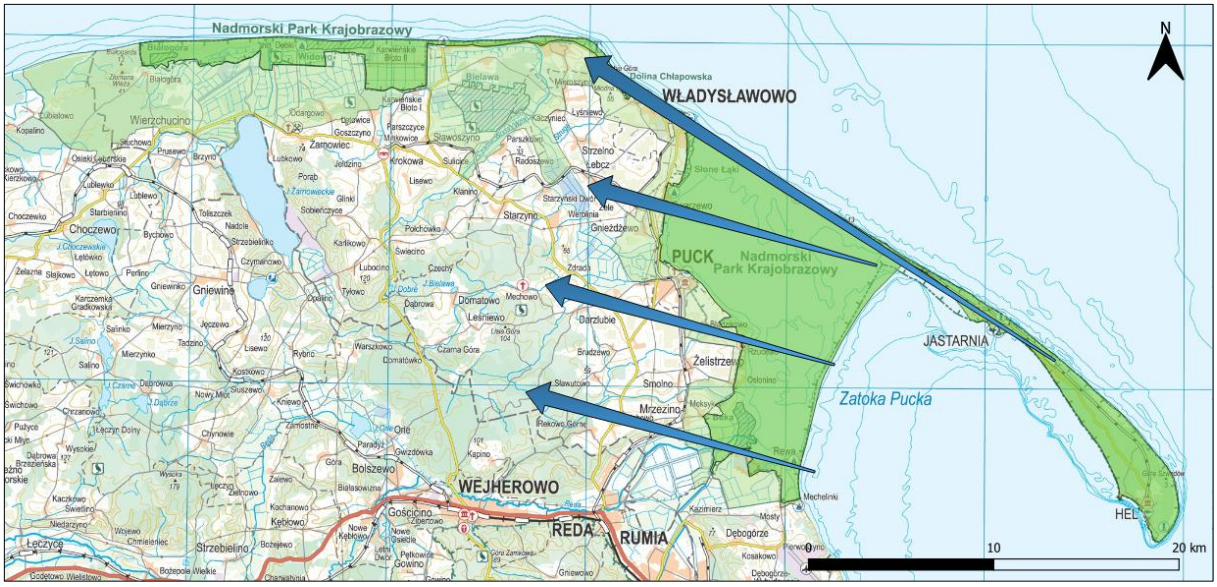

Ryc. 6. Szeroki front korytarza wędrówkowego ptaków w obrębie Nadmorskiego PK w okresie migracji jesiennej. Źródło: opracowanie dokumentacja Planu Ochrony NPK.

2.3. Rezerwaty Przyrody

Na terenie Powiatu Puckiego wyznaczono 15 rezerwatów przyrody (Ryc. 7).

Rezerwat przyrody w brzmieniu Ustawy o ochronie przyrody z 2004 r. (art. 13 ust. 1)[5]:
„...obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.”

Rezerwaty przyrody obejmują najcenniejsze ekosystemy i ukazują różnorodność przyrody terenu Powiatu Puckiego.

UWAGA! W rezerwatach przyrody obowiązuje zakaz wstępu. Niektóre rezerwaty są częściowo udostępnione do zwiedzania w formie ścieżek przyrodniczych i przejść.

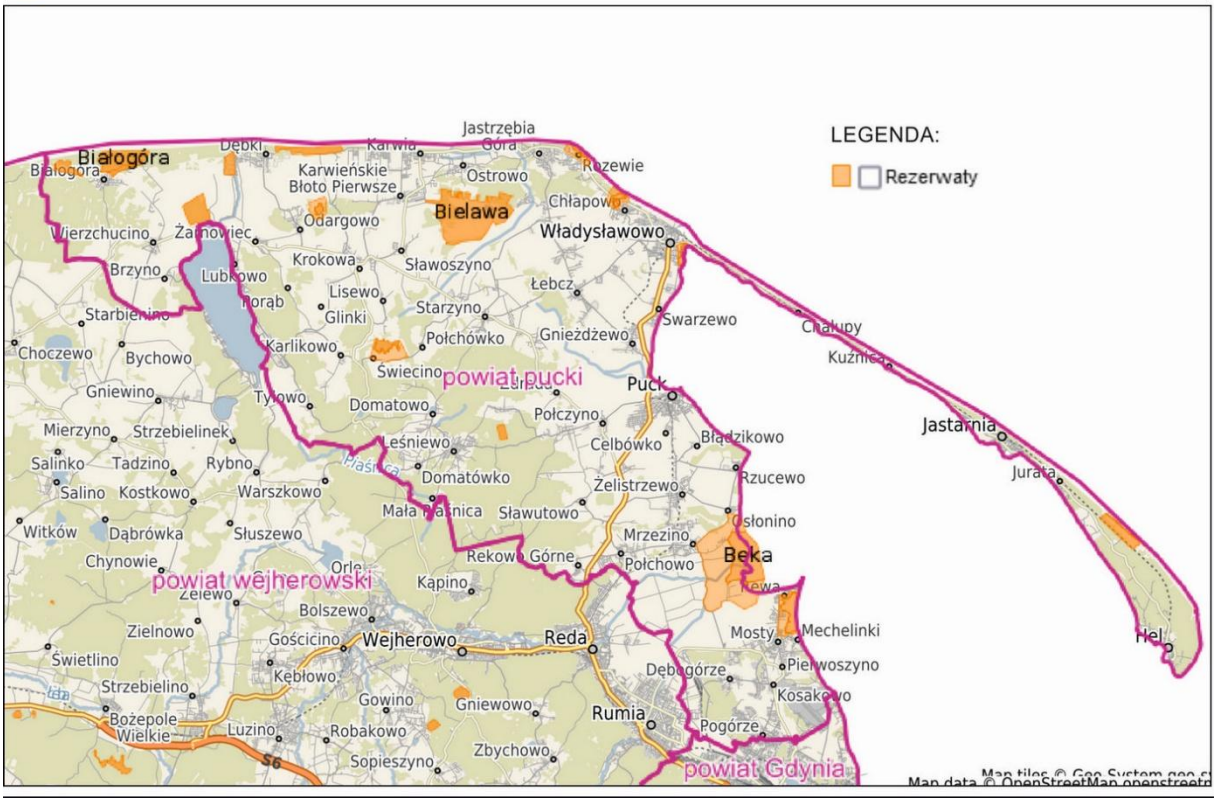

Ryc. 7. Rezerwaty przyrody na terenie Powiatu Puckiego.

2.3.1 Babnica

Rok utworzenia: 1996
Obszar o powierzchni: 55,99 ha
Rezerwat w całości zawarty jest w obszarze Natura 2000 PLH220003 Białogóra oraz w otulinie NPK.

Cel ochrony: zachowanie unikatowego na polskim wybrzeżu kompleksu przestrzennego wydm i obniżeń międzywydmowych wraz z bukowo-dębowym lasem, ze stanowiskami rzadkich i chronionych gatunków porostów.

Babnica jest niewielkim rezerwatem, na zachodniej części mierzei Kaszubskiej. Rezerwat to „raj porostów", stwierdzono tu 79 gatunków, z czego ponad połowa znajduje się na czerwonej liście porostów ginących i zagrożonych, m.in.: granicznik płucnik, brodaczka kępkowa, mąkla tarniowa, pawężnica łuseczkowanta.

Flora roślin naczyniowych jest wyjątkowo skromna, co jest wynikiem ubogiego i mało zróżnicowanego podłoża. Występują tu gatunki objęte częściową ochroną: turzyca piaskowa, bagno zwyczajne, bażyna czarna.

Najpoważniejsze zagrożenia: niezorganizowany ruch turystyczny, zanieczyszczenie powietrza (występujące tu porosty reprezentują gatunki najwrażliwsze na zanieczyszczenia).

W rezerwacie udostępniono szlak turystyczny (ok. 1,5 km).

2.3.2 Beka

Rok utworzenia: 1988
Obszar o powierzchni: 355,6 ha
Rezerwat w całości zawarty w obszarach Natura 2000 PLB220005 Zatoka Pucka i PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz NPK.

Cel ochrony: zachowanie ekosystemów części zalewowej w ujściu Pradoliny Redy-Łeby i przylegającego do niego fragmentu Zatoki Puckiej; zachowanie bogatej awifauny lęgowej i przelotnej oraz zbiorowisk szuwarowych i łąkowych, w tym wilgotnych łąk tzw. słonaw.

Rezerwat "Beka" można określić jako najbardziej ptasi rezerwat przyrody w powiecie. Jest to ostoja ptaków o randze europejskiej. Na jego terenie i w najbliższym otoczeniu występuje blisko 200 gatunków ptaków, w tym przeszło 40 jest gatunkami tutaj lęgowymi. Najcenniejsze z nich to to m.in. pliszka cytrynowa, ostrygojad, sieweczka obrożna. Dla biegusa zmiennego było to ostatnie miejsce gniazdowania w Polsce, obecnie gatunek jest uważany za wymarły na terenie naszego kraju. W granicach rezerwatu znajduje się 162 ha wód Zatoki Puckiej. Gatunki ptaków z nią związane to m.in: ohar, nurogęś, kormoran czarny, czapla siwa, łabędzie i wiele gatunków kaczek. Z Beką kojarzony jest niewątpliwie spektakularny zlot żurawi – nawet ok 1000 osobników.

W rezerwacie zachował się naturalny charakter niskiego wybrzeża zalewowego. Dzięki przenikaniu wody morskiej w głąb lądu, ukształtowały się tu specyficzne nadmorskie łąki słonolubne, tzw. solniska z charakterystyczną roślinnością.

Północny skraj rezerwatu zasilają słodkie wody gruntowe. Występują tu łąki sitowo-trzęślicowe i zmiennowilgotne. Występują tu również rośliny wapniolubne, m.in. lipiennik Loesela i kruszczyk błotny.

Jeśli chcesz szczegółowo zapoznać się z walorami przyrodniczymi rezerwatu, oraz cieszyć się obserwacjami przyrodniczymi polecamy ścieżkę edukacyjną z wieżą widokową (fragment szlaku jest okresowo zamknięty). Opis ścieżki znajduje się w aplikacji mobilnej: BEKA rezerwat przyrody – sklep Play.

2.3.3 Białogóra

Rok utworzenia: 1972
Obszar o powierzchni: 211.56 ha
Rezerwat w całości zawarty w obszarze Natura 2000 PLH220003 Białogóra oraz w NPK.

Cel ochrony: zachowanie unikatowego na polskim wybrzeżu kompleksu wydm i podmokłych, wypełnionych torfem zagłębień międzywydmowch otoczonych borem bażynowym i borem bagiennym.

Znajduje się na mierzei Kaszubskiej. Główną atrakcją przyrodniczą jest wiele rzadkich gatunków oraz zbiorowisk torfowiskowych w zagłębieniach między wydmami. Flora rezerwatu liczy ok. 80 gatunków, z czego 27 gatunków roślin naczyniowych i 3 gatunki roślin zarodnikowych należą do tzw. gatunków specjalnej troski. Najwartościowsze to: ponikło wielołodygowe (jedyne stanowisko na Pomorzu), przygiełka brunatna (jedno z najbogatszych stanowisk w Polsce) i inne gatunki charakterystyczne dla tego ekosystemu oraz wiele rzadkich w Polsce i zagrożonych gatunków porostów. Stanowisko okresowego gniazdowania i regularnego przebywania żurawia.

W zachodniej części rezerwatu jest udostępniona ścieżka edukacyjna

2.3.4 Bielawa

Rok utworzenia: 1972
Obszar o powierzchni: 721,41 ha
Rezerwat w całości zawarty jest w obszarach Natura 2000 PLB220010 Bielawskie Błota i PLH220063 Bielawa i Bory Bażynowe oraz w otulinie NPK.

Cel ochrony: Dobrze zachowane torfowisko wysokie typu bałtyckiego z charakterystyczną roślinnością, stanowiącą ostoję ptactwa wodno-błotnego. Ten unikatowy w skali kraju rezerwat; został utworzony w obrębie rozległego mokradła Bielawskie Błota. Jest to torfowisko wysokie, czyli zasilane głównie wodami opadowymi. Odkładanie torfu rozpoczęło się około 5 tys. lat temu, a jego miąższość osiąga maksymalnie 2 m. Rezerwat zawdzięcza swoją nazwę dwóm gatunkom wełnianek: wąskolistnej i pochwowatej. Ich owocostany tworzą białe łany (maj, czerwiec). Do florystycznych osobliwości należy chroniona woskownica europejska i malina moroszka (relikt okresu borealnego). Inne gatunki chronione to m.in. rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne i wrzosiec bagienny.

Bielawa jest ostoją dla wielu ptaków wodno – błotnych. Najbardziej charakterystycznym jest żuraw. Podlega on ścisłej ochronie gatunkowej. W czasie jesiennych zlotowisk na Bielawie obserwuje się ponad tysiąc żurawi. Bielawa to jedne miejsce lęgowe łęczaka na Pomorzu. Występują tu żerujące bieliki, kanie rude, orły przednie, uszatki błotne. Z ssaków schronienie znajdują sarny, jelenie, daniele, dziki, jenoty. Występuje sporo gatunków nietoperzy, bóbr europejski, borsuk. Z gadów m.in. żmija zygzakowata, traszka grzebieniasta, jaszczurki. Wiele gatunków motyli, ważek i pająków.

Najpoważniejsze zagrożenia: trwałe przesuszenie terenu przez system kanałów odwadniających, pożary. Torfowisko zaczęły porastać drzewa, głównie brzozy i sosny.

Wejście na teren rezerwatu jest zabronione. Na południowo wschodnim skraju rezerwatu znajduje się wieża widokowa. Szczegółowe informacje na temat Bielawy można znaleźć w publikacji:
https://npk.org.pl/files/site-npk/download/4453/Bielawskie-Blota-folderek.pdf

2.3.5 Długosz Królewski w Wierzchucinie

Rok utworzenia: 2003
Obszar o powierzchni: 148,19 ha
Rezerwat w całości zawarty jest w obszarze Natura 2000 PLH220021 Piaśnickie Łąki

Cel ochrony: Stanowisko długosza królewskiego oraz największa w regionie gdańskim populacja widłaka jałowcowatego, zachowanie pozostałości torfowiska wysokiego i przejściowego wraz z właściwymi dla tych ekosystemów gatunkami.

Rezerwat florystyczno-leśny. Obejmuje bór sosnowy wilgotny i bagienny na torfowisku wysokim. Cenne gatunki flory: długosz królewski (największa populacja w skali Pomorza Gdańskiego), widłak jałowcowaty, żłobik koralowy (gatunek narażony w skali Pomorza), woskownica europejska, rosiczka okrągłolistna, wrzosiec bagienny, bagno zwyczajne.

Jest to miejsce gniazdowania gatunków zagrożonych w skali europejskiej: turkawki, muchołówki szarej, gąsiorka; gniazduje tu również rzadki brodziec – samotnik. Bytują tu: dzik, zając szarak, jeż wschodni, lis, jenot, borsuk. 5 gatunków płazów (żaby, ropuchy) i 4 gatunki gadów np. jaszczurki i żmija zygzakowata.

Najpoważniejsze zagrożenia: zmiany stosunków wodnych (przesuszenie) zagrażają siedlisku i florze.

2.3.6 Dolina Chłapowska

Rok utworzenia: 2000
Obszar o powierzchni: 24,83 ha
Obszar w całości zawarty jest w obszarze Natura 2000 PLH220072 Kaszubskie Klify

Cel ochrony: zachowanie krajobrazu nadmorskiej doliny erozyjnej w strefie krawędziowej Kępy Swarzewskiej wraz z charakterystyczną roślinnością.

Obszar o wybitnych walorach krajobrazowych. Dolina została wyerodowana przez wody opadowe i roztopowe. Przebiega na długości około pół kilometra i miejscami osiąga głębokość przeszło 40 metrów. Charakteryzuje się dużym spadkiem - różnica poziomów wynosi 50m. W dolnym odcinku doliny występują wysięki wód gruntowych o dużej zawartości związków żelaza. Na dnie doliny gromadzi się rudawy osad i stąd pochodzi jej druga nazwa „Rudnik".

Na zboczach doliny licznie występuje żarnowiec miotlasty. Rośnie dzika różna, głogi, jałowce, czarny bez, okazałe buki. Znajdują się tu stanowiska gatunków objętych ochroną: rokitnik zwyczajny, bluszcz pospolity, pierwiosnka pospolita. Na stokach o ekspozycji południowej występują ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe. Rezerwat jest dogodnym miejscem gniazdowania wielu gatunków ptaków m.in. gąsiorka, jarzębatki, zięby. W okresie jesienno-zimowym owoce wymienionych krzewów stanowią ważną bazę pokarmową dla ptaków przelotnych i zimujących: kwiczoła, jemiołuszki i innych. Stwierdzono kilkanaście gatunków motyli, występuje również oleica fioletowa i jaszczurka zwinka.

Walory kulturowe: znajdują się tu stanowiska archeologiczne tzw. kultury grobów skrzynkowych, była to również trasa przejścia wojsk szwedzkich po wylądowaniu na południowym wybrzeżu Bałtyku w czasie "potopu szwedzkiego".

Najpoważniejsze zagrożenia: zanieczyszczenie wód powierzchniowych i głębinowych ściekami z terenu Chłapowa; degradacja krajobrazu przez wprowadzanie zabudowy mieszkalnej w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu; intensywna penetracja obszaru rezerwatu przez turystów; silne zaśmiecenie terenu.

2.3.7 Helskie Wydmy

Rok utworzenia: 2006
Obszar o powierzchni: 108,48 ha

Obszar w całości zawarty jest w obszarze Natura 2000 PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz NPK.

Cel ochrony: zachowanie ekosystemów charakterystycznych dla naturalnego nadmorskiego krajobrazu wydmowego: murawowych, wrzosowiskowych i leśnych, w szczególności porostów i unikatowych w skali świata grzybów naporostowych.

Rezerwat obejmuje wydmy paraboliczne porośnięte borem sosnowym i trawą – piaskownicą zwyczajną, wydmuchrzycą piaskową. Charakteryzuje się jednym z największych walorów przyrodniczych pod względem porostów. Występują tu jedne z najrzadszych i zagrożonych gatunków w Polsce m.in. pawężnica. Ponadto z cennych gatunków flory występują tam będące pod ścisłą ochroną lnica wonna i mikołajek nadmorski. (odnośnik do ulotki: https://npk.org.pl/files/site-npk/download/4453/Mikolajek-nadmorski.compressed.pdf)

Z innych roślin wydmowych należy wymienić turzycę piaskową (ochrona częściowa), honkenię piaskową, solankę kolczystą, rukwiel nadmorską.

Najpoważniejsze zagrożenia: niezorganizowany ruch turystyczny.

Przez teren rezerwatu przechodzi ścieżka edukacyjna, która biegnie w stronę plaży (ścieżki przyrodnicze Helskie Wydmy)

2.3.8 Mechelińskie Łąki

Rok utworzenia: 2000
Obszar o powierzchni: 113,47 ha
Rezerwat w całości zawarty jest w obszarach Natura 2000 PLB220005 Zatoka Pucka i PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz w NPK.

Cel ochrony: Miejsca lęgowe i bytowania cennych gatunków ptaków wodnych i błotnych, zbiorowisk szuwarowych i łąkowych oraz specyficznych siedlisk halofilnych i typowych dla nich stosunków wodnych.

Różnorodne zbiorowiska roślinne występujące na terenie Mechelińskich Łąk tworzą charakterystyczny strefowy układ. Posuwając się od linii brzegowej wód Zatoki w głąb lądu występuje: strefa plaży (z honkenia piaskową i solanką kolczystą), wydma biała (z piaskownicą zwyczajną), murawy nawydmowe (turzyca piaskowa), słonawy, półhalofilny szuwar, szuwar trzcinowy (z charakterystycznymi gatunkami słonolubnymi jak np. sit Gerarda i babka nadmorska). Najcenniejszymi zbiorowiskami rezerwatu są zbiorowiska halofilne i półhalofilne, powstałe pod wpływem zasolonych wód Zatoki. Dużą wartość przyrodniczą rezerwatu stanowi Również wyjątkowo duża populacja mikołajka nadmorskiego rosnącego w pasie muraw.

Rezerwat jest miejscem gniazdowania rzadkich gatunków ptaków wodnych i wodno-błotnych oraz miejscem odpoczynku ptaków podczas migracji. Najcenniejsze gatunki lęgowe to: sieweczka obrożna, rybitwa białoczelna, pliszka cytrynowa, biegus zmienny. Utworzyły się tu małe zbiorniki wodne, które są miejscem rozrodu 7 gatunków płazów, w tym ściśle chronionych, tj. grzebiuszki ziemnej i żaby moczarowej.

Najpoważniejsze zagrożenia: ekspansja trzciny w zbiorowiska łąk halofilnych; presja ruchu turystycznego na przybrzeżny piaszczysty wał brzegowy.

Wzdłuż wschodniego skraju rezerwatu (wzdłuż brzegu) przebiega szlak udostępniony dla ruchu pieszego.

2.3.9 Piaśnickie Łąki

Rok utworzenia: 1959
Obszar o powierzchni: ha 54,7
Rezerwat w całości zawarty jest w obszarze Natura 2000 PLH220021 Piaśnickie Łąki oraz NPK.

Cel ochrony: Dobrze zachowany fragment zmiennowilgotnych łąk w widłach rzeki Piaśnicy i jej starorzecza. Bardzo silna mozaika roślinności nieleśnej i leśnej (głównie lasy brzozowo – dębowe). Stanowisko bardzo licznych rzadkich gatunków roślin naczyniowych.

Rezerwat florystyczny liczący 308 gatunków. Wbrew nazwie jego roślinność nie ogranicza się do łąk, obejmuje również mozaikowo rozmieszczone płaty leśne z brzozą, sosną, dębem i woskownicą europejską w podszycie. Rezerwat chroni rzadkie gatunki flory atlantyckiej oraz florę śródleśnych polan o bogatym składzie gatunkowym. Masowo występują tu turzyce, oraz mieczyk dachówkowaty, kosaciec syberyjski, okrzyn łąkowy; w wilgotniejszych obniżeniach: woskownica europejska, fiołek mokradłowy.

Najpoważniejsze zagrożenia: Presja turystyczna i gwałtowny rozwój budownictwa w sąsiedztwie rezerwatu. Osuszanie okolicznych terenów bagiennych oddziaływujące na poziom wód w rezerwacie.

Przez rezerwat można przepłynąć szlakiem kajakowym Rzeka Piaśnica

2.3.10 Przylądek Rozewski

Rok utworzenia: 1957
Obszar o powierzchni: ha 12,15

Rezerwat w całości zawarty jest w obszarze Natura 2000 PLH220072 Kaszubskie Klify oraz NPK.

Cel ochrony: “Martwy” klif porośnięty żyzną i kwaśną buczyną niżową z przeszło 100-letnim drzewostanem. Stanowisko kilku rzadkich i chronionych gatunków roślin naczyniowych.

Klif powstał w wyniku abrazyjnej działalności fal morskich Bałtyku; obecnie jest martwy, gdyż w latach 20. ubiegłego wieku proces abrazji został zatrzymany przez zbudowanie betonowej opaski. Na terenie rezerwatu odnotowano 196 gatunków roślin naczyniowych, w tym liczne gatunki objęte ochroną: kukułka, wawrzynek wilczełyko, rokitnik zwyczajny, jarząb szwedzki. Występuje również m.in. bluszcz pospolity, paprotka zwyczajna, kalina koralowa.

Walory kulturowe: na terenie Rozewia znajdują się ślady osadnictwa neolitycznego (cmentarzyska grobów skrzynkowych). Już od wczesnego średniowiecza rozwija się tu tradycja palenia ognisk ostrzegawczych dla rybaków i kupców płynących do Gdańska. Od końca XII wieku nieprzerwanie działa tu latarnia morska. Obecnie usytuowane są tu dwie dziewiętnastowieczne latarnie, w tym jedna funkcjonująca. Znajduje się w niej również muzeum latarnictwa (Blizarium w Rozewiu) i wystawa poświęcona Stefanowi Żeromskiemu. W latach 20. XX wieku Rozewie stało się symbolicznym fragmentem wybrzeża polskiego, bywali tu między innymi gen. Józef Haller, Stefan Żeromski, którego imieniem nazwana została latarnia morska.

Najpoważniejsze zagrożenia: intensywny ruch turystyczny zwłaszcza w okresie letnim powodujący znaczne zniszczenie pokrywy roślinnej w pobliżu szlaku oraz silne zaśmiecenie terenu; nieprzemyślana infrastruktura turystyczna w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu.

2.3.11 Słone Łąki

Rok utworzenia: 1957
Obszar o powierzchni: ha 27,76
Rezerwat prawie w całości zawarty w obszarach Natura 2000 PLB220005 Zatoka Pucka i PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz NPK

Cel ochrony: Łąki halofilne z rzadkimi gatunkami roślin, siedlisko wielu cennych gatunków ptaków.

Słone Łąki znajdują się nad Zatoką Pucką we Władysławowie. Niski brzeg zalewowy, pozbawiony plaży sprzyja wsiąkaniu wód słonawych z Zatoki, dzięki czemu utworzyły się tu tzw. solniska porastane przez cenne i rzadkie w skali kraju rośliny solniskowe m.in.: aster solny , jarnik solankowy, sit Gerarda, sit żabi, sitowiec

nadmorski, mlecznik nadmorski, babka nadmorska, świbka morska, koniczyna rozdęta, muchotrzew solniskowy, centuria nadbrzeżna.

Jest to miejsce lęgowe gatunków ptaków zasiedlających zbiorowiska halofilne, szuwaru trzcinowego i oczeretowego. Wśród najcenniejszych ptaków lęgowych należy wymienić ostrygojada i ohara. W okresie przelotów szczególnie licznie gromadzą się tu ptaki wodno-błotne i wróblowate: biegus zmienny, pliszka żółta. Podczas migracji można tu zaobserwować również rzadziej spotykane gatunki: łabędź krzykliwy i bernikla kanadyjska. W bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu na Zatoce Puckiej licznie zimują: łabędź niemy, czapla siwa, czernica, gągoł, nurogęś.

Najpoważniejsze zagrożenia: Rezerwat położony jest w sąsiedztwie miasta Władysławowa, z czym wiąże się presja turystyczna i rozwój budownictwa w sąsiedztwie rezerwatu oraz użytkowanie rekreacyjne.

W rezerwacie udostępniono pomost ze ścieżką edukacyjną.

2.3.12 Widowo

Rok utworzenia: 1999
Obszar o powierzchni: ha 97,10
Rezerwat w całości pokrywa się z obszarem Natura 2000 PLH220054 Widowo oraz NPK.

Cel ochrony: Zespół form wydmowych (wały i pagóry wydmowe, wydmy paraboliczne, niecki i rynny deflacyjne, różnokształtne obniżenia międzywydmowe) wraz z lasami dębowo-sosnowymi i borami nadmorskimi. Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków roślin.

Rezerwat jest położony w obrębie wydm Mierzei Kaszubskiej między Karwieńskimi Błotami a Dębkami. Wzniesienia wydmowe osiągają ponad 20 m wysokości tworząc w niektórych miejscach od strony plaży kilkunastometrowe klify wydmowe. Od południowej strony rezerwat przechodzi w płaski teren równiny błot przymorskich pokryty lasami olchowymi, brzozowo-dębowymi i borem bażynowym. Do najcenniejszych gatunków flory należy duża grupa storczyków: kruszczyk rdzawolistny, tajęża jednostronna, podkolan biały; ponadto występują widłaki: jałowcowaly i goździsty. Inne rośliny chronione to turzyca piaskowa, pomocnik baldaszkowaty, naparstnica zwyczajna. Występuje również: paprotka zwyczajna oraz liczne, stare okazy dębów szypułkowych mających około 170 lat.

Najpoważniejsze zagrożenia: nadmierny i niezorganizowany ruch turystyczny; zmiana stosunków wodnych w części południowej (odwodnienie powodowane przez rowy melioracyjne).

Teren przecina kilka szlaków udostępnionych dla ruchu pieszego i rowerowego. Wychodzenie poza szlaki jest zabronione.

2.3.13 Zielone

Rok utworzenia: 1983
Obszar o powierzchni: ha 17,02

Cel ochrony: Najbogatsza populacja wiciokrzewu pomorskiego w województwie. Fragmenty brzeziny bagiennej i lasów brzozowo–dębowych.

Rezerwat znajduje się w gminie Krokowa. Obejmuje fragment Równiny Błot Przymorskich, którą porasta wilgotny bór brzozowo-sosnowy o gęstym podszyciu i runie. Sosny są obficie porośnięte wiciokrzewem pomorskim przypominającym liany. Wiciokrzew to jeden z nielicznych gatunków pnączy w Polce. Zakwita w czerwcu, a silnie pachnące kwiaty są zapylane przez nocne motyle z grupy zawisaków m.in.: zawisaka tawulca i zmrocznika wędrowca. Inne cenne gatunki flory to: widłak jałowcowaty i wroniec, woskownica europejska, wrzosiec bagienny. Wśród gatunków fauny przebywających na tym terenie należy wymienić dzika, sarnę i lisa.

Nieopodal rezerwatu znajduje się głaz narzutowy „Diabelski Kamień” (obwód 20 m; wysokość 3,5m) objęty ochroną jako pomnik przyrody.

Najpoważniejsze zagrożenia: Wzrastający ruch turystyczny pieszy i konny. Obecność świerka jako gatunku obcego regionalnie stwarza zagrożenie dla istniejących fitocenoz rezerwatu; potencjalne zmiany stosunków wodnych.

2.3.14 Darzlubskie Buki

Rok utworzenia: 1960
Obszar o powierzchni: ha 27,08

Cel ochrony: Rezerwat został utworzony w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu naturalnego lasu bukowego w stanie niezmienionym, stanowiącego resztkę dawnej Puszczy Darzlubskiej.

Jest to leśny rezerwat przyrody na obszarze leśno-bagiennym Puszczy Darżlubskiej, na terenie gminy wiejskiej Puck w województwie pomorskim. Ochronie rezerwatu podlega głównie buczyna pomorska (buki i dęby).

2.3.15 Źródliska Czarnej Wody

Rok utworzenia: 1999

Obszar o powierzchni: ha 50,58

Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie w stanie niezmienionym zespołu źródlisk i rzadkich regionalnie gleb zbliżonych do pararędziny wapiennej, porastających je zbiorowisk leśnych i źródliskowych oraz rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt.

Jest to leśny rezerwat przyrody na Wysoczyźnie Żarnowieckiej. Posiada on otulinę o powierzchni 111,0 ha. Ochronie rezerwatu podlegają naturalne zespoły roślinności źródliskowej, źródliskowa odmiana łęgu jesionowo-olszowego, grądy i buczyny. Bardzo interesujące są elementy środowiska abiotycznego, w tym przede wszystkim nisze źródłowe Czarnej Wody oraz gleby nawapienne. Liczna i bogata jest flora roślin naczyniowych obiektu z udziałem szeregu gatunków chronionych i rzadkich regionalnie, np. stokłosy Benekena, kukułki plamistej czy listery jajowatej. W rezerwacie występuje kilka gatunków roślin o podgórskim charakterze zasięgu, np. widłak wroniec czy tojeść gajowa. Wśród zwierząt na uwagę zasługuje niewielki ssak – rzęsorek mniejszy.

2.4. Obszary Chronionego Krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Zasięg i położenie OCHAKów na terenie Powiatu Puckiego przedstawiono na Ryc. 8.

2.4.1 Obszary Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Płutnicy

Data wyznaczenia: 2021-08-31
Powierzchnia ha: 2567,9

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Płutnicy obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się naturalny krajobraz pradoliny, charakteryzujące się unikatowymi walorami przyrodniczymi i fizjonomicznymi, wartościowe ze względu na ekosystemy hydrogeniczne tworzące tzw. Puckie Błota, walory krajobrazowe i możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem oraz pełnioną funkcję korytarza ekologicznego rangi subregionalnej. Celem ochrony jest zachowanie w stanie niezmienionym naturalnych ekosystemów hydrogenicznych dna doliny rzeki Płutnicy oraz zachowanie ciągłości przestrzennej i ekologicznej korytarza ekologicznego.

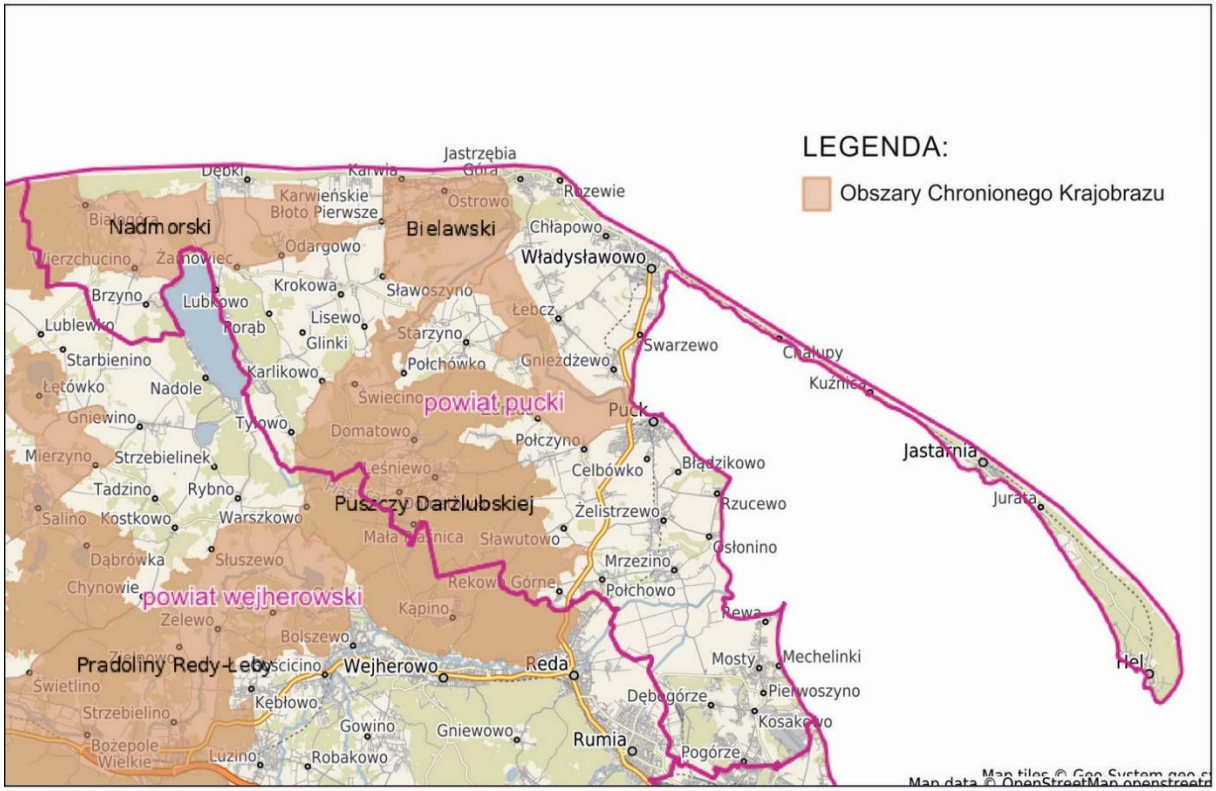

Ryc. nr 8. Obszary Chronionego Krajobrazu na terenie Powiatu Puckiego.

2.4.2. Bielawski Obszary Chronionego Krajobrazu

Data wyznaczenia: 2021-08-31
Powierzchnia ha: 3270,5

Bielawski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający go krajobraz charakteryzujący się unikatowymi walorami przyrodniczymi oraz znaczącą rolę poprzez pełnienie funkcji korytarza ekologicznego, a także możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem.

Celem ochrony jest zachowanie w stanie niezmienionym naturalnych ekosystemów hydrogenicznych w tym torfowiska bałtyckiego wraz z kopułą torfowiska w zagłębieniu bezodpływowym.

2.4.3 Nadmorski Obszary Chronionego Krajobrazu

Data wyznaczenia: 1994-12-10
Powierzchnia ha: 14940,0

Nadmorski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje brzeg morski, zalesiony i bezleśny pas wydm ciągnących się wzdłuż wybrzeża, a we wschodniej części Równinę Błot Przymorskich i północne fragmenty sąsiadującej z nią Wysoczyzny Żarnowieckiej. Podstawowym walorem jest tu zachowany naturalny układ stref krajobrazowych.

2.4.4 Obszary Chronionego Krajobrazu Puszczy Darżlubskiej

Data wyznaczenia: 1994-12-10
Powierzchnia ha: 15908,0

Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy Darżlubskiej położony jest na morenowym terenie Kępy Puckiej i na Sandrze Piaśnickim. Głównym walorem tego obszaru jest występowanie zwartego kompleksu leśnego o dużej zgodności drzewostanów z siedliskiem.

2.5. Wykaz podstawowych aktów prawnych dotyczących opisanych form ochrony przyrody

W Polsce mamy dwa systemy prawnej ochrony przyrody – europejski i krajowy. Oba te systemy są niezależne, pomimo że obszary chronione tych systemów zostały ujęte łącznie w jednym przepisie – jako formy ochrony przyrody – w art. 6 Ustawy o ochronie przyrody. Europejski system obszarów chronionej przyrody to sieć obszarów Natura 2000, która została wdrożona jako realizacja zobowiązań wspólnotowych wynikających z dyrektyw Unii Europejskiej – Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej. Sieć chroni cenne i zagrożone składniki różnorodności biologicznej Europy. Celem sieci jest zachowanie zarówno cennych i zagrożonych w skali europejskiej siedlisk przyrodniczych i gatunków, jak i ochrona tych typowych, wciąż jeszcze powszechnie występujących, charakterystycznych dla głównych europejskich regionów biogeograficznych.

Krajowy system obszarów chronionych (KSOCh) składa się z parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych oraz obszarów chronionego krajobrazu. W art. 6 Ustawy o ochronie przyrody mamy jeszcze inne formy ochrony: stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, oraz ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów.

Obszary chronione są nie tylko skuteczną formą ochrony przyrody, ale mogą również zapewnić, teraz i w przyszłości, zdrowe, bogate przyrodniczo i krajobrazowo środowisko do życia, pracy i wypoczynku ludzi. Nakładanie się europejskiego i krajowego systemów ochrony przyrody, na terenach, gdzie dany obszar Natura 2000 pokrywa się z określonym obszarem systemu krajowego (parkiem narodowym, rezerwatem, parkiem krajobrazowym, czy też obszarem chronionego krajobrazu) nakłada, na tym obszarze rygory ochronne obu tych systemów.

Na obszarach systemu krajowego ochronę określa się w formie zakazów dotyczących różnych form działalności, zachowań i zagospodarowania terenów, obowiązujących na całym obszarze wskazanym do ochrony, podczas gdy na obszarach Natura 2000 rygory ochronne odnoszą się do poszczególnych przedmiotów ochrony – ściśle określonych dla danego obszaru Natura 2000. Nie wymienia się więc „zakazanych" form działalności na takim obszarze – mogą być tam prowadzone różne aktywności gospodarcze, pod warunkiem, że nie pogorszą stanu siedlisk przyrodniczych lub dobrostanu gatunków i ich siedlisk stanowiących przedmioty ochrony danego obszaru Natura 2000. Zakazy obowiązujące na określonym obszarze krajowego systemu ochrony, np. ograniczające działalność gospodarczą, z reguły sprzyjają przedmiotom ochrony obszarów Natura 2000.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasoby ochrony przyrody jest **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody** (Dz.U. z r., poz. 1614 z późn. zm.). Ochrona przyrody zgodnie z art. 2 ust. 1 ww. dokumentu, polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody.

Ustawa określa również formy ochrony przyrody na terenie kraju wraz z katalogiem zakazów które mogą zostać przyjęte i obowiązywać w poszczególnych formach ochrony przyrody.

Inne akty prawne dotyczące ochrony przyrody:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz.U.2021.1973; 1718 oraz 2269)
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. poz. 2183 oraz z 2020 r. poz. 26)
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. poz. 1409)
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. poz. 1408)
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie obrączkowania ptaków (Dz. U. poz. 350)

2.5.1. Natura 2000

Podstawą funkcjonowania programu są dwie unijne dyrektywy tzw.: Dyrektywa ptasia i Dyrektywa siedliskowa:

- Dyrektywa ptasia *(dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa - wcześniej dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa)* - określa kryteria do wyznaczania ostoi dla gatunków ptaków zagrożonych wyginięciem;
- Dyrektywa siedliskowa *(dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory)* - ustala zasady ochrony pozostałych gatunków zwierząt, a także roślin i siedlisk przyrodniczych oraz procedury ochrony obszarów szczególnie ważnych przyrodniczo.

W myśl wyżej wymienionych aktów prawa każdy kraj członkowski Unii Europejskiej ma obowiązek zapewnić siedliskom przyrodniczym i gatunkom wymienionym w załącznikach Dyrektywy siedliskowej i ptasiej warunki sprzyjające ochronie, lub zadbać o odtworzenie ich dobrego stanu m.in. poprzez wyznaczenie i objęcie ochroną obszarów, na których te siedliska i gatunki występują.

Dyrektywy wyznaczają dwa typy obszarów:

- obszary ptasie - formalnie obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- obszary siedliskowe - formalnie obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW) / specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Obszary specjalnej ochrony ptaków zostały wyznaczane do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków. Obszary te wyznaczane są indywidualnie przez każde państwo, w oparciu o zidentyfikowane kryteria.

W przypadku specjalnych obszarów ochrony siedlisk, każde państwo członkowskie opracowuje i przedstawia Komisji Europejskiej listę leżących na jego terytorium obszarów najcenniejszych pod względem przyrodniczym, odpowiadających gatunkowo i siedliskowo wymogom zawartym w Dyrektywie siedliskowej. Po przedłożeniu listy, obszary są przyporządkowywane regionom biogeograficznym, selekcjonowane, a następnie wartościowane. Kluczowym elementem tej procedury jest Seminarium Biogeograficzne, podczas którego ocenia się kompletność sieci dla każdego z gatunków i siedlisk będących przedmiotami ochrony. Następnie Komisja Europejska zatwierdza w drodze decyzji obszary jako "obszary mające znaczenie dla Wspólnoty - OZW" (Site of Community Importance - SCI). Od tego momentu uzyskują one status obszarów Natura 2000. Kraje

członkowskie w ciągu 6 lat od decyzji Komisji zobowiązane są do wyznaczenia tych ostoi jako specjalne obszary ochrony.

Najważniejszym kryterium wyznaczania obszarów Natura 2000 są wartości przyrodnicze danego terenu. Uwarunkowania społeczne i gospodarcze są analizowane i uwzględniane w procesie opracowywania planów zarządzania poszczególnymi obszarami. Dla każdego obszaru Natura 2000 opracowana jest dokumentacja, która składa się z:

- Standardowego Formularza Danych (Standard Data Form - SDF), w którym zawarte są najważniejsze informacje o położeniu i powierzchni obszaru, występujących typach siedlisk przyrodniczych i gatunkach „naturowych", ich liczebności lub reprezentatywności w skali kraju, wartości przyrodniczej i zagrożeniach;
- mapy cyfrowej w postaci wektorowej.

SDF i mapy będą aktualizowane w miarę postępu wiedzy o występowaniu zasobów przyrodniczych w obszarze Natura 2000 (inwentaryzacja, monitoring przyrodniczy), zgodnie z procedurą określoną przez Komisję Europejską.

Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych innymi formami ochrony przyrody.

Istotnym instrumentem zarządzania obszarami Natura 2000 jest system ocen oddziaływania na środowisko oraz planowanie ochrony.

Każdy obszar Natura 2000 powinien posiadać dokument planistyczny w postaci planu zadań ochronnych lub planu ochrony. Dla obszarów Natura 2000 z terenu Powiatu Puckiego sporządza je odpowiednio regionalny dyrektor ochrony środowiska, oraz (dla obszarów morskich) dyrektor urzędu morskiego. Plany zadań ochronnych ustanawiane są w formie zarządzeń wydawanych przez wymienione organy.

Większość obszarów Natura 2000 z terenu Powiatu Puckiego posiada lub jest w trakcie opracowywania planów zadań ochronnych.

Informacje o obszarach Natura 2000 wraz z planami zadań ochronnych znajdują się na stronie generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska pod adresem: https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/index.jsf

Przepisy prawne obowiązujące na terenach Natura 2000 nie stoją w sprzeczności z prowadzeniem działań związanych z edukacją ekologiczną w tym z umieszczaniem na ich terenie elementów instalacji edukacyjno-informacyjnych dotyczących przyrody obszaru – chyba, ze plan zadań ochronny przewiduje inaczej.

2.5.2. Nadmorski Park Krajobrazowy

Nadmorski Park Krajobrazowy utworzony został uchwałą Nr IX/49/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku z dnia 5 stycznia 1978 r., jako jeden z pierwszych parków krajobrazowych w Polsce.

Aktualną podstawę prawną jego funkcjonowania stanowi Uchwała Nr 142/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2011 r. poz. 1457), oraz Uchwała Nr 444/XLII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2018 r. poz. 202). Określa ona szczególne cele ochrony Parku oraz obowiązujące w jego granicach zakazy.

Przepisy prawne obowiązujące w Nadmorskim Parku Krajobrazowym nie stoją w sprzeczności z prowadzeniem działań związanych z edukacją ekologiczną w tym z umieszczaniem na jego terenie elementów instalacji edukacyjno-informacyjnych dotyczących przyrody obszaru.

2.5.3. Rezerwaty Przyrody

W rezerwatach przyrody obowiązuje zakaz ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras wyznaczonych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska. W praktyce oznacza to, że jeśli takie trasy nie zostały w danym rezerwacie wyznaczone, bez zgody właściwego regionalnego dyrektora ochrony środowiska nie można na jego terenie przebywać.

Pełny katalog zakazów obowiązujących na terenie rezerwatów zawarty jest w art. 15 ustawy o ochronie przyrody.

Zezwolenie na odstępstwo od wspomnianych wyżej zakazów może zostać wydane przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska, jeżeli jest to uzasadnione wykonywaniem badań naukowych, celami edukacyjnymi, kulturowymi, turystycznymi, rekreacyjnymi, sportowymi lub celami kultu religijnego i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na przedmiot ochrony rezerwaty przyrody. Osoba ubiegająca się o uzyskanie takiego zezwolenia zobowiązana jest do złożenia do regionalnej dyrekcji ochrony środowiska wniosku na odstępstwo od zakazów obowiązujących na terenie rezerwatu przyrody.

Przepisy prawne obowiązujące w Rezerwatach Przyrody nie stoją bezpośrednio w sprzeczności z prowadzeniem działań związanych z edukacją ekologiczną w tym z umieszczaniem na terenie elementów instalacji edukacyjno-informacyjnych dotyczących przyrody obszaru, jednakże, możliwe jest to jedynie

w miejscach udostępnionych do ruchu pieszego po szczegółowym uzgodnieniu i uzyskaniu zgody Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku.

2.5.4. Obszary Chronionego Krajobrazu.

Na terenie poszczególnych Obszarów Chronionego Krajobrazu w Powiecie Puckim obowiązują stosowne uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego dotyczące każdego z OCHAKów. W uchwałach określono miedzy innymi, działania podejmowane na obszarze w zakresie ochrony czynnej oraz wprowadza się zakazy obowiązujące w danym Obszarze Chronionego Krajobrazu.

Wykaz uchwał w sprawie poszczególnych OCHAKów.

- UCHWAŁA NR 425/XXXV/21 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO z dnia 26 lipca 2021 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Płutnicy. Na podstawie art. 23 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098).
- UCHWAŁA NR 424/XXXV/21 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO z dnia 26 lipca 2021 r. w sprawie Bielawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu Dz. Urz. Województwa Pomorskiego, Dz. Urz. z 2021 r. poz. 3095
- Nadmorski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz Obszary Chronionego Krajobrazu Puszczy Darżlubskiej: UCHWAŁA NR 259/XXIV/16 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO z dnia 25 lipca 2016 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim. Dz. Urz. Województwa Pomorskiego Dz. Urz. z 2016 r. poz. 2942

Przepisy prawne obowiązujące w Obszarach Chronionego Krajobrazu nie stoją w sprzeczności z prowadzeniem działań związanych z edukacją ekologiczną w tym z umieszczaniem na ich terenie elementów instalacji edukacyjno-informacyjnych dotyczących przyrody obszaru.

3. Fotografowanie przyrody

Wykonując zdjęcia przyrodnicze należy stosować zasady, które pozwolą uniknąć nieodwracalnych szkód w przyrodzie. Zbiór zasad, którymi powinni się kierować fotografujący przyrodę opracował Związek Polskich Fotografów Przyrody. Stworzył on kodeks etyczny, który został przyjęty na Zjeździe Delegatów ZPFP, 19 czerwca 2004 roku. Dostępny jest on pod adresem internetowym: http://zpfp.pl/dokumenty/kodeks-etyczny-zpfp-2019-06-08.pdf.

Należy podkreślić, że na podstawie artykułu 52 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zabronione jest w Polsce fotografowanie, filmowanie i obserwacja, mogąca powodować płoszenie lub niepokojenie następujących gatunków chronionych: wszystkich nietoperzy oraz wybranych gatunków ptaków: ślepowron, bocian czarny, szlachar, bielik, gadożer, orlik krzykliwy, orlik grubodzioby, orzeł przedni, orzełek, kania czarna, kania ruda, rybołów, raróg, sokół wędrowny, cietrzew, głuszec, mornel, biegus zmienny, puchacz, uszatka błotna.

Niezależnie od tej listy, zabronione jest zabijanie zwierząt chronionych. Należy przez to rozumieć również takie zachowanie przy gnieździe, które spowoduje utratę lęgu.

4. Wytyczne „proprzyrodnicze” do uwzględnienia w projektach realizacyjnych

Teren Powiatu Puckiego, a w szczególności tereny nadmorskie poddawane są ogromnej presji turystycznej w czasie sezonu wakacyjnego. Presja ta staje się bardzo dużym obciążeniem dla środowiska naturalnego a jej niekontrolowany rozwój grozi stopniową utratą cennych walorów przyrodniczych obszaru. Jednym ze sposobów łagodzących negatywny wpływ turystyki masowej na najcenniejsze obszary przyrodnicze jest kanalizowanie ruchu turystycznego. Należy je rozumieć jako ukierunkowane, sterowanie przepływem turystów mające na celu „odciąganie” ich od najbardziej wrażliwych przyrodniczo obszarów na obszary mniej wrażliwe a również ciekawe przyrodniczo. Dobrym sposobem na przekierowanie ruchu turystycznego, a jednocześnie wyeksponowanie walorów przyrodniczych regionu jest tworzenie różnego rodzaju terenowych ścieżek edukacyjny.

Przy ich projektowaniu i wykonywaniu zaleca się stosowanie następujących wytycznych:

- należy szacować, jak dane działanie (infrastruktura), wpłynie na zwiększenie ruchu turystycznego w danym miejscu i jaki może być jego wpływ na walory przyrodnicze,
- należy uwzględniać naturalne właściwości terenu i ograniczanie negatywnego oddziaływania zagospodarowania i jego następstw na zasoby przyrodnicze,
- infrastruktura powinna powodować ograniczanie negatywnego oddziaływania niezorganizowanego i masowego ruchu turystycznego na zasoby i walory środowiska;
- wykonywanie elementów infrastruktury przy dużym udziale elementów naturalnych (drewna po odpowiedniej impregnacji),
- należy stosować spójnej formy i detali powodujące rozpoznawalność i identyfikację poszczególnych elementów infrastruktury edukacyjnej,
- tablice edukacyjne należy umieszczać pod niewielkim kątem (nachylenie od 30-60° od poziomu) w stosunku do powierzchni gruntu, na niskich wspornikach, tak aby nie powodować degradacji walorów krajobrazowych,
- centra „węzłowe” szlaków, ścieżek, przyciągające duży ruch turystyczny należy starać się lokować na terenach zurbanizowanych w miejscowościach.
- należy unikać instalowania elementów infrastruktury na osiach widokowych i innych eksponowanych punktach w krajobrazie w sposób powodujący przesłanianie bądź degradację krajobrazu.

- należy kierować się zasadą poszanowania funkcji ekosystemowych i przestrzegania reżimów formalnej ochrony obszarów.
- elementy infrastruktury o znacznych gabarytach typu: wieże czy instalacje punktów widokowych nie powinny stanowić dominant krajobrazowych, ich wysokości nie powinny wykraczać na terenach leśnych znacznie ponad korony drzew. Przy ich projektowaniu należy stosować metody powodujące brak kolizji ptaków z obiektami.

Część II

Edukacja

Możliwości i zakres włączania zagadnień związanych z projektem „Norda Kraina Ptaków” do treści programowych

Iwona Domachowska

Fot. Mojca-Peter z Pixabay

1. Wprowadzenie: obowiązek szkolny i obowiązek nauki, etapy kształcenia

1.1. Obowiązek szkolny i obowiązek nauki

W polskim systemie oświaty wyróżniamy: **obowiązek szkolny i obowiązek nauki**. Tym pierwszym objęte są wszystkie dzieci 7-letnie (w tym wieku rozpoczynają naukę w szkole podstawowej). Obowiązek szkolny trwa do ukończenia 8-letniej szkoły podstawowej, natomiast obowiązek nauki – do 18. roku życia. Obowiązkiem szkolnym może zostać objęte również dziecko 6-letnie, jeżeli taka jest wola jego rodziców.

1.2. Etapy kształcenia

I i II Etap kształcenia – szkoła podstawowa (powszechna)

Dziecko rozpoczyna naukę w szkole podstawowej w roku kalendarzowym, w którym kończy 7. rok życia. Edukacja na poziomie szkoły podstawowej trwa 8 lat i podzielona jest na dwa etapy edukacyjne:

- I etap, obejmujący klasy I-III (edukacja wczesnoszkolna; kształcenie zintegrowane),
- II etap, obejmujący klasy IV-VIII (nauczanie przedmiotowe).

Nauczanie w szkole podstawowej kończy się tzw. sprawdzianem ósmoklasisty, który określa kompetencje uczniów i umożliwia przejście na wyższy poziom kształcenia (Ryc. 1).

III Etap kształcenia – szkoła ponadpodstawowa

Zakończenie nauki w szkole podstawowej wiąże się z podjęciem przez ucznia decyzji o wyborze szkoły ponadpodstawowej. Uczeń ma do wyboru:

- 4-letnie liceum ogólnokształcące,
- 5-letnie technikum,

- 3-letnią branżową szkołę I stopnia.

Ukończenie **branżowej szkoły I stopnia** wiąże się z przystąpieniem do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie i otrzymaniem dyplomu, a w efekcie uzyskaniem wykształcenia zasadniczego branżowego. Absolwent takiej szkoły jest przygotowany do wejścia na rynek pracy, ale może też kontynuować naukę w 2-letniej branżowej szkole II stopnia, która – po przystąpieniu do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie – pozwala na zdobycie wykształcenia średniego branżowego.

Ukończenie nauki w **liceum ogólnokształcącym** lub **technikum** jest jednoznaczne z uzyskaniem wykształcenia średniego, przy czym absolwenci techników otrzymują ponadto dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe. Osoby posiadające wykształcenie średnie lub branżowe mogą rozpocząć naukę w szkole policealnej, która umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Zarówno ukończenie liceum, technikum, jak i szkoły branżowej II stopnia pozwala na przystąpienie do egzaminu maturalnego i uzyskanie świadectwa dojrzałości, które z kolei umożliwia rozpoczęcie nauki na uniwersytetach i w szkołach wyższych. W systemie szkół ponadpodstawowych przewidziano też 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy, które przeznaczone są dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w umiarkowanym lub znacznym stopniu oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

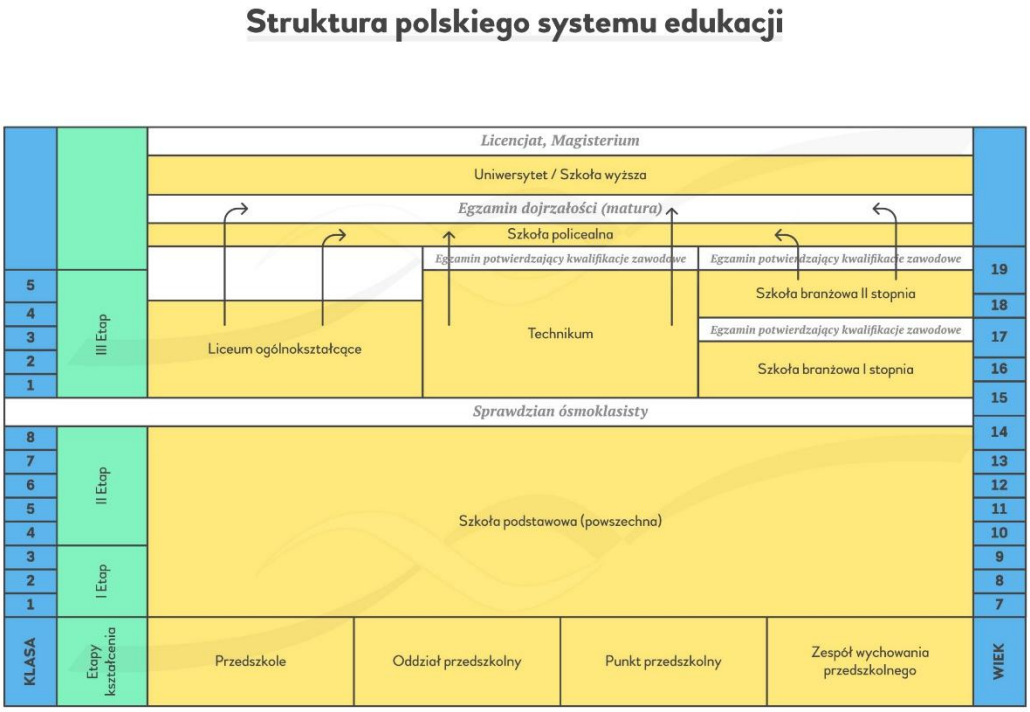

Ryc. 1. Polski system edukacji

2. Liczba i rodzaje szkół w Powiecie Puckim

Obecnie, w Powiecie Puckim funkcjonują szkoły publiczne prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego oraz niepubliczne prowadzone przez osoby fizyczne; łącznie 31 szkół podstawowych i 8 szkół ponadpodstawowych oraz 2 szkoły specjalne. Poniżej przedstawiono liczbę dzieci w przedszkolach i szkołach mających siedzibę na terenie Powiatu Puckiego wg danych z dnia 30 września 2022 roku. Łączna liczba dzieci objętych edukacją przedszkolną wynosi 3126 (Tab. 1), liczba uczniów szkół podstawowych – 8259, a szkół specjalnych – 89. W szkołach ponadpodstawowych uczy się 3070 osób.

Tab. 1. Liczba dzieci objęta Edukacją przedszkolną w Powiecie Puckim

przedszkole/ oddział przedszkolny: publiczne/ niepubliczne	**oddział przedszkolny**	**liczba oddziałów**	**liczba dzieci w roczniku**							**Razem**
			Puck Miasto	**Puck Gmina**	**Władysławowo**	**Jastarnia**	**Hel**	**Kosakowo**	**Krokowa**	
publiczne	3 latki	6	20	46	58	8	15	61	85	293
publiczne	4 latki	5	15	66	81	13	15	82	96	368
publiczne	5 latki	6	31	125	80	24	22	88	122	492
publiczne	6 latki	12	33	338	154	20	21	177	110	853
niepubliczne	3 latki	4	62		52	12		170		296
niepubliczne	4 latki	5	89		50	14		178		331
niepubliczne	5 latki	6	100		60	4		166		330
niepubliczne	6 latki	5	82		23	0		58		163
										3126

Tab. 2. Liczba uczniów w Szkołach podstawowych w Powiecie Puckim

Klasa	**Liczba oddziałów**	**liczba uczniów w roczniku**							**Razem**
		Puck Miasto	**Puck Gmina**	**Władysławowo**	**Jastarnia**	**Hel**	**Kosakowo**	**Krokowa**	
I	**57**	100	340	148	23	25	329	120	**1085**
II	**57**	91	383	146	29	19	329	114	**1111**
III	**57**	107	351	138	37	25	290	108	**1056**
IV	**57**	126	394	148	22	21	271	120	**1102**
V	**56**	115	348	174	38	26	272	129	**1102**
VI	**50**	114	294	133	39	16	212	115	**923**
VII	**38**	92	201	96	33	13	133	75	**643**
VIII	**61**	131	470	185	36	31	264	120	**1237**
Razem									**8259**

Tab. 3. Szkoły Specjalne w Powiecie Puckim

Typ szkoły/ placówki	**Nazwa szkoły / placówki**	**Liczba uczniów ogółem**
Szkoła podstawowa	Specjalna Szkoła Podstawowa Nr 2 w Pucku w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Pucku	52
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy w Pucku w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym W Pucku	26
Szkoła Podstawowa	Szkoła Podstawowa Factum	11
Razem		89

Tab. 4. Liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych w Powiecie Puckim

Nazwa szkoły / placówki	**Liczba uczniów ogółem**	**Profile/zawody w klasach pierwszych**	**Ilość uczniów w klasach pierwszych**
I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. STEFANA ŻEROMSKIEGO W PUCKU	499	Akademicko- politechniczny Akademicko – medyczny Pedagogiczno – społeczny Dziennikarsko – teatralny Biznesowo – językowa	31 29 32 32 32
BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA W PUCKU W POWIATOWYM CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO W PUCKU	344	kucharz fryzjer mechanik pojazdów samochodowych wielozawodowa	58 16 23 52
TECHNIKUM W PUCKU W POWIATOWYM CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO W PUCKU	731	technik ekonomista technik mechanik technik informatyk technik programista technik żyw. i usł. gastr. technik logistyk	34 33 21 24 32 61
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE W KŁANINIE POWIATOWYM ZESPOLE SZKÓŁ IM. STANISŁAWA STASZICA W KŁANINIE	149	straż graniczna dietetyka i aktywność fizyczna	32 28
BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA W KŁANINIE W POWIATOWYM ZESPOLE SZKÓŁ IM. STANISŁAWA STASZICA W KŁANINIE	165	kucharz wielozawodowa monter kadłubów mechanik	48 21 14 13
TECHNIKUM W KŁANINIE W POWIATOWYM ZESPOLE SZKÓŁ IM. STANISŁAWA STASZICA W KŁANINIE	259	Technik grafiki i poligrafii cyfrowej Technik hotelarstwa Technik informatyk Technik żywienia i usług gastronomicznych Technik turystyki	32 29 24 28 28

Tab. 4cd. Liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych w Powiecie Puckim

LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH W PUCKU W POWIATOWYM CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO W PUCKU	257	ogólny	28
SZKOŁA POLICEALNA W PUCKU W POWIATOWYM CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO W PUCKU	15	technik administracji	0
NIEPUBLICZNE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE SZKOŁA MISTRZOSTWA SPORTOWEGO POLSKIEGO ZWIĄZKU KOSZYKÓWKI WE WŁADYSŁAWOWIE	25	koszykówka	6
TECHNIKUM INFORMATYCZNE W PUCKU	129	technik informatyk	30
LICEUM AKADEMICKIE IM. MACIEJA PŁAŻYŃSKIEGO W PUCKU	177	akademicki	30
LICEUM SŁUŻB MUNDUROWYCH W PUCKU	95	wojskowy	30
TECHNIKUM HOTELARSKIE W ZESPOLE SZKÓŁ NR1 WE WŁADYSŁAWOWIE	214	technik hotelarstwa	28
	3070		

3. Możliwości włączenia treści związanych z wędrówkami ptaków do treści programowych w przedszkolach, szkołach podstawowych i ponadpodstawowych

Zagadnienia dotyczące wędrówek ptaków mogą być uzupełnieniem i cennym poszerzeniem zapisów podstawy programowej. Takie poszerzenie jest celowe od edukacji przedszkolnej, poprzez edukację w klasach 1 – 3, następnie w ramach przedmiotu – Przyroda realizowanego w klasie 4 oraz podczas lekcji biologii w klasach 5 – 8. Także treści podstawy programowej z biologii w szkole ponadpodstawowej mogą być z powodzeniem uzupełniane i poszerzane o zagadnienia dotyczące wędrówek ptaków. Realizacja zapisów celów kształcenia (wymagań ogólnych) podstawy programowej może być wspomagana poprzez wykorzystanie zagadnień dotyczących wędrówek ptaków. Takie poszerzenie jest tym bardziej uzasadnione, ponieważ pozwala na rozwijanie kompetencji kluczowych u uczniów, w szczególności jeśli wykorzystaną metodą pracy z uczniami będzie metoda projektu. Wędrówki ptaków i związane z tymi treściami działania projektowe mogą być okazją do integracji międzyprzedmiotowej i wykorzystania podejścia STEM oraz STEAM w nauczaniu na wszystkich etapach edukacyjnych. Celem STEAM jest wykształcenie u uczniów umiejętności poznawania świata każdym dostępnym zmysłem. STEAM to nowoczesne podejście do nauczania i uczenia się ukierunkowujące uczniów na poszukiwanie, krytyczne myślenie i rozwiązywanie praktycznych problemów. Integruje naukę, technologię, inżynierię, sztukę i matematykę, ukazując, że w praktycznym życiu są one ze sobą mocno powiązane. STEAM odchodzi od zapamiętywania danych i reguł na rzecz działania i eksperymentowania. To nauczanie przez doświadczenie. STEAM to rozwijanie umiejętności poznawczych ucznia, samodzielnego myślenia i działania, wyciągania wniosków oraz myślenia przyczynowo - skutkowego. Jednocześnie pozwala kształcić uczniów zdolnych w zakresie podejmowania przemyślanego ryzyka, wytrwałości w rozwiązywaniu problemów, współpracy.

Praca wyżej wymienionymi metodami z edukacji ornitologicznej może być realizowania w ramach obowiązującej siatki godzin z przyrody lub biologii. Każdy nauczyciel musi realizować podstawę programową danego przedmiotu przy pomocy treści zawartych w programie nauczania wybieranym przez nauczyciela lub zespół nauczycieli. Dyrektor, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, **dopuszcza do użytku** przedstawiony przez nauczyciela lub zespół nauczycieli odpowiednio program wychowania przedszkolnego lub programy nauczania (art. 22a ust. 1 i 7 ustawy o systemie oświaty).

4. Możliwość prowadzenia pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych

Organizacja zajęć pozalekcyjnych jest możliwa na każdym etapie edukacyjnym. Możliwości finansowania takich zajęć są różne: mogą być realizowane w ramach zajęć dodatkowych finansowanych ze środków własnych organu prowadzącego szkołę, godzin do dyspozycji dyrektora lub w szkołach, w których uczniowie uczęszczają na dodatkowe zajęcia języka kaszubskiego istnieje możliwość dodania treści do przedmiotu: „Historia i kultura własna Kaszubów". Ponadto w szkołach ponadpodstawowych kształcących w zawodach związanych z branżą turystyczną można wprowadzić do treści nauczania wiedzę o regionie, w tym treści związane wędrówkami ptaków i przyrodniczych wartości regionu. W Powiatowym Zespole Szkół im. Stanisława Staszica w Kłaninie kształci się w roku szkolnym 2022/2023 w zawodzie technik organizacji turystyki 32 uczniów w klasie pierwszej, w zawodzie technik hotelarstwa w klasach od pierwszej do czwartej 75 uczniów, a we Władysławowie również w zawodzie technik hotelarstwa 214 uczniów. Są to zawody, w których w podstawie programowej wpisano zagadnienia dotyczące wiedzy o regionie w kontekście udzielania informacji turystycznej oraz przygotowywania imprez i usług turystycznych.

Ilości godzin, które można przeznaczyć na edukację ornitologiczną zależy od potrzeb uczniów. Od strony formalnej godziny do dyspozycji dyrektora szkoły powinny być przeznaczone na:

- zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów, w szczególności zajęcia związane z kształtowaniem aktywności i kreatywności uczniów,
- w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe – również na zajęcia związane z kształtowaniem kompetencji zawodowych,
- w przypadku liceum ogólnokształcącego dla dorosłych oraz technikum, jeżeli kształcenie w zawodzie szkolnictwa branżowego tego wymaga – również na realizację przedmiotów w zakresie rozszerzonym

(§ 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia MEN z 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół).

Wybór rodzaju zajęć powinien być ustalony na podstawie rozpoznania potrzeb uczniów, z uwzględnieniem możliwości szkoły. Zatem zakłada się, że każdy uczeń wybierze jakieś zajęcia. Zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów nie są obowiązkowe dla uczniów. Natomiast dyrektor ma obowiązek je zorganizować. Istotą tych zajęć jest więc zaspokajanie potrzeb uczniów. Godziny do

dyspozycji dyrektora umieszczone są **poza sekcją obowiązkowych zajęć edukacyjnych.**

Organizacja zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów, została ustalona w rozporządzeniu MEN 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (§ 2 ust. 1 pkt 4). O tym, że nie są to zajęcia obowiązkowe, udział w nich nie podlega ocenianiu, a więc i klasyfikacji oraz że informacji o nich nie umieszcza się na świadectwach szkolnych, decyduje kilka aktów prawnych (art. 44a ustawy o systemie oświaty oraz rozporządzenie MEN z 27 sierpnia 2019 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków).
Ilość godzin na takie zajęcia może wynosić maksymalnie:

- w I etapie edukacyjnym (klasy I-III) **3 godziny**,
- w II etapie edukacyjnym (IV-VIII) – **4 godziny**,
- wymiar godzin do dyspozycji dyrektora w oddziale specjalnym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym wynosi **5 godzin** w całym okresie nauczania (I-VIII).

Jest możliwe tworzenie grup międzyoddziałowych na tych zajęciach. Liczba uczniów w grupie powinna być dostosowana do specyfiki zajęć oraz uwzględniać specyfikę uczniów, aby zapewnić bezpieczeństwo i możliwość realizacji programu zajęć.

Zasadą jest, że tzw. godziny dyrektorskie nie są przypisane do klasy, tylko do etapu edukacyjnego (klasa rozumiana jest jako poziom nauczania). Czyli dyrektor ma swobodę w lokowaniu ich w „czasie". Zatem w każdym etapie szkoły podstawowej można ustalić dwa typy harmonogramu realizacji godzin dyrektorskich.

Przepisy nie regulują kwestii zasad opracowywania programów zajęć realizowanych w szkole. Ustalają jedynie, że nauczyciel przedstawia dyrektorowi program do zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego na dany etap edukacyjny, które będzie prowadził. W przypadku programu do zajęć innych niż obowiązkowe, program może podlegać tej samej lub innej (wewnętrznej) procedurze dopuszczenia. Niezależnie od tego, czy program dotyczy zajęć obowiązkowych, czy innych, nauczyciel może napisać program sam lub wspólnie z innym nauczycielem/nauczycielami. Można spotkać różne koncepcje tworzenia programu nauczania. W zależności od zasad organizacyjnych program może być przedmiotowy, blokowy, tematyczny, itp.

Procedura dopuszczania programu autorskiego do zajęć innych niż obowiązkowe jest taka sama jak programów zakupionych na rynku wydawniczym. W myśl art. 22a ust. 6 ww. ustawy o systemie oświaty dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, dopuszcza do użytku w danej szkole przedstawiony przez nauczyciela lub zespół nauczycieli program nauczania. Dopuszczone do użytku w danej szkole programy nauczania stanowią szkolny zestaw programów nauczania.
Podstawa prawna:

Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1082) - art. 109 ust. 1 pkt 2.
Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1915) - art. 22a ust. 6, art. 44a.
Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. z 2019 r. poz. 639 ze zm.) – § 2 ust. 1 pkt 4, § 4 ust. 1.Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2019 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków (Dz.U. z 2019 r. poz. 1700).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1646) - § 11 ust. 1.

Elementy edukacji ornitologicznej można realizować z dorosłymi mieszkańcami Powiatu Puckiego działającymi w kilkunastu organizacjach pozarządowych, których celem jest angażowanie seniorów w różnego typu aktywności.

Część III

Zaplecze turystyczne w powiecie puckim

Barbara Mudlaff

Cypel Helski (Foto: Konrad Kędzior)

1. Wprowadzenie

W aktualnej Strategii Rozwoju Ziemi Puckiej czytamy, że „nadmorskie położenie obszaru Ziemi Puckiej i związane z nim unikatowe środowisko i walory krajobrazowe, sprzyjają rozwojowi turystyki. Obszar Ziemi Puckiej, podobnie jak całe województwo pomorskie, jest uznawany za jeden z najatrakcyjniejszych turystycznie regionów w Polsce. Charakteryzuje się walorami przyrodniczymi i kulturowymi, których zróżnicowanie i unikatowość w skali kraju wpływają na wysoką atrakcyjność dla odwiedzających region turystów, ale również dla mieszkańców, którzy pozytywnie oceniają miejsce swojego zamieszkania. Najpopularniejszą formą turystyki w badanym obszarze jest turystyka wypoczynkowa, co wynika bezpośrednio z nadmorskiego położenia i walorów krajobrazowych regionu. Z przyczyn klimatycznych ten rodzaj turystyki ograniczony jest niemal wyłącznie do sezonu letniego, a ponadto w dużej mierze zależy od aktualnych warunków pogodowych. Dużą popularnością cieszy się także turystyka aktywna, a zwłaszcza wodna. Region oferuje znakomite warunki dla miłośników żeglarstwa, brak jednak wspólnej i zintegrowanej oferty całego regionu dla żeglarzy. W badanym regionie doskonałe warunki znajdą także amatorzy windsurfingu, dla których Zatoka Pucka jest jednym z najlepszych miejsc w Europie do uprawiania i nauki tego sportu. Okolice Rewy i Jastarni cieszą się z kolei wielką popularnością wśród wielbicieli kitesurfingu.”

Ośrodki położone na Półwyspie Helskim i nad Zatoką Pucką (m.in. Jastarnia, Kuźnica, Hel, Puck, Rewa) stanowią grupę małych portów i przystani morskich. Wraz z Jeziorem Żarnowieckim obszar ten posiada szczególne znaczenie dla aktywności turystycznej (sporty wodne takie jak windsurfing, kitesurfing, a także wyprawy na dorsza czy nurkowanie), a porty i przystanie są jednocześnie miejscem stacjonowania floty rybackiej (Raport o stanie…, 2014). Ponadto, na obszarze Ziemi Puckiej rozwija się turystyka kulturowa, z ofertą imprez kulturalnych (pielgrzymek, koncertów, festiwali), wystaw, targów, turniejów oraz turystyka wiejska i przyrodnicza, umożliwiająca zwiedzanie obszarów chronionych, obserwowanie i fotografowanie zwierząt.

W ramach turystyki aktywnej wyróżnia się turystykę kwalifikowaną. Można ją uprawiać pojedynczo i zespołowo, w grupach nieformalnych lub zorganizowanych, niekiedy z elementami rywalizacji. Może być ona ponadto uprawiana w formie wędrówki oraz stacjonarnej.

Z uwagi na korzystny klimat oraz potencjał do rozwoju turystyki sanatoryjnej, prozdrowotnej powinna być przestrzeń do rozwoju takiej turystyki na obszarze, gwarantując jej całoroczny charakter.

Najwięcej turystów odwiedza Władysławowo, Gminę Puck oraz Jastarnię. W najnowszym rankingu nocowanie.pl najchętniej wybieraną miejscowością podczas wakacji 2022 było Władysławowo.

2. Profil podróżnika/-czki

Wyniki Ogólnopolskiego Badania Podróżników przeprowadzonego w 2022 roku potwierdzają w dużej mierze profil, który powstał na podstawie wyników wcześniejszych edycji projektu. Polski podróżnik/czka to w dalszym ciągu kobieta (74%), między 25, a 34 rokiem życia, mieszkająca w dużym mieście. Najczęściej, bo w 64% to kobiety w związkach, w zdecydowanej większości osoby pracujące.

Na podstawie podróży odbytych w 2021 roku najpopularniejszym profilem podróżnika, zarówno u kobiet, jak i u mężczyzn okazał się weekendowicz/ka, który/a uwielbia city breaki, bo już nawet te krótkie 2-3 dni poza domem ładują jego/jej baterie do maksimum. W drodze ceni sobie różnorodność. Dla dłuższego urlopu weekendy często zaczyna w czwartki, a kończy w poniedziałki.

Cień pandemii mimo wszystko jest jeszcze widoczny w wyborze przez podróżników celu i kierunku swoich wypraw. Podobnie jak w ostatniej edycji badania najchętniej odwiedzanym w 2021 roku krajem w Europie jest Polska, podium zamykają Czechy oraz Włochy (które wyprzedziły na tym miejscu Niemcy).

Powolny powrót do normalności sprzed wybuchu pandemii możemy również zauważyć w ilości podróży, jaką polscy podróżnicy odbywają w roku. Liczba wyjazdów wróciła bowiem do wartości sprzed pandemii – w 2021 roku wybieraliśmy się na wyprawy najczęściej powyżej 5 razy. Najczęściej są to wyjazdy do 7 dni (55%) lub wypady weekendowe (49%). Niewiele, bo jedynie 4% respondentów decyduje się na długie, ponad 21 dniowe wyjazdy. Wyjazdy weekendowe, których odbywaliśmy w 2021 roku średnio 6 wiodą prym również na świecie. Podróżujemy częściej bliżej swojego domu, tracąc mniej czasu na dojazd, a więcej przeznaczając go na eksplorację miejsca, do którego się udajemy.

JAKIE WYJAZDY WYBIERAMY?

Aktywne wyprawy na łono natury – pomimo wzlotów i upadków na przestrzeni lat – to właśnie ten sposób podróży, jaki Polacy wybierają najchętniej (38%). Po pandemicznym spadku zainteresowania wycieczkami objazdowymi, w deklaracjach uczestników badania odnośnie podróży w 2021 roku możemy zauważyć wzrost korzystających z tej formy wyjazdu (z 26% na 30%).

Przy doborze noclegów polscy podróżnicy niezmiennie od 4 lat zwracają uwagę na te same czynniki. Lokalizacja, cena oraz stosunek ceny do jakości to trzy najczęściej wskazywane aspekty (w 2021 roku wybiera je kolejno 81%, 67%, 65%).

PO CO JEŹDZIMY?

Podróżując respondenci najbardziej zwracają uwagę na piękną naturę oraz jedzenie i lokalną kuchnię. Warto zauważyć, że na część elementów, np. plaże i infrastruktura turystyczna, uczestnicy badania zaczęli zwracać większą uwagę względem podróży w ubiegłych latach.

TRENDY PODRÓŻNICZE

Trend, który został zauważony w czasie pandemii, w świecie ograniczeń w podróżowaniu, w dalszym ciągu utrzymuje się w dobrej kondycji. Chcemy podróżować blisko, czasami nawet za cenę noclegu – tak, żeby jeszcze tego samego dnia wrócić do bezpiecznego domu. Widzimy to na świecie, widzimy w naszej rodzimej turystyce, w której zwrot w stronę Polski i zwiedzania naszej ojczyzny już na dobre zagościł w głowach podróżników/czek i ofercie biur podróży.

3. Baza noclegowa

Turyści korzystający z noclegów: Wg. danych GUS z turystycznych obiektów noclegowych w Polsce w 2021 r. skorzystało 22,2 mln turystów, którym udzielono 62,8 mln noclegów. W porównaniu z 2020 r. było to odpowiednio o 24,2% i 22,3% więcej. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych we wszystkich turystycznych obiektach noclegowych w 2021 r. wyniósł 32,3%. W skali całego kraju region pomorski obok województw zachodniopomorskiego i małopolskiego pozostaje w pierwszej trójce najczęściej odwiedzanych przez gości krajowych i zagranicznych. Na wymienione województwa przypadała niemal połowa (45,7 proc.) noclegów udzielonych w ubiegłym roku. Badanie GUS, potwierdza również obserwowany przez branżę trend, że tylko co dziesiąty gość przyjechał do województwa pomorskiego z zagranicy, a 90% całego ruchu stanowili goście z Polski. Podobną proporcję wskazują również badania Gdańskiej Organizacji Turystycznej prezentujące ruch turystyczny w stolicy regionu (86% kraj vs. 14% zagranica). Dane tej organizacji pokazują również stały trend "pandemiczny" bliskich podróży w ramach naszego regionu i z województw sąsiadujących. Stopniową odbudowę turystyki przyjazdowej potwierdzają statystki Portu Lotniczego im. Lecha Wałęsy w Gdańsku, który w 2021 roku obsłużył przeszło 2,1 mln pasażerów czyli o 25,9% więcej niż w roku 2020.

Pomimo niepewnej sytuacji rynkowej, w regionie pomorskim stale rośnie liczba skategoryzowanych obiektów noclegowych (średnio o 1-2% rocznie). W 2021 roku zarejestrowano 275 takich obiektów, równocześnie na przestrzeni ostatnich dwóch lat odnotowano znaczny wzrost liczby zarejestrowanych innych obiektów świadczących usługi hotelarskie, ilość obiektów wzrosła o 33%, a miejsc noclegowych o 17% co przekłada się na 32 tys. miejsc. Ma to m.in. bezpośredni związek z koniecznością legalizacji tego typu działalności na potrzeby programu Polski Bon Turystyczny. Obecnie w województwie pomorskim działa przeszło 11 tys. obiektów noclegowych różnego typu, z czego 31% z nich świadczy usługi przez cały rok.

Popularność regionu pomorskiego wśród krajowych odbiorców, dobrze obrazuje stopień wykorzystania Bonu Turystycznego w poszczególnych regionach. Od początku funkcjonowania programu do końca 2021 roku do pomorskich przedsiębiorców wpłynęło przeszło 370 mln złotych, co plasuje nasz region w pierwszej trójce w skali całego kraju.

W lipcu i sierpniu 2021 roku w turystycznych obiektach noclegowych zlokalizowanych na obszarach nadmorskich przebywało 1,7 mln turystów, którzy skorzystali z 8,6 mln noclegów. W porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku liczba turystów była większa o 13,5%, zaś liczba udzielonych noclegów – o 18,3%.

Specyfika powiatu puckiego

W zakresie bazy noclegowej dominujący typ stanowią apartamenty i pokoje gościnne w zabudowie mieszkaniowo-usługowej i usługowej, w tym w budynkach willowych, domach wczasowych, a także w formie domków letniskowych i apartamentów w zabudowie wielorodzinnej. Istotny segment bazy noclegowej stanowią kempingi i pola namiotowe, zwłaszcza na Półwyspie Helskim oraz w pasie nadmorskim w rejonie Chłapowa. Większość miejscowości cechuje znaczne zróżnicowanie form bazy noclegowej. Zauważalny jest trend rozwoju bazy noclegowej w postaci kompleksów domków letniskowych (wolnostojących, bliźniaczych i szeregowych), a także zabudowy apartamentowej. Baza noclegowa analizowanego obszaru cechuje się dużym zróżnicowaniem pod względem oferowanego standardu wypoczynku z tendencją do rozwoju w kierunku bazy noclegowej dla turystów o większej zasobności portfela.1

Stosunkowo niski udział obiektów noclegowych świadczących usługi całorocznie (Tab. 1) w powiecie puckim (i w całym województwie) wynika ze specyfiki turystycznej regionu, nastawionej głównie na turystykę wypoczynkową związaną z plażowaniem, a więc na świadczenie usług w okresie czerwiec-wrzesień. Podobnie rzecz ma się z obiektami gastronomicznymi, które poza sezonem letnim są często nieczynne. **Z punktu widzenia potrzeb projektu Norda Kraina Ptaków, który będzie realizowany głównie poza „sezonem", kluczowe znaczenie ma pogłębione rozpoznanie potencjału bazy noclegowo-gastronomicznej w okresie wrzesień - czerwiec.** Ważny jest rodzaj i standard świadczonych usług. Istotne jest również łatwość z jaką obiekty sezonowe mogą być przystosowane do świadczenia usług całorocznych – prawdopodobnie duża część obiektów ma możliwość świadczenia usług całorocznie, a decyzja o ich zamknięciu „poza sezonem" ma wymiar ekonomiczny, a nie techniczny. **Taka analiza wykracza poza ramy niniejszego opracowania i powinna być zlecona specjalistom w zakresie badań ruchu turystycznego.**

[1] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego

Tab. 1. Turystyczne obiekty noclegowe w powiecie puckim i ich wykorzystanie w roku 2021

Wymiary	Jedn. miary	2021
ogółem; ogółem	ob.	401
ogółem; hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe	ob.	51
miejsca noclegowe na 1000 ludności; ogółem	msc.	266,07
miejsca noclegowe na 1000 ludności; hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe	msc.	50,49
udzielone noclegi na 1000 ludności; ogółem	-	16 321,72
turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności; ogółem	osoba	3 425,01
miejsca noclegowe całoroczne na 1000 ludności; ogółem	msc.	82,34
udzielone noclegi ogółem styczeń-grudzień na 10000 ludności; ogółem	-	163 217
noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców; ogółem	-	161 291
udzielone noclegi turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców; ogółem	-	1 926
turystyczne obiekty noclegowe ogółem na 10 tys. ludności; ogółem	-	45,6
turystyczne obiekty noclegowe (bez obiektów hotelowych); ogółem	ob.	350

Dane ze strony Głównego Urzędu Statystycznego

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem w roku 2021 dla powiatu puckiego wynosi 41,2 %.

4. Szlaki turystyczne

Szlak turystyczny to trasa oznaczona specjalnymi symbolami wyznaczającymi jej przebieg i ułatwiającymi odnalezienie właściwej drogi.

Zarząd Główny PTTK wyróżnia następujące rodzaje szlaków ze względu na sposób przemieszczania się: szlaki piesze, szlaki rowerowe, szlaki kajakowe, szlaki jeździeckie, szlaki narciarskie.

Istnieją też inne podziały szlaków. Na przykład ze względu na zwiedzane obiekty i charakter szlaki można podzielić na: szlaki historyczne, szlaki kulturowe, szlaki przyrodnicze, szlaki pielgrzymkowe itp.

Pośród szlaków pieszych, oprócz podstawowych szlaków turystycznych, wyróżnia się szlaki spacerowe, szlaki dojściowe i ścieżki dydaktyczne (np. przyrodnicze, historyczne).

4.1. Szlaki piesze

4.1.1. Europejski szlak turystyczny

E9 – europejski szlak wędrówkowy o długości 4500 km - pieszy znakowany szlak turystyczny, prowadzący przez większość krajów Europy (głównie należących do Unii Europejskiej)

Przybliżona trasa Portugalia (Przylądek Świętego Wincentego) – Hiszpania – Francja – Anglia – Belgia – Holandia – Niemcy – Polska – Estonia.

4.1.2. Krajowe szlaki turystyczne

1. Szlak NADMORSKI BAŁTYCKI
   Łeba – Żarnowiec, kolor czerwony, długość 53,2 km
   W całości wchodzi w skład międzynarodowego szlaku nadmorskiego E9
2. Szlak KRAWĘDZIĄ KĘPY PUCKIEJ

Wejherowo – Puck, kolor niebieski, długość 33,3 km

3. Szlak NADMORSKI ZATOKOWY
   Krokowa – Jurata, kolor niebieski, długość 54,7 km
4. Szlak PUSZCZY DARŻLUBSKIEJ
   Wejherowo – Krokowa, kolor zielony, długość 39,4 km
5. Szlak SWARZEWSKI
   Puck – Władysławowo, kolor żółty, długość 11,7 km
6. Szlak GROT MECHOWSKICH
   Puck – Krokowa, kolor czarny, długość 31,5 km
7. Szlak BERNARDA CHRZANOWSKIEGO
   Pierwoszyno – Rewa, kolor niebieski, długość ok. 6 km

4.1.3. Ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne

Ścieżka dydaktyczno - przyrodnicza w Pucku

Od maja 2020 w Pucku wzdłuż brzegu Zatoki Puckiej znajduje się ścieżka edukacyjna. Ciągnie się na odcinku 2,3 km od ul. komandora Edwarda Szystowskiego po część miasta noszącej nazwę Rozgard. Składa się z ośmiu przystanków, na których zamieszczono informacje dotyczące przyrody ożywionej jak i nieożywionej (związane z geomorfologią i geologią terenu). Szczególny nacisk położono na ekosystem Zatoki Puckiej wewnętrznej wchodzącej w skład Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Oprócz tablic edukacyjnych na trasie ścieżki umieszczono miedzy innymi: gry edukacyjne, makiety, instalację pokazującą procesy zachodzące na brzegu klifowym i przekrój geologiczny.

Nowoczesny wygląd każdego przystanku, to atrakcja dla wszystkich, w tym dla najmłodszych. Pamiętając jak istotnym jest dbanie o przyrodę i kształtowanie postaw ekologicznych od najmłodszych lat, zapraszamy dzieci i młodzież do zabawy ukrytej w kodach QR. Przystanki bogate w informacje i ciekawostki, z pewnością będą stanowiły kolejny ważny punkt na mapie naszego miasta.

Być może „ławeczka eratyczna” stanie się ulubionym miejscem odpoczynku dla niejednego wędrowca. Kto ją znajdzie, na pewno będzie mógł się o tym przekonać.

Ścieżka przyrodnicza Torfowe Kłyle w Jastarni

Trasa przede wszystkim piesza. Na trasie wyznaczono i opisano trzy stanowiska: 1) wieża widokowa (szuwary), 2) brzeg Zatoki Puckiej 3) las dębowy (dąbrówka).

Trasa do wieży widokowej ma utwardzoną powierzchnię i jest dostępna dla rowerów. Pozostała część trasy trudna, wyłącznie piesza. Koniec trasy przy wylocie ulicy Polnej w Jastarni.

Długość ścieżki około 1,9 km. Zachodnia część największej równiny nadzatokowej na półwyspie, w rejonie Jastarni nosi nazwę Torfowych Kłyli. Nazwa ta w języku kaszubskim oznacza wyrobiska (doły) torfowe zalane wodą. Torfowe Kłyle są zatorfioną równiną, w przewadze bezleśną. Bagienny i pobagienny krajobraz tej części Mierzei Helskiej silnie kontrastuje ze zbiorowiskami nadmorskich i nadzatokowych wydm. Obszar Torfowe Kłyle jest ostoją bogatej awifauny, zwłaszcza w okresie wiosennych i jesiennych wędrówek ptaków. W dużej mierze decyduje o tym mozaika siedlisk jakie znajdują się na tym terenie. W 2000 roku utworzono tu użytek ekologiczny. Wchodzimy na ścieżkę posuwając się wzdłuż szerokiego pasa młodego lasu brzozowego z domieszką olszy, jarzębiny, osiki i wierzb. Jest on typowo antropogenicznym zbiorowiskiem. Gatunki drzew budujące drzewostan zostały w dużej mierze nasadzone i tylko częściowo pochodzą z samosiewu. Pierwotnie występował tu bagienny las olszowy z panującą olszą czarną, nazywany najczęściej olsem lub olesem. Warstwa zielna omawianej brzeziny ma wybitnie zróżnicowany skład gatunkowy. Występują tu obok roślin leśnych, także gatunki łąkowe.

Warto zobaczyć: **drzewostan dębowy zwany dąbrówką.** Niewielki fragment wału wydmowego od strony zatoki zajmuje wąski pas, luźnego, niskiego drzewostanu z dębem szypułkowym. Jest on silnie zniekształconym fragmentem dawnego lasu brzozowo-dębowego. Zbiorowisko to rozpowszechnione jest w północno-zachodniej Europie, w obrębie wpływów klimatu atlantyckiego. W Polsce występuje jedynie w pasie Pobrzeży: Szczecińskiego, Słowińskiego i Kaszubskiego osiągając tu wschodnią granicę swojego zasięgu. Ten rodzaj lasu zajmuje piaszczyste, stosunkowo ubogie i kwaśne siedliska.

Degeneracyjna postać przymorskiej dąbrowy nad zatoką, w okolicy Jastarni, nawiązuje już tylko niektórymi cechami do typowej postaci tego zbiorowiska. Drzewostan jest niski, do 12 m wysokości, a pnie dębów są krótkie, powyginane o konarach wyrastających z pnia już na wysokości 3-4 metrów. Dęby w wielu miejscach rosną w wyraźnych skupieniach, co wskazuje na ich odroślowe pochodzenie. Po wycięciu głównego pnia rozrastają się pędy boczne i/lub tak zwane odrośla korzeniowe tworząc nowe osobniki. Niemal zupełnie brak jest warstwy krzewów. Obok drzewostanu dębowego obserwujemy gęste zarośla tarniny oraz pozbawione drzew płaty orlicy. Paproć ta jest pozostałością z dawnego runa leśnego i wskazuje na to, że w przeszłości las brzozowo-dębowy zajmował tu znacznie większą powierzchnię. Runo jest silnie zmienione przez wydeptywanie. Z jego składników zachowały się tylko nieliczne gatunki np: konwalia majowa, borówka czernica, kokoryczka wonna, paproć - orlica pospolita oraz trawy: śmiałek pogięty

i kłosówka miękka, a z mszaków *Dicranum scoparium, Polytrichum formosum, Mnium hornum i Hypnum cupressiforme*.

Ścieżka przyrodnicza w Kuźnicy na Górę Libek

Trasa przede wszystkim piesza lub ekstremalna dla rowerzystów. Długość ścieżki wynosi 2,6 km. Czas dojścia do Góry Libek około 50 minut. Trasa biegnie niebieskim szlakiem turystycznym. Sugerowany powrót plażą.

Wysoki brzeg koło Kuźnicy jest dobrym miejscem do obserwacji ptaków morskich. Dzięki znacznej wysokości klifu wydmowego zwiększa się zasięg obserwacji, a falowanie nie przeszkadza tak, jak podczas wypatrywania ptaków z nisko położonej plaży.

Obecność rzędów pali (ostróg) osłabiających fale przyboju wpływa na gromadzenie się ptaków w tym miejscu. Podwodne części pali porośnięte są glonami i koloniami omułka, a w ich pobliżu chętnie gromadzą się ławice drobnych ryb. Miejsca te stają się więc atrakcyjnym żerowiskiem dla różnych gatunków ptaków wodnych. Na wschód od Kuźnicy, gdzie nie ma drewnianych ostróg gromadzi się kilkanaście razy mniej kaczek. Większość kaczek morskich przebywa z dala od brzegu. Wypatrzenie i rozpoznanie tych gatunków z lądu wymaga dość dużej wprawy i używania lornetki lub lunety.

Najliczniej kaczki można spotkać zimą i wiosną. Stosunkowo blisko brzegu pojawiają się lodówki i edredony. Markaczki i uhle zazwyczaj trzymają się na głębszych wodach. Gatunki te spędzają większość życia na morzu, na ląd wychodząc tylko w okresie lęgowym. Ich pożywienie stanowią bezkręgowce (głównie małże) bytujące na dnie. W poszukiwaniu pokarmu kaczki morskie nurkują, zazwyczaj do głębokości 20 m, lecz stwierdzano je nawet na głębokościach do 60 m. Oprócz typowych kaczek morskich koło Kuźnicy można spotkać zimą m.in. gągoły i krzyżówki, gatunki, które licznie przebywają na wodach Zatoki Puckiej.

Najciekawsze miejsca na trasie:

- Góra Libek - najwyższa wydma piaszczysta na tym terenie. Wysokość 12,5m n.p.m. ponad plażą wznosił się w tym miejscu fragment wydmowego klifu.

- pochodząca z regionu śródziemnomorskiego – sosna czarna (Pinus Nigra), dzięki sztormom przybiera charakterystyczny "sztandarowy" pokrój.

- wał ziemny z gruzu i betonowych pokładów kolejowych. W ten sposób zabezpieczano przed zniszczeniem tory kolejowe i zabudowę Kuźnicy.

Ścieżka przyrodnicza w Juracie - Żyzne Lasy z Orlicą

Długość ścieżki około 300 m. Na trasie wyznaczono i opisano 2 stanowiska. Trasa odcinkiem niebieskiego szlaku jest dostępna dla rowerów. Pozostały fragment trasy do stanowiska nr 1 wyłącznie pieszy.

Zakłada się powrót tą samą trasą (trasa w obie strony około 600 m) lub przejście do głównej trasy rowerowej i obejrzenie stanowiska 2 (wówczas długość trasy wynosi także około 600 m). Trasa do stanowiska nr 2 i dalej do głównej trasy rowerowej wyłącznie piesza.

W okolicy Juraty, w części nadzatokowej Półwyspu Helskiego można spotkać najlepiej zachowany fragment pomorskiego lasu brzozowo-dębowego. W Polsce las ten związany jest ze strefą przymorską, w obrębie wpływów klimatu subatlantyckiego. Zajmuje on piaszczyste siedliska, wzbogacone przez organiczne przewarstwienia, z wodą gruntową zalegającą blisko powierzchni terenu, dostępną dla systemów korzeniowych drzew i krzewów. W naturalnej postaci jest to nisko-pienny las z panującym dębem szypułkowym oraz domieszką brzozy brodawkowatej i omszonej. Na polskim wybrzeżu stałym składnikiem drzewostanu jest również sosna zwyczajna, ale pochodzi ona z dawnych nasadzeń i odnawia się sporadycznie. Warstwę krzewów tworzy głównie kruszyna pospolita i jarząb pospolity.

Swoistą fizjonomię warstwie runa nadaje wyjątkowo bujna orlica pospolita – paproć, która osiąga nierzadko ponad 2 m wysokości oraz borówka czernica i konwalijka dwulistna oraz inne kwasolubne rośliny leśne.

Ścieżka przyrodnicza po uroczysku "Każa"

Uroczysko "Każa" znajduje się na Płw. Helskim między Chałupami a Kuźnicą. Jest to obszar o dużych walorach krajobrazowych i przyrodniczych. Występują tu dobrze zachowane zbiorowiska nieleśne i zaroślowe związane z płatami różnorodnych siedlisk - piaszczystą plażą, pagórkami wydmowymi, podmokłymi zagłębieniami terenu. Ścieżka ma długość 1100 m, można ją zwiedzać pieszo, fragmentami jest również dostępna dla rowerów.

Ścieżka edukacyjna w rezerwacie „Słone Łąki”

Przyrodę rezerwatu „Słone Łąki” można podziwiać ze ścieżki edukacyjnej, która zaczyna się we Władysławowie, w pobliżu skrzyżowania ul. Łąkowej i Bohaterów Kaszubskich (skwer rekreacyjny i plac zabaw) i wiedzie aż do brzegu Zatoki Puckiej, skąd rozpościera się widok na akwen.

Ścieżka przyrodniczo-leśna „Białogóra”

Przebiega od miejscowości Białogóra w stronę morza, na terenie rezerwatu „Białogóra”. Idealna propozycja na połączenie spaceru z edukacją przyrodniczą. Długość trasy około 1300 m. Na trasie ustawionych jest 38 tablic informacyjnych. Przygotowane są również dwa miejsca odpoczynku. Ścieżka pokazuje unikatową przyrodę bagien, torfowisk i lasów nadmorskich.

Ścieżka leśna w drodze do wejścia nr 30 w Białogórze

Ścieżka leśna w otoczeniu od południowego wschodu rezerwatu przyrody „Białogóra”. Ścieżka administrowana przez Nadleśnictwo Choczewo, solidnie urządzona (drewniane podesty i wygrodzenia), z licznymi tablicami edukacyjnymi nt. przyrody lasów oraz zasług Lasów Państwowych dla istnienia lasów.

Ścieżka edukacyjna po rezerwacie Beka

Ścieżka ma ok. 6 km długości, a jej przejście zajmuje ok. dwóch godzin. Rozpoczyna się w południowej części rezerwatu, przy moście na Zagórskiej Strudze. Stąd należy udać się wałem przeciwpowodziowym na północ, a u nasady Kępy Puckiej skręcić w prawo i iść wzdłuż Kanału Mrzezińskiego, aż do jego ujścia. Dalej trasa prowadzi brzegiem Zatoki Puckiej do stojącego na plaży krzyża – śladu po dawnej osadzie. Tam ponownie skręca i biegnie wzdłuż Kanału Beka. Ścieżka jest dobrze oznaczona, wydzielona specjalnymi płotkami. Ustawiono przy niej 10 tablic z informacjami dotyczącymi walorów przyrodniczych rezerwatu, zwłaszcza żyjących tu ptaków, oraz szczegółowymi mapami, które ułatwiają wędrówkę.

Ścieżka przyrodnicza "Przez wąwozy i klify Rozewia"

Ścieżka umożliwia poznanie specyfiki nadmorskiego krajobrazu, charakterystycznej roślinności oraz upamiętnia wydarzenia historyczne związane z Rozewiem. Rozpoczyna się i kończy przy latarni morskiej w Rozewiu. Ma długość 4,5 km, na trasie znajduje się 19 przystanków oznakowanych numerowanymi kołkami.

Ścieżka edukacyjna Helskie Wydmy

Ścieżka edukacyjna o długości 0,5 km. Przechodzi przez rezerwat Helskie Wydmy. Na ścieżce ustawiono 4 tablice edukacyjne.

Ścieżka przyrodnicza Helski Cypel

Ścieżka administrowana przez gminę miasta Hel, przebiegająca przez przymorską część zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Helski Cypel", którego ekosystemy wydmowe nieleśne poddane zostały częściowo restytucji (renaturalizacji). Ścieżka w całości przebiega zainstalowanymi pomostami, z licznymi tablicami edukacyjnymi, nad wydmami ze zbiorowiskiem piaskownicy zwyczajnej i wydmuchrzycy piaskowej – efekt działań restytucyjnych. Widoki na Cypel Helski (koniec lub początek RP w zależności od interpretacji) oraz na bezkres morza w trzech kierunkach (osobliwość krajobrazowa): północnym, wschodnim i południowym. Najlepiej urządzona i najbardziej atrakcyjna ścieżka edukacyjna w NPK, bardzo licznie odwiedzana przez turystów.

Ścieżka edukacyjna „Las za Muzą"

Ścieżka znajduje się za ośrodkiem edukacji przyrodniczo-leśnej „Muza", stanowi pętlę o długości ok. 1800 m. Jest oznakowana tablicami kierunkowymi oraz białym kółkiem z zieloną strzałką kierunkową pośrodku. Na ścieżce umiejscowiono 12 przystanków:

Przystanek 1 Lasy Państwowe

Przystanek 2 Nadleśnictwo

Przystanek 3 Las

Przystanek 4 Drzewa biocenotyczne

Przystanek 5 Ochrona lasu

Przystanek 6 Pułapki feromownowe

Przystanek 7 Ochrona przed zwierzyną płową

Przystanek 8 Duże zwierzęta leśne

Przystanek 9 Mała retencja

Przystanek 10 Pomiary

Przystanek 11 Bioróżnorodność

Przystanek 12 Podział powierzchniowy lasu

Ścieżka historyczno-przyrodnicza „Zespół pałacowo-parkowy w Celbowie"

Na ok. 2,5 kilometrowej ścieżce znajdują się pałac neogotycki, aleje parkowe, cmentarz rodowy, tereny leśne nad Błądzikowskim Potokiem, kamienny „stół

olbrzymów” z głazów narzutowych piaskowca jotnickiego. Składa się na nią sześć przystanków z osobnymi tablicami informacyjnymi.

Ścieżka archeologiczna

Swoistą ścieżką historyczną jest ścieżka zwiedzania Parku Kulturowego „Osady Łowców Fok” w Rzucewie. Biegnie od chaty słupowej przez półziemiankę, grób, platformę widokową, tablicę informacyjną, pracownię kamieniarską, piec garncarski, palenisko, chatę kaszubską, chatę szamana kończąc na parkingu.

4.2. Szlaki rowerowe

4.2.1. Europejski szlak rowerowy

EuroVelo 10 – międzynarodowy szlak rowerowy, to niewątpliwie jedna z najciekawszych tras tej części Europy. Prowadzi przez kraje basenu Morza Bałtyckiego i często nazywany jest Nadmorskim Szlakiem Hanzeatyckim.

W regionie pomorskim prowadzi wzdłuż Bałtyku: Białogóra – Dębki – Karwieńskie Błoto – Karwia – Ostrowo – Władysławowo – Puck – Gdynia, długość 70 km (odległość dla całego województwa to: 303,5 km). Ważną odnogą od głównej osi EV10 jest R-10 Mierzeja Helska między miejscowościami Karwieńskie Błoto Pierwsze – Hel, długość 51,9 km.

Dokładny przebieg na stronie: https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=14fZ0Nzbyr9xsrA-ZUr1BhUQVXna7oE90&ll=54.73770925362659%2C18.3631131812347&z=11. Na mapie zaznaczono atrakcje nieoczywiste w pobliżu trasy, warto zobaczyć na trasie, komunikacja publiczna, miejsca postojowe.

4.2.2. Krajowe szlaki rowerowe

1. Szlak PIERŚCIENIA ZATOKI PUCKIEJ
   Pogórze – Hel, długość 76 km.
2. Rowerowy szlak PÓŁNOCNYCH KASZUB
   Wejherowo – Białogóra – Krokowa – Swarzewo – Gdynia, długość 110 km.

3. Szlak TRASA SZARYCH MNICHÓW
   Wejherowo – Mechowo – Starzyno – Mieroszyno – Jastrzębia Góra, długość 29 km.
4. Ścieżka rowerowa (*bez nazwy*)
   Władysławowo – Łebcz, długość 5 km.
5. Ścieżka rowerowa (*bez nazwy*)
   Władysławowo – Karwia, długość 15 km.
6. TRASA SZLAKIEM DWORÓW I PAŁACÓW
   Propozycją wycieczki rowerowej przygotowanej przez Departament Turystyki UMWP wspólnie z Lokalną Organizacją Turystyczną Kaszuby Północne.

   Przebieg trasy wiedzie drogami lokalnymi o niewielkim natężeniu ruchu samochodowego. Nawierzchnia dróg dość zmienna, ale umożliwiająca w miarę komfortowy przejazd rowerem typu turystycznego (cross, trekking).

   Opis wycieczki: https://pomorskie.travel/artykuly/artykuly-rowerowe/rowerem-sladami-pomorskiej-szlachty-dzien-1/ oraz w wersji drukowanej jako: Szlak rowerowy „Dwory i pałace Północnych Kaszub", ISBN 978-83-952698-8-2

   Ślad GPX trasy na *Traseo*: https://www.traseo.pl/trasa/szlakiem-dworow-i-palacow-polnocnych-kaszub

W przypadku turystyki rowerowej na liczniku rowerowym we Władysławowie zanotowano w tym roku 253 232 przejazdów, a na Kaczym Winklu 94 842 (stan na 7.10.2022 r.).

Linki i wydawnictwa

Mapa rowerowa: Szlaki rowerowe Kaszub Północnych, ISBN 978-83-952698-5-1, Kłanino 2022

Traseo to baza ponad 130 tysięcy tras turystycznych (rowerowych, pieszych i wodnych): https://www.traseo.pl/

Komoot to aplikacja mobilna do nawigacji i planowania tras: https://www.komoot.de/collection/1098773/-the-mansions-and-palaces-of-northern-kashubia-trail?ref=undefined

Blog podróżniczy rowerowy:
https://www.znajkraj.pl/rowerem-po-polwyspie-helskim-pomorskie-trasy-rowerowe
https://www.znajkraj.pl/palace-i-dwory-na-polnocnych-kaszubach-pomorskie-na-weekend

4.3. Szlaki kajakowe

Na terenie województwa znajduje się 40 niezwykłych szlaków kajakowych, liczących blisko 1 600 kilometrów. Szlaki wodne dla kajakarzy i zapewnienie im bezpieczeństwa zostały wytyczone na terenie powiatu puckiego wzdłuż rzek takich jak: Reda, Czarna Wda, Piaśnica. Szlaki zostały kompleksowo oznakowane, powstały nowe obiekty publicznej infrastruktury turystycznej o znaczeniu regionalnym lub ponadregionalnym (m.in., stanice kajakowe, przystanie, pomosty służące turystyce wodnej, slipy do wodowania kajaków, przenoski). Miejsce te są wyposażone m.in. w stojaki na kajaki, ławostały, wiaty, ławki, kosze na śmieci, paleniska, suszarki do kajaków, tablice informacyjno – promocyjne, osłonę przenośnego sanitariatu, stojaki na rowery czy lampy solarne).

Więcej informacji na: https://kajaki.pomorskie.eu/

Szlak Piaśnicy

Długość: 6 km
Ilość dni: 1
Trudność: szlak łatwy
Liczba przenosek: brak
Rekomendowana trasa spływu: Wypływ rzeki z Jeziora Żarnowieckiego – Dębki

Jest to wymarzony odcinek na krótki, trzygodzinny pierwszy spływ lub spływy rodzinne. Krystalicznie czysta woda z licznie występującymi w niej cennymi roślinami oraz odkryty teren z występującymi gdzieniegdzie drzewami lub lasami na horyzoncie, pozwala na cieszenie się w pełni malowniczymi krajobrazami, przez które przepływa rzeka. Szlak Piaśnicy zaczyna się przy jej wypływie z Jeziora Żarnowieckiego i prowadzi wprost do Morza Bałtyckiego, do którego uchodzi nieco poniżej popularnej letniskowej miejscowości Dębki.

Szlak Rzeki Redy

Długość: 28 km
Liczba dni: 1-2
Trudność: odcinek górny – średnio trudny do uciążliwy, odcinki środkowy i dolny – średnio trudne
Liczba przenosek: 3
Rekomendowana trasa spływu: Zamostne – Reda

Na trasie znaleźć można miejsca dzikie i nietknięte przez człowieka oraz fragmenty bardziej uregulowane. Do ujścia do jeziora Orle rzeka jest raczej uciążliwa. Raz węższa, raz szersza posiada dużo przeszkód w korycie rzeki, pojawiają się mielizny i stałe przeszkody, w postaci kładek i mostków, przez które niestety czasem trzeba przenieść kajak. Kolejny odcinek (do Wejherowa) rzeka pokonuje szerokim korytem, w którym nie napotyka się przeszkód. Na tym odcinku Reda jest uregulowana. Za Wejherowem znów staje się bardziej naturalna, niezwykle kręta, dzika i zachęcająca. Pomimo tego, że płynie szerokim korytem, nurt jest miejscami wartki, pojawiają się bystrza i przeszkody w postaci drzew. Kilka kilometrów przed ujściem do Zatoki Puckiej rzeka wpływa do ptasiego rezerwatu Beka, przed którym należy zakończyć spływ.

Szlak Czarnej Wdy

Długość: 13 km
Ilość dni: 1
Trudność: łatwy
Liczba przenosek: 2
Rekomendowana trasa spływu: Kłanino - Ostrowo

Czarna Wda to niewielka rzeka przymorska, rzadko odwiedzana przez kajakarzy. Szlak pozbawiony jest przeszkód w nurcie, poza przenoskami w Czarnym Młynie i czasem przy mostku w Jastrzębiej Górze. Rzeka ta płynie przez Północne Kaszuby w okolicach Jastrzębiej Góry, głównie w podmokłej pradolinie, rozcinającej nadmorską wysoczyznę. Czarna Wda idealnie nadaje się dla początkujących kajakarzy i rodzin z dziećmi. Charakterystyczną cechą tego szlaku są długie odcinki proste. Mankamentem tego szlaku jest to, że w okresie letnim zarasta, a do Czarnego Młyna mogą latem pojawić się niskie stany wody. Warto to sprawdzić. Spływ warto rozpocząć za wsią Kłanino przy drodze wojewódzkiej 213. Początkowo rzeczka jest wąska Odcinek ten może zarastać. Do Czarnego Młyna rzeka przypomina szeroki uregulowany kanał, który nawadnia okoliczne pola i łąki. Po drodze przepływamy pod lokalnymi mostkami. W Czarnym Młynie znajduje się zastawka. Czeka nas przenoska. Nadal płyniemy coraz szerszym kanałem. W Tupadłach płyniemy pod mostkiem, a następnie wśród łąk, mijamy nieliczne zabudowania, a z dala towarzyszy nam las. Dopływamy do Jastrzębiej Góry w zależności od stanów wody albo przepłyniemy pod niskim mostkiem albo wykonujemy przenoszenie kajaków lewą stroną. Po prawej stronie przystań kajakowa. Dalej płyniemy ok. 600 m, gdzie rzeka wyraźnie skręca na zachód. Szlak wiedzie w międzywalu, od północy otoczona lasem, a od południa zabudowaniami, głównie letniskowymi. Odcinek ten latem może być zarośnięty. Po 3,3 km dopływamy do przystani w Ostrowie. Stąd zaledwie po 300 m spływ zakończyć można, podobnie jak Piaśnica, bezpośrednio na plaży, gdzie Czarna Wda wpływa do

Morza Bałtyckiego.[2] Istnieje możliwość korzystania z zorganizowanej oferty spływów (http://splywykarwia.pl/ oraz na profilu FB Adrenalizer).

4.4. Szlaki konne

Na terenie województwa pomorskiego Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze nie utrzymuje szlaków konnych. Zdecydowana większość szlaków konnych na terenach województwa wyznaczana jest przez poszczególne nadleśnictwa na terenie obszarów, będących w zarządzie Lasów Państwowych.

Szlaki konne wytyczone na terenie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe

W Tabeli 2 przedstawiono szczegółowe informacje dotyczące funkcjonujących tras konnych, będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, wraz z danymi nt. nadleśnictwa, na terenie którego zlokalizowany jest szlak konny, długości szlaku oraz informacją, czy na szlaku zlokalizowana jest mała architektura, dostosowana do potrzeb osób uprawiających turystykę konną oraz koni.

Tab. 2: Trasy konne w powiecie puckim i obrębie zlokalizowane na obszarze Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe

Lp.	Nazwa szlaku	Nadleśnictwo	RDLP	Liczba km	Mała architektura
1	Nadmorska	Choczewo	RDLP Gdańsk	11,9	brak
2	Borówkowa	Choczewo	RDLP Gdańsk	24,7	brak
3	Plażowa	Choczewo	RDLP Gdańsk	10,8	2 stajnie leśne
4	Bychówka	Choczewo	RDLP Gdańsk	7,4	brak
5	Wejherowo	Wejherowo	RDLP Gdańsk	24,80	brak
6	Wejherowo -Jastrzębia Góra	Wejherowo	RDLP Gdańsk	37,00	brak
7	Stadnina Zamek Rzucewo	Wejherowo	RDLP Gdańsk	1,97	brak
8	Stajnia Ostrowo	Wejherowo	RDLP Gdańsk	6,21	brak
9	Szary Dwór	Wejherowo	RDLP Gdańsk	6,05	brak
10	Reda - Dębki	Wejherowo	RDLP Gdańsk	46,10	Stajnia leśna nad jeziorem Dobre

Źródło: dane z PS Pomorska Turystyka Konna – diagnoza turystyki konnej w województwie pomorskim 2021, wyselekcjonowano te szlaki, które w jakikolwiek sposób przebiegają przez obszar powiatu puckiego

[2] https://kajaki.pomorskie.eu/czarna-woda-latwy/

4.5. Szlak dworów i pałaców Północnych Kaszub

Szlak wyznaczają 22 dwory i pałace Północnych Kaszub, niektóre pokrywają się ze szlakiem rowerowym EuroVelo 10 (np. Mosty, Rzucewo, Kłanino).

Dwa powiaty – wejherowski i pucki – kryją w sobie prawdziwe perły architektoniczne. Część z nich pełni funkcje agroturystyczne, inne oferują pokoje hotelowe lub apartamenty na wynajem. W niektórych znajdziesz basen, stadninę koni, luksusowe spa i elegancką restaurację. Możliwość spędzenia nocy w miejscach, które pamiętają czasy nawet XIV wieku, to atrakcja, której nie zaoferuje nam żaden, nawet najbardziej luksusowy, ale współcześnie wybudowany hotel. Na naszej liście znajdziesz także dwa obiekty zaadaptowane na ośrodki kultury, jedno muzeum oraz trzy budowle, które przechodzą gruntowny remont i zostaną uruchomione w niedalekiej przyszłości. Rezydencje są różne, ale wszystkie łączy bogata historia i otoczenie natury. Niektóre z nich są owiane tajemniczymi legendami.

Na szlaku wokół 20 obiektów (Borkowo Lęborskie, Bychowo, Ciekocinko, Godętowo, Gościcino, Gościęcino, Jackowo, Krokowa, Kurowo, Kłanino, Lisewo, Prusewo, Rekowo Górne, Rumia, Rzucewo, Salino, Sasino, Wejherowo, Żarnowiec, Zwartowo) na otwartym terenie działa tzw. geościeżka „Dwory i pałace Północnych Kaszub" dla miłośników geocachingu, czyli terenowej zabawy w poszukiwanie skarbów za pomocą telefonu z GPS-em. Całość na dedykowanej stronie: https://opencaching.pl/powerTrail.php?ptAction=showSerie&ptrail=1188

Trzykrotnie odbył się Festiwal Dworów i Pałaców Północnych Kaszub. W ostatniej edycji festiwalu od 3 do 5 czerwca 2022 r. w 45 zdarzeniach artystyczno-turystycznych wzięło udział 17 obiektów, zaś frekwencja wzrosła do 4750 odwiedzających. Po raz pierwszy wprowadzono stemple – pieczątki, które uczestnicy mogli zbierać na ulotce z programem festiwalu, a które pozostaną w tych obiektach dla wszystkich zainteresowanych udokumentowaniem swojej wizyty w danym miejscu. Krążyła też foto-ramka, gdzie chętni robili sobie pamiątkowe zdjęcie w oknie dworu.

Oferta dworów i pałaców jest dostępna na stronie: https://baltic-manors.eu/

Przewodnik turystyczny po dworach i pałacach: http://kaszubypolnocne.pl/epublikacja-90-na_szlaku_dworow_i_palacow_polnocnych.html

Blog podróżniczy: https://wszedobylscy.com/szlak-dworow-i-palacow-kaszub-polnocnych/

4.6. Szlak historii militarnej Kaszub Północnych

Szlak Historii Militarnej Kaszub Północnych to tematyczny, samochodowy szlak turystyczny, obejmujący miejsca i obiekty związane z dziedzictwem wojennych i wojskowych dziejów powiatu puckiego. Tworzy go ponad osiemdziesiąt punktów, takich jak zabytkowe budowle o charakterze obronnym lub ich ślady oraz pomniki, mogiły, miejsca bitew. Szlak wskazuje miejsca znane oraz licznie odwiedzane, np. cypel Rozewie, cypel Półwyspu Helskiego, na równi z obiektami i wydarzeniami stanowiącymi zapomniane skarby dziedzictwa kultury i historii Północnych Kaszub. Trasa obejmuje także Muzeum Obrony Wybrzeża w Helu, Skansen Fortyfikacji i Schron-muzeum „Sabała" w Jastarni oraz zamek-pałac w Krokowej.

Punkty na szlaku dostępne są także dla turystyki rowerowej, której sprzyjają ścieżki rowerowe Puck-Hel oraz Gnieżdżewo-Krokowa. Natomiast turyści piesi mają do dyspozycji liczne szlaki turystyczne, położone nie tylko wzdłuż wybrzeża, oraz sieć tras Nordic Walking o różnym poziomie trudności. Wspomnieć trzeba także o żeglarzach i motorowodniakach, na których czekają budowle dawnego poligonu torpedowego wzniesione na wodach Zatoki Puckiej.

Mapa szlaku:
http://kaszubypolnocne.pl/epublikacja-14-szlak_historii_militarnej_kaszub.html

Filmy edukacyjne:
https://www.youtube.com/watch?v=uliD5KTxQB4
https://www.youtube.com/watch?v=0j6T0sXWibg
https://www.youtube.com/watch?v=WjIFajHdZsg
https://www.youtube.com/watch?v=6Ym-wAirR68
https://www.youtube.com/watch?v=QxDwGJAX6SU

4.7. Szlak helskich fortyfikacji

Rozpoczyna się on na dworcu kolejowym PKP w Helu i kończy w okolicy helskiego cypla. Główna oś szlaku oznaczona jest kolorem niebieskim i ma długość około 10 kilometrów. "Ości" to znacznie krótsze elementy trasy i prowadzą do następujących punktów:
- szlak czerwony - do obiektów fortyfikacji samego cypla Półwyspu Helskiego
- szlak żółty - do 21. baterii przeciwlotniczej
- szlak czarny - do pozostałości niemieckiej baterii przeciwlotniczej na plaży
- szlak pomarańczowy - do 33. baterii "Duńskiej"
- szlak brązowy - na wydmy ze stanowiskami baterii OPL
- szlak zielony - na Szwedzką Górkę
- szlak szary - do rzutni granatów

http://szlaki.gohel.pl/

4.8. Szlak latarni morskich

Szlak łączy 18 obiektów w polskiej części wybrzeża Bałtyku. Część z nich nie jest udostępniona dla zwiedzających, ale można je podziwiać z zewnątrz. W powiecie puckim są 4 latarnie morskie (z tego 3 do zwiedzania): w Helu, Jastarni, Rozewiu (2 od 1 maja 2022).

Na Rozewiu stoją dwie latarnie. Czynna latarnia – Rozewie I, nosi imię Stefana Żeromskiego, ma wysokość 33 metrów i jest obiektem wybudowanym w 1822 roku poddanym późniejszym modernizacjom. Do tej pory nieczynna, ośmiokątna latarnia stoi bliżej szosy, ma wysokość 24 metrów. Świeciła w latach 1875 – 1910.

4.9. Pomorski Szlak Cysterski

Szlak Cysterski – szlak turystyczny wytyczony na terytorium Europy, obejmujący klasztory zakonu cystersów, także w Polsce. Powołany do istnienia w maju 2010 r. w ramach programu Europejskich Dróg Kulturowych.

Na terenie powiatu puckiego leży kompleks pocysterski w Żarnowcu – jeden z trzech głównych w pomorskim. Do tego na szlaku mamy kościół w Starzynie i Mechowie. Wszystkie te obiekty obejmuje Pomorska Pętla Szlaku Cysterskiego, która jest jedną z czterech pętli tworzących sieć szlaku cysterskiego w Polsce, będącego częścią europejskich dróg kulturowych.

4.10. Szlak kaszubskiej tradycji rybackiej

Od maja 2015 roku Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy ustawia na obszarze Kaszub Północnych, z pomocą lokalnych samorządów, plenerowe tablice Szlaku kaszubskiej tradycji rybackiej. Inicjatywa ta zrodziła się przy okazji realizacji wystawy stałej w oddziale „Szpitalik” Muzeum, poświęconej zwyczajom kaszubskich rybaków. Ograniczona – pod wieloma względami – możliwość pokazania tej ogromniej spuścizny w salach muzeum, doprowadziła do pomysłu wyprowadzenia ekspozycji poza ich obręb, w autentyczne miejsca związane z kaszubskim rybołówstwem morskimi. Część z tych miejsc nadal tętni rybackim życiem, cześć nosi jeszcze ślady tej tradycji, ale są i miejsca, w których zupełnie one zanikły. Trójjęzyczne tablice szlaku kaszubskiej kultury rybackiej mają za zadanie nie tylko przywoływać historyczną pamięć tych miejsc; mają opowiedzieć również o zwyczajach, przesądach, organizacji pracy, metodach połowu czy tradycyjnych narzędziach rybackich. Zaznaczone są również na obiektach, w których

kultywowana i popularyzowana jest wiedza o kaszubskim rybołówstwie morskim. W przestrzeni publicznej ustawiono 41 tablic.

4.11. Parki Nordic Walking

Nordic Walking Park Białogóra

Nordic Walking Park Białogóra to blisko 32 kilometry tras o zróżnicowanym stopniu trudności. Trasy przeznaczone są zarówno dla osób rozpoczynających swoją przygodę z nordic walkingiem, jak również dla tych, którzy szukają wyzwań o charakterze sportowym. Trasy zlokalizowane są na terenie Białogóry i okolic. Nordic Walking Park Białogóra stanowi sieć, gdzie trasy posiadają punkty wspólne, pokrywają się lub krzyżują. Umożliwia to tym samym dowolne wydłużanie, skracanie lub zmianę kierunku marszu. Trasy oznakowane są czytelnymi tablicami, zgodnymi z ogólnoeuropejskimi standardami rekreacji nordic walking. Zawierają ponadto szczegółowe mapy, ogólne informacje na temat techniki, doboru sprzętu i walorów zdrowotnych nordic walkingu. Na tablicach zamieszczone zostały również informacje o podstawowych ćwiczeniach fizycznych, umożliwiających wykonanie rozgrzewki, wzmocnienie mięśni oraz ćwiczeniach rozciągających. Oferta skierowana jest nie tylko do entuzjastów nordic walkingu, ale również do miłośników innych dyscyplin, takich jak biegacze czy narciarstwo biegowe.

Trasa nr 12 Białogóra (żółta), czas przejścia ok. 40 min, długość trasy 3,7 km

Trasa nr 13 Białogóra (zielona), czas przejścia ok. 60 min, długość trasy 5,3 km

Trasa nr 14 Białogóra (czerwona), czas przejścia ok. 90 min, długość trasy 9,1 km

Trasa nr 15 Białogóra (czarna), czas przejścia ok. 120 min, długość trasy 13,6 km

Nordic Walking Park „Dębki”

Nordic Walking Park „Dębki” to blisko 32 kilometry trasy o zróżnicowanym stopniu trudności, przeznaczonych zarówno dla osób rozpoczynających swoją przygodę z nordic walkingiem, jak również dla tych, którzy szukają wyzwań o charakterze sportowym. Trasy zlokalizowane są w Dębkach oraz na wschód i na zachód od nich. Wytyczony na terenie nadmorskiego parku krajobrazowego Nordic Walking Park „Dębki” stanowi sieć, gdzie trasy posiadają punkty wspólne, pokrywają się lub krzyżują. Umożliwia to tym samym dowolne wydłużenie lub skracanie przejść lub zmiany kierunku marszu. Trasy oznakowane są czytelnymi tablicami. Zawierają ponadto szczegółowe mapy, ogólne informacje na temat techniki, doboru sprzętu i walorów zdrowotnych nordic walkingu. Na tablicach umieszczone zostały również informacje o podstawowych ćwiczeniach fizycznych umożliwiających wykonanie rozgrzewki, wzmocnienie mięśni oraz ćwiczeń rozciągających. Oferta Nordic Walking

Park „Dębki” skierowana jest nie tylko do entuzjastów nordic walkingu, ale również do miłośników innych dyscyplin sportowych.

Trasa nr 1 Dębki (zielona), czas przejścia ok. 60 min, długość trasy 6,6 km

Trasa nr 2 Dębki (czerwona), czas przejścia ok. 120 min, długość trasy 9,2 km

Trasa nr 3 Dębki (czarna), czas przejścia ok. 180 min, długość trasy 15,8 km

Dodatkową atrakcją są ścieżki dydaktyczne pokrywające się z zielonymi szlakami w Białogórze i Dębkach. Po zeskanowaniu kodu QR lub wpisaniu adresu w wyszukiwarce otrzymamy instrukcję i zadania do wykonania. Więcej informacji: https://www.czasnamarsz.pl/pl/park/nordic-walking-park-debki

Nordic Walking Park „Jastrzębia Góra”

Na terenie Jastrzębiej Góry i okolic (w tym Karwi i Rozewia) wytyczono ponad 32 kilometry tras o zróżnicowanym stopniu trudności. Nordic Walking Park Jastrzębia Góra to sieć z punktami wspólnymi różnych tras, co umożliwia ich indywidualne modyfikowanie. Trasy oznakowane są czytelnymi tablicami. Oferta Nordic Walking Park Jastrzębia Góra skierowana do entuzjastów nordic walkingu, a także miłośników innych dyscyplin, jak np. narciarze biegowi czy biegacze.

Trasa nr 1 (zielona), długość - 5,5 km, typ trasy - pętla, czas przejścia ok. 1 h,

Trasa nr 2 (czerwona), długość - 10,7 km, typ trasy - pętla, czas przejścia ok. 2 h,

Trasa nr 3 (czarna TRUDNA), długość - 16,2 km, typ trasy - pętla, czas przejścia ok. 3 h,

5. Gry terenowe

5.1. Turystyczne marsze na orientację

Dyscyplina turystyki kwalifikowanej, jest to gra terenowa, w której zadaniem uczestnika jest odnalezienie w lesie punktów kontrolnych na podstawie otrzymanej od organizatora mapy w określonym limicie czasu. W październiku ma miejsce Marsz na Orientację Szperk Hel organizowany przez Stowarzyszenie Alternatywny Cypel. W regionie pomorskim co roku w innym miejscu jest organizowany Ekstremalny Rajd na Orientację „Harpagan".

5.2. Geocaching

Geocaching to gra terenowa polegająca na poszukiwaniu ukrytych "skarbów", zwanych keszami. Są to skrzynki zawierające dziennik zdobywców (tzw. logbook) oraz często drobne fanty, które można zabrać zostawiając coś w zamian.

Tematyczna geościeżka została wytyczona na szlaku dworów i pałaców północnych Kaszub, na terenie pięknych kompleksów parkowych czy ogrodów wokół zabytków architektonicznych. Na szlaku wokół 20 obiektów (Borkowo Lęborskie, Bychowo, Ciekocinko, Godętowo, Gościcino, Gościęcino, Jackowo, Krokowa, Kurowo, Kłanino, Lisewo, Prusewo, Rekowo Górne, Rumia, Rzucewo, Salino, Sasino, Wejherowo, Żarnowiec, Zwartowo) na otwartym terenie działa tzw. geościeżka „Dwory i pałace Północnych Kaszub" dla miłośników geocachingu, czyli terenowej zabawy w poszukiwanie skarbów za pomocą telefonu z GPS-em. Aby przemierzyć trasę w całości należy liczyć się z pokonaniem 200 km, odkryciu 20 skrzynek i poznaniu 20 dworów i pałaców. Całość na dedykowanej stronie: https://opencaching.pl/powerTrail.php?ptAction=showSerie&ptrail=1188

5.3. Questing

Quest to edukacyjna gra terenowa częściowo łączącą w sobie elementy podchodów i gier harcerskich. Uczestnicy zabawy poruszają się nieoznakowanym szlakiem na podstawie rymowanych wskazówek, które będą im udostępnione w ulotkach opublikowanych zarówno w wersji drukowanej, jak i elektronicznej. Pokonując trasę questu uczestnicy muszą rozwiązać zagadki, które pozwolą im

odgadnąć hasło. Zagadki oraz cały tekst pisany jest wierszem, co ma ułatwić zapamiętanie zawartych w nim informacji historycznych, przyrodniczych, kulturowych czy lokalnych legend lub prozą, która zarezerwowana jest dla poważnych tematów questów. Każdy uczestnik sam sobie jest przewodnikiem. Na końcu każdego questu na „questowiczów" czeka niespodzianka w postaci ukrytego skarbu, którą jest np. możliwość zdobycia okolicznościowej pieczątki, potwierdzającej ukończenie szklaku oraz zdobyta wiedza. Opracowano 11 questów, które są do pobrania m.in. na stronie www.questing.pl lub http://kaszubypolnocne.pl/aktualnosc-254-questy.html

Quest 1. Królewskie miasto kaperskie – Puck
Gdzie to jest?
Puck zlokalizowany jest w północnej części województwa pomorskiego, nad Zatoką Pucką.
Jak dojechać?
Do Pucka prowadzi droga krajowa 216.
Początek questu:
Stary Rynek w Pucku.
Rodzaj questu: pieszy
Potrzebne rzeczy:
Długopis.
Czas przejścia questu:
45 minut

Quest 2. Samochodem przez Półwysep Helski
Gdzie to jest?
Półwysep Helski, województwo pomorskie.
Jak dojechać?
Droga krajowa 216
Początek questu:
Centrum Edukacji i Promocji MERK, ul. Portowa 15 we Władysławowie, za Urzędem Miasta, przy scenie letniej.
Rodzaj questu:
Przyrodniczy, samochodowo-pieszy.
Potrzebne rzeczy:
Długopis
Czas przejazdu questu:
1 – 3 godziny

Quest 3. Z bohaterem w obronie Ojczyzny.
Gdzie to jest?
Miejscowość Hel zlokalizowana jest na końcu Półwyspu Helskiego.
Jak dojechać?
Muzeum Obrony Wybrzeża zlokalizowane jest przy wjeździe do Helu, z głównej drogi należy skręcić w drogę leśną zgodnie ze znakami.

Początek questu:
Wejście na teren Muzeum Obrony Wybrzeża, za kasą biletową.
Rodzaj questu: historyczny, pieszy
Potrzebne rzeczy:
Długopis.
Czas przejazdu questu:
35 minut.
Uwaga! Quest sezonowy. Dostępny od 1 maja do 31 października w godzinach pracy obiektu.

Quest 4. Skarby przyrodnicze Helu
Gdzie to jest?
Miejscowość Hel zlokalizowana jest na końcu Półwyspu Helskiego.
Jak dojechać?
Droga krajowa 216.
Początek questu:
Dom Morświna, ul. Portowa 4, Hel.
Rodzaj questu: pieszy
Czas przejścia questu:
50 minut

Quest 5. Król Kaszubów
Gdzie to jest?
Północne Kaszuby, wschodnia część Puszczy Darżlubskiej.
Jak dojechać?
Droga krajowa 216, w Sławutowie należy skręcić w stronę Osady Sławutowo zgodnie ze znakami.
Początek questu:
Osada Sławutowo, Wejherowska 76, 84-100 Sławutowo
Rodzaj questu:
Przyrodniczy, rowerowy
Potrzebne rzeczy:
Długopis, ołówek, kamizelka odblaskowa
Czas przejazdu questu:
2 godziny

Quest 6. Spacer z gburem
Gdzie to jest?
Wieś Nadole położona w województwie pomorskim, w powiecie wejherowskim, w gminie Gniewino nad zachodnim brzegiem Jeziora Żarnowieckiego.
Jak dojechać?
Drogi krajowe 213, 215, 218 do Krokowej, z Krokowej drogi lokalne w stronę Kartoszyna.
Początek questu:

Wejście do skansenu, ulica Bałtycka 2, 84 – 250 Nadole.
Rodzaj questu:
Kulturowy, pieszy.
Potrzebne rzeczy:
Długopis.
Czas przejścia questu:
35 minut
Uwaga! Quest dostępny od wtorku do niedzieli w godzinach pracy obiektu – godziny-otwarcia.

Quest 7. Codzienność generała
Gdzie to jest?
Władysławowo – miasto w północnej Polsce, w województwie pomorskim, w powiecie puckim, w gminie Władysławowo.
Jak dojechać?
Droga wojewódzka 216.
Początek questu:
Izba Administracji Skarbowej, ul. Hryniewieckiego 3 – pomnik naprzeciwko.
Rodzaj questu:
Historyczny, pieszy.
Czas trwania questu:
50 minut
Potrzebne rzeczy:
Długopis

Quest 8. Drzewa widziały najwięcej.
Gdzie to jest?
Las Piaśnicki położony jest w gminie Wejherowo, która leży w północnej części województwa pomorskiego w powiecie wejherowskim.
Jak dojechać?
Las Piaśnicki znajduje się przy drodze wojewódzkiej 218 na trasie pomiędzy Wejherowem a Krokową (jadąc od strony Krokowej po prawej stronie, jadąc z Wejherowa po lewej)
Początek Questu:
Parking przy Pomniku Pamięci Pomordowanych przy drodze 218: ok. 8 km od Wejherowa, 1 km od Piaśnicy Wielkiej
Rodzaj questu: historyczny
Potrzebne rzeczy: długopis
Uwaga! Ulotka zawiera drastyczne opisy.

Quest 9. Marsz Śmierci. O pamięć, nie o zemstę wołają nasze cienie.
Gdzie to jest?
Rybno jest miejscowością położoną na terenie Gminy Gniewino, zlokalizowaną ok. 15 km od stolicy powiatu – Wejherowa (województwo pomorskie).

Jak dojechać?
Rybno leży ok. 10 km od drogi krajowej nr 6 (zjazd w Bolszewie obok Hotelu Victoria – najlepiej kierować się na Gniewino).
Początek questu:
Parking przy Kościele filialnym pw. Świętego Brata Alberta Chmielowskiego w Rybnie, ul. Kościelna 6.
Rodzaj questu: rowerowy
Potrzebne rzeczy:
Długopis, kamizelka odblaskowa.
Czas przejazdu questu:
45 minut

Quest 10. Spacer z olbrzymami
Gdzie to jest?
Miejscowości Czymanowo i Nadole nad Jeziorem Żarnowieckim w Gminie Gniewino (województwo pomorskie).
Jak dojechać?
Nadole i Czymanowo leży ok. 20 km od drogi krajowej nr 6 (zjazd w Bolszewie obok Hotelu Victoria – najlepiej kierować się na Gniewino).
Początek questu:
Na parkingu przy wejściu głównym do budynku siłowni Elektrowni Wodnej Żarnowiec (naprzeciw zielonych rurociągów derywacyjnych elektrowni)
Rodzaj questu: kulturowy, pieszy, noridc walking
Czas trwania questu: 1,5 godziny
Potrzebne rzeczy: długopis
UWAGA! Quest sezonowy. Dostępny od 1 maja do 15 września w godzinach pracy obiektu.

Quest 11. Ze Szczegółowcem szukając rzeźb.
Gdzie to jest?
Gmina Wejherowo położona w północnej części województwa pomorskiego w powiecie wejherowskim.
Jak dojechać?
Gmina Wejherowo położona jest wzdłuż drogi krajowej nr 6 łączącej Gdańsk ze Szczecinem, z kolei z północy na południe gminę przecina droga wojewódzka nr 218.
Początek questu:
Biblioteka i Centrum Kultury Gminy Wejherowo w Dworku Drzewiarza w Gościcinie, przy ulicy Drzewiarza 2, niedaleko dworca kolejowego- zjazd z drogi krajowej nr 6 w ulicę Drzewiarza.
Rodzaj questu: samochodowo-pieszy
Potrzebne rzeczy:
Długopis.
Czas przejazdu questu:

1 godzina

5.4. Gry miejskie

Jest to atrakcja turystyczna posiadająca wiele zalet: jest bezterminowa (na rozwiązanie zadań nie ma limitu czasu), jest całoroczna (dostępna o każdej porze roku), bezpłatna, skłania do aktywnej formy spędzania czasu, przy okazji wzbogacając wiedzę uczestnika o informacje dotyczące obszaru, który obejmuje swoim zasięgiem, a dodatkowo za prawidłowe jej rozwiązanie można otrzymać niespodziankę.

Nie tylko Gwiazda Północy

Gra terenowa po Jastrzębiej Górze zrealizowana specjalnie z okazji jubileuszu 100-lecia istnienia tego najdalej na północ Polski wysuniętego skrawka ziemi. Jak zagrać?

1. Pobierz kartę do gry ze strony https://wladyslawowo.pl/cms/29788/gra_terenowa_nie_tylko_gwiazda_polnocy lub z kasy biletowej „Bliza Parku" w Rozewiu (skrzyżowanie ulic Rozewskiej i Wzorka)

2. Dotrzyj do miejsc zaznaczonych na planie Jastrzębiej Góry.

3. Zapisz na karcie odpowiedzi na pytania dotyczące poszczególnych miejsc.

4. Z uzupełnioną kartą udaj się do kasy "Bliza Parku" i odbierz Certyfikat Zdobywcy Jastrzębiej Góry.

Kasa "Bliza Parku" czynna jest w godzinach:

lipiec sierpień 9:00 - 19:00
maj, czerwiec, wrzesień 10:00 - 14:00 oraz 15:00 - 18:00
w pozostałych miesiącach (październik - kwiecień) odbiór Certyfikatu możliwy jest po kontakcie pod nr. tel.: 733 419 134

Na tropie rybek

Jak wziąć udział w grze?

Komplet kart do gry Szlak Rybek składa się z 6 pojedynczych plansz. Można je otrzymać w Informacji Turystycznej we Władysławowie lub wydrukować (pliki do druku znajdują się na stronie www.wladyslawowo.pl. Następnie należy wykonać poprawnie wszystkie zadania i udać się z wypełnionymi kartami do Informacji Turystycznej przy ul. Towarowej. Pracownik IT sprawdzi prawidłowość rozwiązania gry i wręczy uczestnikowi specjalny Certyfikat.

Gra: https://wladyslawowo.pl/cms/29246/gra_terenowa_na_tropie_rybek

5.5. Znaczki turystyczne

W całej Europie, USA i Rosji jest 5200 miejsc oznaczonych Znaczkiem Turystycznym. Znaczek Turystyczny posiada numer identyfikujący dane miejsce, z tego powodu jest on prawdziwą atrakcją dla kolekcjonerów.

Znaczek Turystyczny przedstawia miejsce, do którego dotarł turysta. Jest pamiątką i potwierdzeniem pobytu. W żadnym innym miejscu nie można kupić takiego znaczka. Kolejne numery znaczków przedstawiają grzbiety gór, schroniska turystyczne, biegi rzek, oznaczają miasta, zamki, miejsca historyczne, pamiątki przyrodnicze, zabytki techniki, jaskinie, ogrody zoologiczne i inne miejsca, do których dociera ciekawy turysta. Jest on turystyczną zachętą do zwiedzania tych miejsc a zarazem wyjątkową pamiątką. Zbieranie znaczków jest impulsem do wzięcia udziału w grze kolekcjonerskiej. Cały system jest nieustannie rozszerzany. W 2012 roku Znaczki Turystyczne znajdują się już w piętnastu państwach Europy! Jest to ogólnoeuropejska akcja kolekcjonerska.

Znaczek to okrągły, drewniany krążek o średnicy 60 mm i grubości 8-10 mm, posiada metalowe oczko do zawieszenia. Awers i rewers przeważnie jest taki sam. Znaczek Turystyczny jest pamiątką z naturalnego materiału - drewna, bez użycia barwników, farb, lakierów, jest w 100 % ekologiczny. Składa się z trzech elementów: samego znaczka, karteczki i naklejki. Stanowi wyjątkową propozycję dla kolekcjonerów, w porównaniu z innymi w większości prefabrykowanymi produktami. Produkowany jest ręcznie, każda sztuka jest wyjątkowa. Grafika jest swego rodzaju dziełem sztuki, wypalana jest w wysokiej temperaturze przy pomocy metalowej, grawerowanej matrycy. Poprzez silny nacisk matryca wypala w drewnie plastyczny wizerunek, który jest bardzo trwały i odczuwalny także przy dotyku.

W Helu są cztery znaczki turystyczne: 1) Hel – początek Polski, 2) Muzeum Obrony Wybrzeża w Helu, 3) Hel – kopiec Kaszubów, 4) Muzeum Helu Stowarzyszenia Przyjaciele Helu.

We Władysławowie są dwa znaczki turystyczne: 1) Wystawa rybacka – centrum MERK, 2) Hallerówka we Władysławowie,

W Nadolu jeden znaczek: Zagroda gburska i rybacka w Nadolu.

W Pucku są trzy znaczki turystyczne: 1) Muzeum Morskiego Dywizjonu Lotniczego, 2) Muzeum Ziemi Puckiej w Pucku, 3) Muzeum „Szpitalik” w Pucku.

6. Inne rodzaje zaplecza turystycznego i atrakcji turystycznych regionu

6.1. Plaże i kąpieliska

Plaże i kąpieliska stanowią główne miejsca koncentracji turystów i rekreantów odwiedzających teren powiatu puckiego. Wielkość i pojemność plaż jest uzależniona od warunków naturalnych, największym powodzeniem cieszą się miejsca plażowania z zachodniego wybrzeża (w pasie od Karwi do Białogóry), szczególnie wśród turystów z dziećmi, ze względu na bardzo szerokie plaże, stosunkowo krótki odcinek dojścia do plaży z miejscowości i piękny, drobnoziarnisty, prawie biały piasek. Według różnych rankingów polskich plaż i kąpielisk nad Bałtykiem te z obszaru powiatu puckiego lokują się na wysokich pozycjach. Na przykład w raporcie serwisu Onet.pl na najlepsze plaże w 2019. (06.2019) na 6. pozycji znalazła się Jastarnia, na 7. Jurata, na 12. Hel, dalej w trzeciej dziesiątce: 23. Dębki, 24. Władysławowo, 26. Jastrzębia Góra. W rankingu przeprowadzanym przez portal turystyczny Travelist w top10 w 2022 r. znalazły się: Hel (3 pozycja) i Dębki (7 pozycja). Co ciekawe, helska plaża, jako jedyna z Polski, znalazła się w prestiżowym rankingu European Best Destinations, zajmując 10. miejsce. Ponadto plaża i kąpielisko we Władysławowie jako najlepiej oceniane i najchętniej odwiedzane przez turystów miejsce zostało odznaczone „Błękitną flagą" (wyróżnienie dla najbardziej zadbanych kąpielisk), zyskując przewagę nad innymi dzięki świetnej organizacji wypoczynku, bardzo dobrej dostępności oraz położeniu w miejscowości najliczniej odwiedzanej przez turystów w powiecie puckim.

6.2. Muzea

Na terenie Ziemi Puckiej znajdują się następujące muzea (w nawiasie podano frekwencję w latach 2019/2020):

Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy z czterema oddziałami:
1/O/Kamienica Mieszczańska w Pucku (2713/2246)
2/O/Szpitalik w Pucku (638/650)
3/O/ Zagroda Gburska i Rybacka w Nadolu (7719/6941)
4/Hallerówka we Władysławowie
https://muzeumpuck.pl/

Muzeum Regionalne w Krokowej (4227/2233), Muzeum jest obecnie pod opieką Krokowskiego Centrum Kultury w Krokowej: http://kck.krokowa.pl/

Muzeum Rybołówstwa w Helu (44825/23685), https://nmm.pl/muzeum-rybolowstwa/

Muzeum Morskiego Dywizjonu Lotniczego w Pucku (1823/brak danych), http://mdlot.pl/

Skansen Fortyfikacji w Jastarni,

Muzeum Motyli we Władysławowie, https://www.muzeummotyli.pl/wladyslawowo/

Park Kulturowy Osada Łowców Fok w Rzucewie, http://rzucewo.com/

Muzeum Pancerne w Kłaninie, https://muzeum.klanino.pl/

Muzeum Obrony Helu Stowarzyszenia „Przyjaciele Helu" (138575/85355) https://helmuzeum.pl/pl/

Na terenie Helu działa Park Nadmorski Hel, bunkier Makabra XX wieku (https://www.facebook.com/makabraXXwieku) oraz ekspozycja Morskie Tajemnice (poświęcona różnorodności życia morskiego, https://www.facebook.com/MorskieTajemnice). Centralną częścią Parku jest wrak kutra WŁA-55 i jego fascynująca historia. Zobaczyć tu można oryginalne modele, elementy szkutnicze oraz archiwalne nagrania. Działa sklepik z rękodziełem (https://www.facebook.com/profile.php?id=100064187102723).

6.3. Porty i przystanie

W planie ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego w operacie kształtowania funkcji turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej wymieniono i scharakteryzowano porty i przystanie jak poniżej. Mamy cztery porty: Hel, Jastarnia, Władysławowo, Puck. Port we Władysławowie znajduje się od strony Bałtyku i jest to największa baza polskiego rybołówstwa kutrowego.

Port Hel

podmiot zarządzający: Zarząd Portu Morskiego Hel KOGA Sp. z o.o. (jednoosobowa spółka Gminy Miasta Hel).

Funkcja turystyczna realizowana w porcie:

– dwa falochrony od strony Zatoki, które pełnią funkcje nabrzeży – Falochron Zachodni i Falochron Południowy; – marina jachtowa – dostępne sanitariaty, prąd i woda, możliwość odbioru nieczystości płynnych z jachtów, stanowiska postojowe przy pomostach pływających oraz przy kei w Basenie Jachtowym (35 stanowisk),

a w sezonie także w Basenie Wewnętrznym przy pirsie; – w sezonie letnim – dostępne parkingi samochodowe, punkty gastronomiczne, organizowane rejsy jednostkami pasażerskimi oraz skuterami wodnymi, rejsy tramwajami wodnymi; – infrastruktura i zaplecze portu: punkty poboru energii elektrycznej i wody, zbiornik do odbioru wód zaolejonych, żuraw do podnoszenia jednostek pływających do 5t., system monitoringu wizyjnego,

– w porcie siedzibę mają: placówka Straży Granicznej, Bosmanat Portu, Inspektorat Rybołówstwa Morskiego

Port Jastarnia

podmiot zarządzający: Miejski Zarząd Portu Jastarnia.

Funkcja turystyczna realizowana w porcie:

– w części wschodniej marina jachtowa – 60 stanowisk, miejsca postojowe z Y-bomami dla jachtów, przy kejach dostępny prąd i woda pitna, prysznice i toalety zlokalizowane w ośrodku Ligi Obrony Kraju (LOK), możliwy jest postój jednostek przy kutrach rybackich i wędkarskich;

– część zachodnia portu – miejsca postojowe dla łodzi i kutrów rybackich oraz statków żeglugi przybrzeżnej; – port o dobrych warunkach dla każdego typu jachtu (odpowiednie parametry szerokości toru wejściowego, głębokości basenu portowego); – przy porcie zlokalizowane parkingi, na terenie portu siedziba Bosmanatu Portu, zlokalizowane są budynki stanowiące zaplecze dla przystani rybackiej

Port Władysławowo

podmiot zarządzający: Przedsiębiorstwo „Szkuner” Sp. z o.o. we Władysławowie.

Funkcja turystyczna realizowana w porcie:

– marina jachtowa dla 12 jednostek; – organizacja rejsów turystycznych na kutrach rybackich, miejsce stacjonowania jednostek specjalizujących się w wędkarstwie rybackim (coroczne zawody wędkarskie); – ekspozycja muzealna na terenie portu – otwarta w 1998 r. Izba Pamięci Portu przybliżająca historię portu i pracę na morzu; – funkcja turystyczno-rekreacyjna w porcie: obsługa jednostek rybackich, jachtów turystycznych, jednostek komercyjnych (wędkarskich), baza ratownictwa morskiego SAR (Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa), port schronienia przed sztormem i baza postoju statków (nie tylko rybackich);

– w porcie siedzibę mają: Kapitanat i Bosmanat Portu Władysławowo, Inspektorat Rybołówstwa Morskiego we Władysławowie, Oddział Polskiego Rejestru Statków,

Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa, Brzegowa Stacja Ratownictwa, Ochotnicza Straż Pożarna we Władysławowie, Oddział straży Granicznej Władysławowo.

Port Puck

podmiot zarządzający: Miejski Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Pucku.

Funkcja turystyczna realizowana w porcie:

– port w Pucku tworzą dwa baseny portowe – marina jachtowa (Basen Jachtowy) po wschodniej stronie plaży oraz port rybacki (Basen Rybacki) po stronie zachodniej; – marina jachtowa – dostęp do prądu i wody, w sąsiedztwie stacja benzynowa, sklep żeglarski, węzeł sanitarny, molo, a także dobrze rozwinięta baza gastronomiczna; – port rybacki – miejsca postojowe dla jachtów, sanitariaty; – marina jachtowa często wykorzystywana dla organizacji zawodów żeglarskich, w tym prestiżowych zawodów rangi międzynarodowej;

Planowana jest rozbudowa portu – przedsięwzięcie pn. „Rozbudowa i przebudowa portu w Pucku dla umożliwienia rozwoju jego funkcji rybackich, turystycznych i żeglarskich" – projekt realizowany przy wsparciu funduszy unijnych oraz przy udziale Urzędu Morskiego w Gdyni. Cel projektu – budowa obiekt z przeznaczeniem treningowym i regatowym, z możliwością rozgrywania zawodów rangi mistrzostw krajowych i międzynarodowych w żeglarstwie i sportach motorowodnych w konkurencjach olimpijskich, nieolimpijskich, w kategorii seniorów, młodzieży i juniorów. Obiekt stanowić ma jedną z głównych baz szkoleniowych kadry narodowej PZŻ.

Przystanie turystyczne przystosowane do cumowania jachtów:

– Kuźnica – funkcjonuje przede wszystkim jako przystań rybacka, lecz możliwe jest cumowanie jachtów przy nabrzeżu gościnnym (po prawej stronie od wejścia do portu), a w wyjątkowych przypadkach także po lewej stronie od wejścia do portu (pozostałe miejsca przeznaczone są dla kutrów rybackich); dostępne są sanitariaty z prysznicami, w sąsiedztwie znajduje się zaplecze gastronomiczne oraz sklepy;

– Chałupy – niewielka przystań znajduje się przy obiekcie „Port Chałupy" (zaplecze gastronomiczne), dostęp do prądu i wody;

– Swarzewo – Stanica Wodna w Swarzewie – przystań wybudowana w ramach programu „Pierścień Zatoki Gdańskiej" z pływającym pomostem, bosmanatem oraz sanitariatami wyposażonymi w prysznice;

– Rzucewo – przystań wybudowana w ramach programu „Pierścień Zatoki Gdańskiej” z pływającym pomostem, brak zaplecza sanitarnego, slip przeznaczony do wodowania jedynie małych łodzi motorowych oraz skuterów;

– Osłonino - przystań wybudowana w ramach programu „Pierścień Zatoki Gdańskiej” z pływającym pomostem i slipem, brak zaplecza sanitarnego;

– Rewa - przystań wybudowana w ramach programu „Pierścień Zatoki Gdańskiej” z pływającym pomostem, brak zaplecza sanitarnego, w sąsiedztwie znajduje się zaplecze gastronomiczne oraz sklepy.

Na analizowanym obszarze zlokalizowane są morskie przystanie rybackie zarówno od strony Zatoki Puckiej, jak i otwartego morza, z których część stanowi jedynie „symboliczne” przystanie rybackie typu plażowego, są to:
– Morska Przystań Rybacka "Swarzewo";
– Morska Przystań Rybacka "Karwia";
– Morska Przystań Rybacka "Kuźnica I";
– Morska Przystań Rybacka "Rewa I";
– Morska Przystań Rybacka "Rewa II";
– Morska Przystań Rybacka "Jastarnia I";
– Morska Przystań Rybacka "Chałupy I";
– Morska Przystań Rybacka "Chałupy II";
– Morska Przystań Rybacka "Osłonino";
– Morska Przystań "Mechelinki" w Mechelinkach;
– Morska Przystań Rybacka "Chłapowo";
– Morska Przystań Rybacka "Jastarnia III";
– Morska Przystań Rybacka w Dębkach;
– Morska Przystań „Kuźnica II” w Kuźnicy.

Ogólnodostępne mola i pomosty to:
– molo w Pucku;
– molo w Jastarni;
– molo w Juracie;
– molo w Mechelinkach;
– pomost w Chałupach (w znacznej części demontowany na półrocze zimowe);
– pomost w Chałupach przy „Porcie Chałupy”;
– pomost w Kuźnicy (w znacznej części demontowany na półrocze zimowe);
– pomost w Kuźnicy koło punktu informacji turystycznej;
– pomost w Swarzewie (w znacznej części demontowany na półrocze zimowe);
– pomost w Rzucewie (w znacznej części demontowany na półrocze zimowe);
– pomost w Osłoninie (w znacznej części demontowany na półrocze zimowe);

– pomost w Rewie (w znacznej części demontowany na półrocze zimowe).

Ponadto mola i pomosty istnieją nad Zatoką Pucką przy obiektach turystyczno-rekreacyjnych komercyjnych, dostępnych tylko dla ich użytkowników - przy kempingach na Półwyspie Helskim i na wschód od Jastarni. Molo i pomosty są także przy tzw. Ośrodku Prezydenckim – niedostępne dla ogółu. Nie ma żadnego mola lub pomostu od strony otwartego morza.[3]

6.4. Szkoły wind- i kitesurfingu

Ze względu na walory środowiska przyrodniczego i klimatu obszar Zatoki Puckiej stał się unikatowym w skali kraju miejscem do uprawiania sportów wodnych takich jak windsurfing i kitesurfing. W związku z powyższym w ostatnich latach bardzo mocno rozwinęła się na tym obszarze działalność usługowa dla obsługi tego segmentu turystyki kwalifikowanej, tj. szkółki wind- i kitesurfingu, wypożyczalnie sprzętu wodnego, serwisy napraw sprzętu, a także sklepy oferujące specjalistyczną odzież, akcesoria i sprzęt dla potrzeb uprawiania tych sportów. Zdecydowana większość wymienionych typów działalności funkcjonuje w sezonie letnim, aczkolwiek w ośrodkach takich jak Rewa, czy Jastarnia pływać można także w okresie wiosenno-jesiennym, a nawet zimowym (snowkite). Szkoły wind-kitesurfingu są rozmieszczone w pasie na Zatoką Pucką od Juraty do Chałup oraz w Pucku i Rewie. W ramach planu NPK zinwentaryzowano 75 obiektów, spośród których najwięcej szkół odnotowano w Chałupach (31), Jastarni (26), Juracie (6), Kuźnicy (5), Rewie (4), Pucku (2) i we Władysławowie (1). Ok. 36% wszystkich szkół wind- i kitesurfingu jest w obrębie kempingów w pasie od Władysławowa aż do Jastarni. Znaczna część szkółek sportowych lokowana jest na czas sezonu w zabudowie o charakterze tymczasowym.

6.5. Bazy żeglarskie

Bazy i szkółki żeglarskie na analizowanym obszarze funkcjonują w oparciu o istniejącą infrastrukturę oraz zaplecze. Główne ośrodki żeglarstwa to:

– Puck – funkcjonuje tu Harcerski Ośrodek Morski (ul. Żeglarzy 1), ponadto w mieście funkcjonuje marina jachtowa administrowana przez Miejski Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Pucku (nowa marina w Pucku ma zapewnić 98 nowych miejsc cumowania dla jachtów i białej floty. Prace nad rozbudową portu w Pucku trwają od sierpnia 2021 r. i mają potrwać jeszcze do 2023 r.),

– Jastarnia – działa tu Akademia Jachtingu (ul. Portowa 43) oraz Ośrodek szkolenia morskiego Ligi Obrony Kraju (ul. Rybacka 33),

[3] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego

– Rewa – Yacht Club Rewa (ul. Koralowa), który prowadzi całoroczną szkółkę żeglarską (w tym bezpłatnie dla dzieci z terenu gminy Kosakowo),

– Mechelinki – Szkółka Żeglarska Yacht and Fun oraz Stowarzyszenie Port Mechelinki – działalność w rejonie przystani w Mechelinkach,

– Władysławowo – ośrodek żeglarski na terenie kempingu „Małe Morze" (ul. Droga Helska 1) współpracujący z Ośrodkiem Sportu i Rekreacji we Władysławowie.

Nie odnotowano baz i szkółek żeglarskich prowadzących działalność od strony otwartego morza.[4] Przewodnik żeglarski znajduje się do pobrania na stronie: http://kaszubypolnocne.pl/epublikacja-36-przewodnik_zeglarski.html

6.6 Bazy nurkowe

Specyficzną formą aktywności na obszarach morskich, w tym w rejonie Zatoki Puckiej jest nurkowanie, zwłaszcza nurkowanie wrakowe. Bazy i szkoły nurkowe znajdują się w Helu (3 bazy nurkowe zlokalizowane w rejonie ul. Kuracyjnej i Maszopów) i Jastarni (2 bazy nurkowe w rejonie mariny jachtowej). Szkoleniem nurków zajmują się 2 firmy działające na terenie Władysławowa. Nurkowanie, w tym eksploracja wraków, jak dotąd nie jest jeszcze bardzo rozpowszechnioną formą aktywności turystycznej (z uwagi na warunki naturalne oraz wymagane pozwolenia Urzędu Morskiego na eksplorację wraków), aczkolwiek wzrasta zainteresowanie tym rodzajem turystyki kwalifikowanej.[5]

6.7. Wędkarstwo

Najpiękniejsze plaże bałtyckie, jedne z najczystszych i najcenniejszych jezior w kraju oraz najlepsze łowisko jeziorne w północnej Polsce czy też rzeki uchodzące do morza to wszystko powoduje, że Norda jest istnym rajem dla wędkarzy.

Podróż po wybranych łowiskach zaczynając od Helu („początek Polski") przez Jastarnię, Władysławowo, Rozewie, Chłapowo, Ostrowo, Karwię, Karwieńskie Błota, Dębki, Jezioro Żarnowieckie, Jezioro Choczewskie, Jezioro Orle, Jezioro Dobre i rzekę Redę, kończąc na plaży w Mechelinkach odbywa się w przewodniku wędkarskim dla turystów. W przewodniku znajdziesz praktyczne porady kiedy, gdzie, co i jaką metodą łowić, jak się ubrać, jakiego sprzętu i przynęt używać, aby wędkowanie było udane. Jest tam sporo podpowiedzi na temat łowisk i ich mieszkańców. ISBN: 978-83-963599-7-1.

[4] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego
[5] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego

Międzynarodowa strona z destynacjami do uprawiania wędkarstwa:
https://balticseafishing.com/gulf-of-gdansk/

6.8. Morsowanie

Od kilku lat wiele osób na nowo odkrywa zalety zimowych kąpieli - zwiększenie odporności organizmu na choroby, poprawa wydolności układu krążenia, lepsze ukrwienie skóry. Morsować można w każdym wieku, a jedynym warunkiem jest zdrowe serce.

Sezon dla morsów rozpoczyna się w październiku. Na nordowych plażach w weekendy można spotkać grupy rozbierających się i ćwiczących przed wejściem do wody amatorów zimnych kąpieli. Dobra rozgrzewka - taka po której robi się ciepło, ale jeszcze się nie pocimy to niezbędny warunek bezpieczeństwa.

Morsy są grupami otwartymi i chętnie w swoich szeregach goszczą nowych członków lub po prostu osoby chcące spróbować tej aktywności. Grupy morsów często organizują się w stowarzyszenia i fundują sobie na plaży dodatkowe atrakcje, na przykład witanie Nowego Roku czy poczęstunek.

Morsy spotykają się na zlotach. Już siedem edycji Wielkiego Nordowego Morsowania odbyło się na plaży we Władysławowie. Podczas ostatniego zlotu przybyło ok. 700 amatorów zimowych kąpieli z całej Polski. Kilka razy helskie morsy organizowały zlot na Początku Polski. Morsy to grupa, która chętnie angażuje się w ochronę środowiska czy akcje charytatywne np. poprzez organizowanie akcji sprzątania plaż i lasów nadmorskich czy zbiórki na hospicjum podczas zlotów. To ludzie otwarci na aktywne spędzanie czasu, dbający o zdrowie oraz niosący pomoc.

Wykaz nordowych morsów:

Hel - regularne spotkania w soboty o godz. 10:00 na małej plaży i niedziele o godz. 12:30 na głównej plaży przy wejściu nr 66 (przedłużenie ul. Leśnej), tel. 605286779; helskie.morsy@o2.pl, https://www.facebook.com/profile.php?id=100064669390603

Jastarnia – regularne spotkania w soboty i niedziele o godz. 9:00, wejście na plażę nr 44; https://www.facebook.com/groups/258768160963958

Władysławowo – grupa Nordowe Morsy – regularne spotkania w czwartki o godz. 20:30, w soboty o godz. 9:30 oraz w niedziele o godz. 9:30, wejście na plażę nr 2; https://www.facebook.com/NordoweMorsyWladyslawowoPuck

Dębki – grupa Wolne Morsy– kąpiele w środy i soboty o godz. 10:00, w niedziele o godz. 12:00 – zbiórka w Dębkach na parkingu (wejście na plażę nr 23),

Puck - grupa Morsy Puck – regularne spotkania w niedziele o godz. 10:00 we Władysławowie wejście na plażę nr 6 od ulicy Morskiej (lub w Pucku na plaży

miejskiej - szczegóły podawane są na profilu facebooka MorsyPuck), morsypuck@wp.pl;

Rewa – klub otwarty – regularne spotkania w niedziele ok. godz. 12:00, by do wody wejść punktualnie o 12:15, zbiórka koło przyrządów do ćwiczeń, na przeciwko posesji numer 55, gdzie są udostępnione miejsca parkingowe i miejsce do przebrania (logo jest widoczne na bramie posesji), morsyrewa1215@gmail.com;

Wejherowo - Wejherowski Klub Morsów – regularne spotkania w soboty o godz. 9:15 nad Jeziorem Dobrym. Posiadają profil na facebooku, gdzie umieszczają wydarzenia: https://www.facebook.com/morsywejherowo

Morsowa mapa Polski znajduje się na stronie: https://www.morsowamapapolski.pl/.

6.9. Parki linowe

Inny typ obiektu wzbogacającego infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną obszaru NPK oraz jego bezpośredniego zaplecza stanowią parki linowe funkcjonujące jako obiekty komercyjne, działające sezonowo. Na analizowanym obszarze zinwentaryzowano następujące parki linowe: – w granicach NPK i w strefie otuliny:

– Hel – Park Linowy Bonobo – przy drodze do latarni – ul. Leśna 14/16,

– Jurata - Ju-huu Park Linowy – przy głównym ciągu komunikacyjnym – ul. Wojska Polskiego 5,

– Jastarnia - Jastarnia Tarzan Park - parki linowe Alfa – przy Domu Zdrojowym – ul. Kościuszki 2,

– Jastrzębia Góra – Park Linowy – w parku koło centrum miejscowości – ul. Rozewska 1,

– Dębki – Linovo – Park linowy – w zachodniej części miejscowości – ul. Zakonna 3,

– Dębki - Park Linowy TARZANEK dla dzieci i młodzieży – przy drodze w kierunku ujścia Piaśnicy – ul. Wrzoska.

– Władysławowo - Park Linowy Alfa – przy głównym ciągu komunikacyjnym – al. Żeromskiego 37,

– Białogóra - Park linowy Ju-huu – w południowo-zachodniej części miejscowości – ul. ks. Hilarego Jastaka.

Podsumowując, parki linowe zlokalizowane są w najbardziej turystycznie rozwiniętych miejscowościach, przy czym nie należy traktować ich jako atrakcji turystycznej o charakterze trwałym. Funkcjonowanie tego typu obiektów ma

charakter komercyjny, a ich działalność w danym sezonie uwarunkowana jest rachunkiem ekonomicznym właściciela.6

6.10. Stadniny koni

Na obszarze ziemi puckiej zinwentaryzowano następujące stadniny koni:

– Białogóra - Stadnina Koni Białogóra – Rezydencja Myśliwska - na wschód od miejscowości, ul. Bałtycka 2 – kompleks turystyczno-rekreacyjny składający się z bazy noclegowej wraz ze stadniną koni oraz rozległymi terenami wybiegów i łąk; w obiekcie znajduje się także hodowla koni; obiekt oferuje naukę jazdy, jazdę rekreacyjną na terenie obiektu oraz jazdę w terenie (lasy, plaża);

– Rozewie – Rancho Oland, ul. Rozewska 80 – stadnina na terenie kompleksu wypoczynkowego, w ofercie jazda konna rekreacyjna na terenie obiektu;

– Swarzewo – Stajnia Swarzewo, ul. Pronobisa 27 – stadnina koni wraz z terenem wybiegu, w ofercie nauka jazdy konnej, jazda konna rekreacyjna na terenie obiektu oraz jazda w terenie, w tym wzdłuż Zatoki Puckiej;

– Rzucewo – Stajnia Zamek nad Morzem, ul. Rzucewska 6 – stadnina w zespole pałacowo-parkowym, oferta nauki jazdy konnej, obozów jeździeckich, jazdy rekreacyjnej na terenie obiektu oraz w terenie, w tym wzdłuż Zatoki Puckiej;

– Mosty – Stajnia Mustang, ul. Szkolna 7A – stadnina na terenie zespołu pałacowo-parkowego, oferta nauki jazdy konnej, obozów jeździeckich, jazdy rekreacyjnej na terenie obiektu oraz w terenie, w tym wzdłuż Zatoki Puckiej.7

Obiekty związane z turystyką konną zlokalizowane są głównie w gminie Puck, a także w zachodniej części gminy Krokowa, natomiast nie występują na Półwyspie Helskim oraz w gminie Władysławowo, gdzie dużo bardziej rozwinięta jest turystyka sportów wodnych oraz turystyka wypoczynkowa związana z plażowaniem (ewentualna oferta dotyczy typowo rekreacyjnej jazdy konnej na terenie obiektów).

6.11. Inne atrakcje

Na obszarze ziemi puckiej jest szereg innych atrakcji turystycznych, które przyciągają rzesze turystów, np.:

– Rokrocznie jest oferta obozów ornitologicznych w Kuźnicy na Półwyspie Helskim (Terenowa Stacja Obrączkowania Ptaków Hel – TSOP Hel), gdzie ornitolodzy z wolontariuszami zbierają dane do badań naukowych. Fundacja Akcja Bałtycka, we

[6] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego
[7] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego

współpracy z Uniwersytetem Gdańskim, organizuje co roku w maju Światowy Dzień Ptaków Wędrownych z różnymi warsztatami, pokazami, spacerami. Jest również możliwość odwiedzenia TSOP Hel w trakcie prowadzonych prac naukowych - po wcześniejszym umówieniu wizyty pod numerem telefonu 781-254-374, lub mailowo: akbalt@ug.edu.pl. Więcej szczegółów na stronie Akcji Bałtyckiej https://akbalt.ug.edu.pl/ i na profilu: https://www.facebook.com/akcja.baltycka

– atrakcje/miejsca unikatowe w skali kraju - „Początek Polski" w Helu, „Gwiazda Północy" w Jastrzębiej Górze;

– atrakcje turystyczne niezwiązane tematycznie z kontekstem danej miejscowości, gminy, czy regionu, w której się znajdują, a stanowiące cel turystyczny sam w sobie (w tym dla grup zorganizowanych i wycieczek, np. szkolnych czy kolonii letnich), np. „Labirynt w Polu Kukurydzy" w Swarzewie, „Domek Do Góry Nogami" we Władysławowie, „Ocean Park" we Władysławowie, „Muzeum Figur Woskowych" w Jastrzębiej Górze;

– komercyjne atrakcje turystyczne o charakterze sezonowym i rozrywkowym, np. kino 8D, dmuchane place zabaw, trampoliny, parki rozrywki – karuzele, salony gier i inne.[8]

6.12. Informacja turystyczna

Obiekty informacji turystycznej zlokalizowane są w miejscowościach:

– w Helu (Informacja Turystyczna Hel, ul. Kuracyjna 26) – całoroczna;

– w Jastarni (Biuro Promocji i Obsługi Ruchu Turystycznego, ul. Ks. Stefańskiego 5) – całoroczna;

– w Kuźnicy (Informacja turystyczna, ul. Gen. J. Hallera 1A) – całoroczna;

– w Dębkach (Punkt Informacji Turystycznej oraz Punkt Sprzedaży Pamiątek, ul. Spacerowa) – sezonowa;

– w Karwieńskim Błocie Drugim (Punkt Informacji Turystycznej, ul. Wczasowa, przy boisku sportowym) – sezonowa;

– w Swarzewie (Informacja Turystyczna w Swarzewie, przy Stanicy Wodnej Ośrodka Kultury Sportu i Turystyki w Gminie Puck, ul. Morska 6) – sezonowa;

– we Władysławowie (w następujących lokalizacjach: sezonowo – Biuro Informacji Turystycznej we Władysławowie, ul. Towarowa w wieży ciśnień, Punkt Informacji Turystycznej – w Domu Rybaka oraz poza sezonem – Centrum Kultury we Władysławowie, ul. Hallera 19);

– w Jastrzębiej Górze przy Promenadzie Światowida – sezonowa;

[8] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego

– w Białogórze (Punkt Informacji Turystycznej, ul. Morska 12) – sezonowo;

– w Pucku (Informacja turystyczna w Pucku, przy Centrum Organizacji Pozarządowych, ul. Stary Rynek 2) – całorocznie.9

Żaden z w/w obiektów nie ma aktualnej certyfikacji informacji turystycznej.

Dla turysty punkt z charakterystycznym „i" oznacza miejsce, gdzie otrzyma materiały na temat miasta lub regionu, w którym się znajduje i w którym może porozmawiać o lokalnych atrakcjach. Jest jednak coś, co wyróżnia niektóre punkty informacji pośród innych – są to, tak jak w przypadku hoteli, gwiazdki.

Polska Organizacja Turystyczna (POT) w 2010 roku wprowadziła Certyfikację Informacji Turystycznej jako część polityki administrowania Polskim Systemem Informacji Turystycznej. Jednym z najważniejszych założeń Systemu jest zapewnienie wysokiej jakości usług w punktach informacji oraz umożliwienie współpracy między informacjami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi.

Funkcjonuje regionalna komisja certyfikacyjna, która prowadzi wstępną ocenę wg. wytycznych POT. Co decyduje o ilości gwiazdek i uzyskaniu przez konkretny punkt informacji turystycznej? Czynników jest kilka, najbardziej oczywiste to na przykład lokalizacja i oznaczenie punktu, czy oferuje bezpłatny dostęp do Internetu, ale liczą się też m.in. kwalifikacje pracowników (wykształcenie, znajomość języków obcych) czy czas pracy punktu. Ważna jest też m.in. dostępność materiałów informacyjnych o najbliższej okolicy, regionie i kraju.

6.13. Przewodniki turystyczne/ wydawnictwa

E-publikacje są dostępne nieprzerwanie od czterech lat 24/7 na platformie www.kaszubypolnocne.pl i odnotowały następującą ilość pobrań:

Przewodnik przyrodniczy „Kaszuby Północne na 4 pory roku" z 2018 r. – 1668 pobrań [25.02.2022]

Guide of nature „Northern Kashubia for four seasons" z 2018 r. – 1228 pobrań [25.02.2022]

Atlas przyrodniczy „Naturalna Norda" – 620 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Aleje na 4 pory roku. Naturalnie, Kaszuby Północne z 2021 r. - 268 pobrań [dostęp 06.09.2022]

Na szlaku dworów i pałaców Północnych Kaszub z 2022 r. – 46 pobrań [dostęp 19.08.2022]

[9] Z Planu Ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego

On the trail of Nortehrn Kashubian Manors and Palaces z 2022 r. – 19 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Auf den Spuren der Nordkaschubischen Herrenhäuser und Paläste z 2022 r. – 20 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Zatoka Pucka - przewodnik żeglarski po portach i przystaniach z 2015 r. – 2190 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Kaszuby Północne biuletyn 2019 – 1507 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Kaszuby Północne. Album fotograficzny – 1159 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Festiwal dworów i pałaców - program 2019 – 1148 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Mapa „Szlaki rowerowe Kaszub Północnych” 1662 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Mapy wiosna, lato, jesień, zima z 2018 r. - 1366 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Mapy przyrodnicze w j. angielskim z 2018 r. - 1276 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Mapy „Atrakcje turystyczne Kaszub Północnych - 1803 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Mapy atrakcji w j. angielskim - 1341 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Mapa szlaku historii militarnej - 2716 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Mapa „Szlaki rowerowe Kaszub Północnych” z 2017 r. – 3177 pobrań [dostęp 19.08.2022]

Część IV

Komunikacja w turystyce i birdwatchingu

Barbara Mudlaff
Jarosław K. Nowakowski & Michał Polakowski

(Foto: Gerd Altmann z Pixabay)

1. Narzędzia promocji w turystyce i ich wykorzystanie w powiecie puckim

1.1. Wprowadzenie

Komunikacja marketingowa jest procesem przekazywania informacji innym podmiotom i wymaga występowania sześciu elementów: źródła, komunikatu, kanału komunikacji, odbiorcy oraz procesu kodowania i dekodowania. Celem komunikacji jest przekazanie odbiorcom najważniejszych kwestii o działalności firmy oraz jej ofercie, a także wzbudzenie określonej reakcji wśród grupy docelowej i otrzymanie informacji zwrotnej.

Marketing polega na docieraniu do określonej grupy docelowej, aby stawać się rozpoznawalnym oraz otrzymać wsparcie promocji i sprzedaży określonych produktów. Skupia się na kreowaniu pozytywnych relacji z otoczeniem, które mają przynieść określone korzyści dla obu stron.

Kanały komunikacji marketingowej wiążą się z narzędziami, za pomocą których dana marka może docierać do swoich odbiorców. Są to bowiem wszystkie miejsca, w których firma może zamieścić informacje na temat swoich usług, misji, wizji czy aktualnych okazji/promocji.

Narzędzia Komunikacji

Podstawowym podziałem jest rozróżnienie tradycyjnych kanałów offline oraz kanałów online. Dodatkowo kanały online możemy podzielić na kanały własne, kanały mediów społecznościowych, kanały płatne oraz niepłatne.

1) Offline – do tej grupy zalicza się m.in. billboardy, ulotki, broszury, plakaty, standy. To także wszelkie reklamy i komunikaty emitowane w radiu i telewizji (w tym lokowania produktów), działania przedstawicieli handlowych, czyli tzw. sprzedaż osobista, marketing szeptany, a także uczestnictwo firmy w rozmaitych targach, konferencjach i innych eventach.

2) Online – do tej grupy zaliczamy: firmowe strony internetowe, blogi firmowe, profile marki w mediach społecznościowych, newslettery, e-mail marketing, reklamy banerowe w internecie, marketing szeptany.

Do skutecznych narzędzi komunikacji marketingowej możemy zaliczyć także wszelkie działania nowoczesnego public relations, realizowane przede wszystkim za pośrednictwem internetu.

1.2. Skąd podróżnicy czerpią inspirację?

Podróże i turystyka to jeden z najczęściej poruszanych tematów na największych platformach tzw. „Wielkiej 3" (Facebook, Twitter i Instagram). To także jedna z najpopularniejszych kategorii na Pintereście oraz TikToku (z prezentacji z dn. 25.10.2022 r. pt. „Marketing w mediach społecznościowych jako element strategii komunikacji lokalnej organizacji turystycznej" marketerki Melanii Stankiewicz). Według Ogólnopolskiego Badania Podróżników 2022 kiedy szukamy inspiracji do podróży to najczęściej słuchamy tego co polecają nam nasi znajomi (marketing szeptany) lub przeglądamy Facebooka. Wzrosło znaczenie Instagrama w tym zestawieniu w stosunku do blogów. Instagram gromadzi codziennie 500 milionów aktywnych użytkowników i generuje 58 razy większe zainteresowanie niż Facebook! (https://inmedium.pl/jak-zwiekszyc-zasiegi-na-instagramie-poznaj-3-zasady-aby-przechytrzyc-algorytm-instagrama/)

Badania wskazują top influencerów:

Blogi: Busemprzezswiat.pl, Coupleaway.com, Tasteaway.pl, Kolemsietoczy.pl, Polskapogodzinach.pl

Facebook top 5: Martyna Wojciechowska, busem przez świat, globstory, gdziewyjechac.pl, gdzie bądź

Instagram top 5: Martyna Wojciechowska, Busem przez świat, globstory, gdzie bądź, bez planu

Marketerka Melania Stankiewicz twierdzi, że ponad 95% milenialsów udostępnia w Internecie osobiste zdjęcia i filmy wideo ze wszystkich swoich podróży. W trakcie rezerwacji urlopu czy noclegu aż 90% milenialsów planuje swoje aktywności i wyszukuje miejsca do odwiedzenia na podstawie informacji dostępnych w internecie. Dlatego weryfikują to, co inni użytkownicy platform mówią o danym miejscu/atrakcji turystycznej. Nawet 79% użytkowników internetu przyznaje, że tzw. user-generated content (UGC), czyli treści publikowane przez innych ma wysoki wpływ na ich decyzje.

Przewodnik na Instagramie (IG), platforma Pinterest czy indywidualne mapy Google stają się nieodłącznym elementem planowania podróży. Przewodniki na IG to katalogi, które służą do udostępniania wybranych postów, miejsc i produktów wraz z krótkim opisem. Pinterest to pierwsza platforma skupiająca się na przyszłości.

Większość użytkowników korzysta z niej w poszukiwaniu inspiracji. Tablice to idealne rozszerzenie naszego bloga.

Moje mapy Google: Przewodniki możemy pobrać i korzystać z nich offline. Można z łatwością wyznaczyć do nich trasę i w ramach jednej mapy poznać obszar.

1.3. Narzędzia promocji w Pomorskim

Turystyczny portal województwa pomorskiego https://pomorskie.travel/ został podzielony na zakładki: Aktywnie, Zaplanuj, Natura i relaks, Dla dzieci, Kultura.

Istnieje też portal https://pomorskie-prestige.eu/. Projekt obejmuje takie obszary jak: food stories, medical&spa, yacht&golf, shopping&lifestyle, slowlife, amber&design.

W ubiegłym roku portale te osiągnęły następujące wyniki odwiedzin:
www.pomorskie.travel:
Użytkownicy: 466 468
Sesje: 580 458
Odsłony: 848 514

www.pomorskie-prestige.eu:
Użytkownicy: 108 271
Sesje: 122 718
Odsłony: 177 906

Obie strony posiadają dedykowane profile społecznościowe na Facebooku (Zasięg: 2 383 127, liczba obserwujących: 34 643), Instagramie (Zasięg: 949 791, liczba obserwujących: 12 692 i Youtubie (Wyświetlenia: 95 218, subskrybenci: 854).

Istotną częścią działań Pomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej (PROT) w mediach społecznościowych były płatne kampanie reklamowe. Ich celem było powiększanie zasięgu publikowanych treści, zwiększanie zaangażowania użytkowników oraz przekierowywanie na wybrane strony internetowe.

Samorząd Województwa Pomorskiego koncentruje się przede wszystkim na turystyce aktywnej (w tym rowerowej, kajakowej, konnej) i bursztynie.

1.4. Narzędzia promocji na ziemi puckiej

LOT Kaszuby Północne korzysta z najbardziej skutecznych metod komunikacji poprzez media społecznościowe, serwis YouTube oraz stronę internetową www.kaszubypolnocne.pl. Oferta obszaru jest obecna na blogach

podróżniczych, stronach branżowych, w telewizji, w grupach miłośników miejscowości lub obszaru na facebooku.

1) media społecznościowe

Od 2021 roku wykorzystując siłę social media LOT buduje rozpoznawalną markę. Na Facebooku i na Instagramie działa kanał "Naturalnie, Kaszuby Północne" o ekoturystyce, turystyce przyrodniczej. https://infowire.pl/generic/release/643836/synertime-promuje-kaszuby-polnoce

W ramach komunikacji na kanale zaplanowano cykle:
* Odkryj Nordę – cykl przedstawiający niezwykłe i magiczne miejsca Kaszub Północnych. W tej linii postów nawiązujemy do przyrodniczych aspektów regionu. Przedstawiamy Kaszuby Północne jako najbardziej zróżnicowany obszar pod względem geograficznym w Polsce Północnej i pokazujemy jego naturalne bogactwo.

* Na szlaku – prowadzimy fanów kaszubskimi szlakami, a tym samym zachęcamy ich do aktywnego wypoczynku. W tym cyklu pojawiają się historie i legendy związane z regionem

* Quiz o Kaszubach – wprowadzamy na profil element zabawy. Przedstawiamy ciekawostki na temat regionu w postaci quizu

* Cykl informacyjny – jest to rodzaj lokalnej tablicy ogłoszeń. Fani są informowani o ciekawych wydarzeniach odbywających się w regionie, szczególnie tych tematycznie związanych z przyrodą.

Spadek zasięgu wynika w dużej mierze z obniżenia promocji płatnej (częściowo LOT Kaszuby Północne korzystał ze środków z projektu Dwory i pałace na promocję postów i festiwalu). Brak regularnego zasilania poprzez promocję płatną ma bezpośredni wpływ na wyniki takiego kanału i dotarcie do osób. Co miesiąc na

kanale pojawia się przynajmniej 8 postów zarówno na FB, jak i IG.

ROK 2021

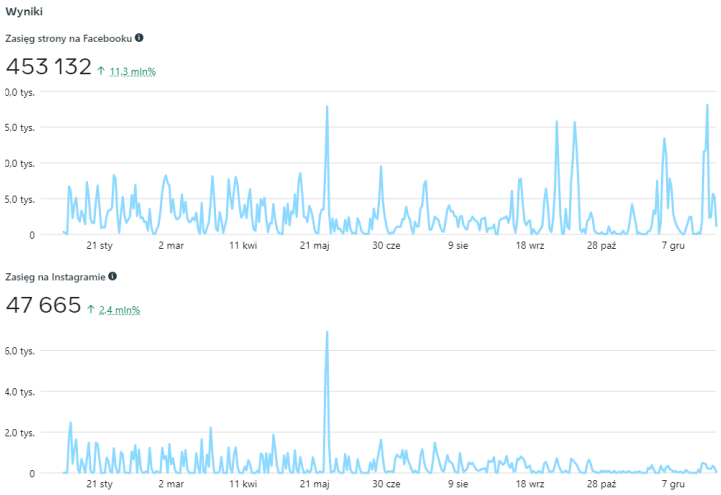

ROK 2022

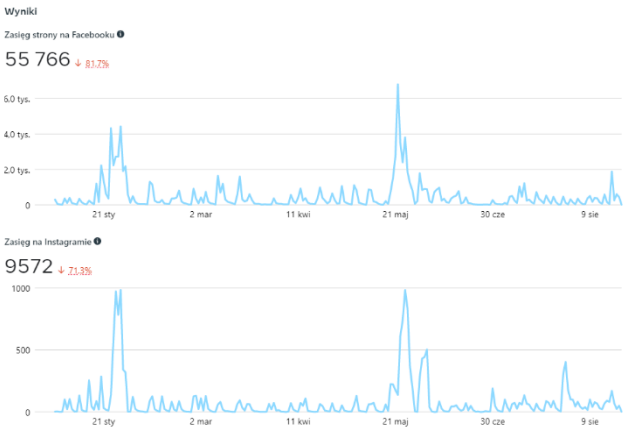

Prace koncepcyjne nad treściami, dobór pasujących, przyciągających zdjęć, następnie umieszczanie postów, moderacja z użytkownikami to zadania administratorki.

Na Facebooku i na Instagramie działa kanał „Zacumuj na Kaszubach Północnych" skupiający materiały związane z rybactwem, wędkarstwem, sportami wodnymi, lokalną kuchnią.

Na kanale dowiemy się o takich aspektach jak:

* Tradycja rybacka – podążamy szlakiem kaszubskiej tradycji rybackiej. Pokazujemy jakie są metody połowu i jak zmieniały się na przestrzeni lat.

* Kultura rybacka – informujemy fanów o wydarzeniach związanych z rybołówstwem, w których można uczestniczyć. Pokazujemy, że rybołówstwo to nie tylko praca, ale też ogromne dziedzictwo kulturowe i ciekawy potencjał turystyczny.

* Z wędką na Kaszubach – cykl poświęcony pasji wędkowania. Przedstawiamy Kaszuby Północne jako region stwarzający idealne warunki do tej aktywności.

* Kuchnia po kaszubsku – w postach fani poznają gastronomię Kaszub Północnych, tradycyjne potrawy regionu oraz dowiadują się, gdzie wyruszyć w poszukiwaniu pysznej kaszubskiej rybki.

* Na wodzie – cykl nawiązuje do żeglarstwa oraz sportów wodnych takich jak: windsurfing, kitesurfing, kajakarstwo, pływanie. Przedstawiamy poszczególne miejscowości, w których fani z łatwością skorzystają z wodnych atrakcji.

ROK 2021 ROK 2022

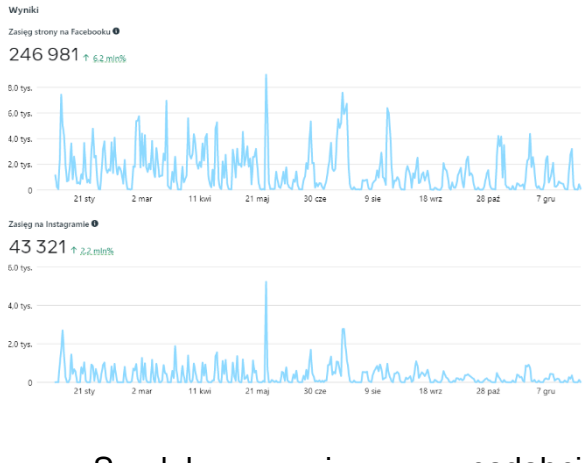

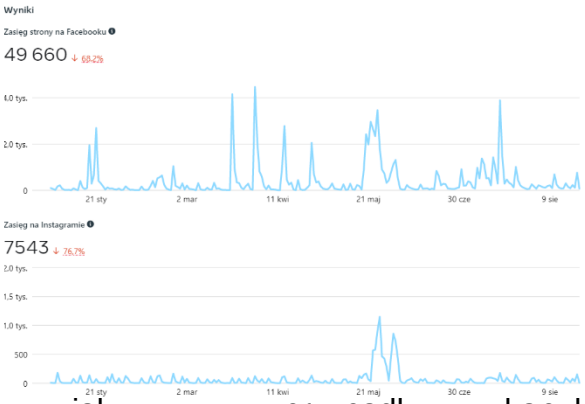

Spadek zasięgu, podobnie jak w przypadku kanału „Naturalnie, Kaszuby Północne”, wynika w dużej mierze z obniżenia promocji płatnej. Co miesiąc na kanale pojawia się przynajmniej 8 postów zarówno na FB, jak i IG.

Prace koncepcyjne nad treściami, dobór pasujących, przyciągających zdjęć, następnie umieszczanie postów, moderacja z użytkownikami należy do obowiązków administratorki.

Wnioski: potrzeba wzmocnienia działań w obszarze prowadzenia komunikacji online dla tych kanałów reprezentujących „błękitno-zieloną” stronę regionu.

Ponieważ podstawą strategii komunikacji w mediach społecznościowych jest to, by pojawiać się tam, gdzie są nasi odbiorcy, należy wykonać prace marketingowe związane z utrzymaniem i prowadzeniem aktualnych kanałów na Facebooku i Instagramie, a także uruchomieniem i prowadzeniem kont na Pintereście, TikToku, Twitterze. Podobnie, najlepszą formą promocji produktów turystycznych są prace marketingowe związane z utrzymaniem i prowadzeniem aktualnych kanałów na

Facebooku i Instagramie, a także uruchomienie kont i prowadzenie na Pintereście, TikToku, Twitterze oraz tworzenie indywidualnych map Google.

Należy opracować strategię komunikacji marketingowej i zaangażować marketerów do prowadzenia tego tematu.

2) YouTube

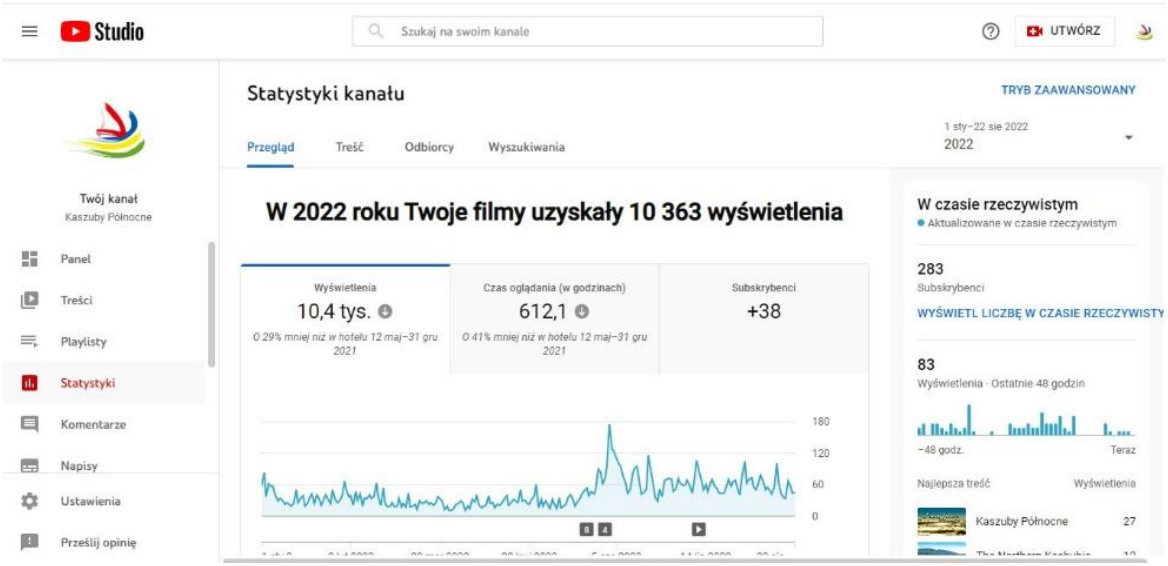

Pomysły na projekty: promowanie kierunków i produktów turystycznych za pomocą spotów reklamowych, filmów, rolek na Instagramie jest aktualnie trendem. **Wnioski**: Proponuję produkcję serii krótkich (2-3 minutowych) wartościowych filmów promocyjnych pokazujących walory przyrodnicze, np. filmy o zabytkowych alejach drzew przydrożnych i ich mieszkańcach; filmy o ptakach charakterystycznych dla obszaru wiosną, latem, jesienią i zimą, filmy o aktywnym wypoczynku np. birdwatchingu, wędkarstwie.

3) Blogi podróżnicze, strony branżowe

Blogi/vlogi:

https://wszedobylscy.com/szlak-dworow-i-palacow-kaszub-polnocnych/

https://wszedobylscy.com/splyw-kajakowy-piasnica-pomorskie/

http://www.piekniejestzyc.pl/2019/09/polska-ponocna-po-sezonie-jakie-miejsca.html

http://www.piekniejestzyc.pl/2019/11/kaszuby-ponocne-co-warto-zobaczyc-i.html

http://www.piekniejestzyc.pl/2019/11/norda-czyli-co-zobaczyc-na-kaszubach.html

https://paragonzpodrozy.pl/19502/kaszuby-polnocne-baltyk-po-sezonie/

https://polskapogodzinach.pl/rowerem-wzdluz-zatoki-gdanskiej/

https://polskapogodzinach.pl/zachody-slonca-baltyk/
https://www.youtube.com/watch?v=hXB6-Hcp1v4

Magazyn Travelist:

Magazyn Travelist - miejsce, gdzie każdego dnia znajdziesz autorskie artykuły o najciekawszych miejscach w Polsce i na świecie, rankingi atrakcji turystycznych, porady ekspertów czy niepowtarzalne pomysły na podróż. A także mnóstwo pięknych zdjęć...

Travelist.pl to pierwszy w Polsce portal łączący w sobie funkcje serwisu rezerwacyjnego oraz inspirującego magazynu podróżniczego. W nowoczesny i oryginalny sposób inspiruje niemal 6 mln zarejestrowanych użytkowników do planowania wypoczynku w kraju i za granicą, prezentując starannie wyselekcjonowane oferty blisko 1000 hoteli i pensjonatów.

https://magazyn.travelist.pl/poznaj-polske-w-weekend-polwysep-helski/?utm_campaign=brak&utm_source=google_youtube&utm_medium=organic-social&utm_term=brak_inspiracja_poznaj-polske___&utm_content=magazyn_poznaj-polske-w-weekend-polwysep-helski_magazyn_link_TRA_PL_OSO_GOO_YTBE_NON_INSP_LIN_MAG_0_S04_S595_MAG_20210802&MWID=TRA_PL_OSO_GOO_YTBE_NON_INSP_LIN_MAG_0_S04_S595_MAG_20210802

Telewizja:

Pytanie na Śniadanie w TVP

https://pytanienasniadanie.tvp.pl/55024569/festiwal-polska-od-kuchni-kaszuby-cz5?fbclid=IwAR2QzUm1xnDJ3mlL00cy0KHycniYZcIwmJkv7iqWglJiMJseOUYC9fx54y8

https://pytanienasniadanie.tvp.pl/55024558/festiwal-polska-od-kuchni-kaszuby-cz4?fbclid=IwAR18APTyRjsoKUdixuSkp0PqP_gDD4H0UmZXoyH4XMnq9oEB-QRw35theec

Reklama natywna

https://www.madams.pl/podroze/polska/dlugi-weekend-spedz-na-kaszubach-polnocnych/ (magazyn dla kobiet)

https://www.all-inclusive.com.pl/dlugi-weekend-spedz-na-kaszubach-polnocnych/ (magazyn podróżniczy)

https://synertime.pl/pr/669761/dlugi-weekend-spedz-na-kaszubach-polnocnych#_ftnref1

Strony branżowe:

https://www.waszaturystyka.pl/iv-edycja-konkursu-kadry-z-polski-i-nie-tylko-rozstrzygnieta/

https://www.waszaturystyka.pl/norda-promuje-sie-ryba-i-winem/

https://www.waszaturystyka.pl/festiwal-dworow-i-palacow-na-kaszubach/

http://pol.filmat-festival.com/reportaz-2021/

http://www.wiadomosciturystyczne.pl/files/file/2019/Angela/Roza_Regionow.pdf

Strony i grupy lokalne, gdzie pojawiają się lokalne wydarzenia:

Półwysep Helski naszymi oczyma – 25,3 tys. członków
https://www.facebook.com/groups/417820188605485

Powiat Pucki w obiektywie – 7,6 tys. obserwujących
https://www.facebook.com/groups/PowiatPuckiFoto

Dębki – 17,8 tys. członków:
https://www.facebook.com/groups/473606546050602/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_permalinks=5465497780194762

Białogóra – 4,1 tys. członków:
https://www.facebook.com/groups/283015493148057

Jastrzębia Góra - 13 636 użytkowników:
https://www.facebook.com/jastrzebiagora.info

LOT Kaszuby Północne korzysta z informowania w/w grup z uwagi na trend turystyki lokalnej i chęci przemieszczania się niedaleko i przeżycia ciekawych wydarzeń.

4) Potencjalni partnerzy do współpracy przy tworzeniu ofert dla touroperatorów:

W województwie pomorskim istnieje oferta trzydniowego birdwatchingu dla grupy 3 osobowej lub 4-5 osobowej w połączeniu z nauką jazdy konnej w Stajni Iskra w Sztumskim Polu wg katalogu w języku angielskim „Pomorskie power of nature" z 2019 roku.

Istnieje w Krakowie oferta birdwatchingu wzdłuż wybrzeża bałtyckiego obejmująca Półwysep Helski.
Biuro podróży z Krakowa:
http://www.eco-tours.pl/birdwatching_tour_baltic_coast.php

Biuro turystyczne Klub Podróżników Soliści ma w ofercie aktywne wyjazdy na Mierzeję Wiślaną czy w Bory Tucholskie na spływy kajakowe. Można zainteresować to popularne biuro do tworzenia oferty kameralnej na birdwatching. https://solisci.pl/ + grupa wyjazdowa na FB licząca 41, 2 tys. członków: https://www.facebook.com/groups/solisci

5) Organizacja wizyt studyjnych dziennikarzy i touroperatorów

W roku 2021 PROT przygotował i zrealizował 20 wizyt studyjnych. Pomorskie odwiedziło 31 dziennikarzy, 8 blogerów oraz 22 przedstawicieli biur podróży. Atrakcje województwa zostały zaprezentowane 1 ekipie telewizyjnej oraz 2 rozgłośniom radiowym. Goście reprezentowali 10 krajów Europy: Polskę, Niemcy, Danię, Szwecję, Wielką Brytanię, Holandię, Czechy, Węgry, Hiszpanię i Włochy. Mniejsza liczba wizyt nie wpłynęła na jakość mediów, jakie zainteresowały się naszym regionem.

Wartość medialna takich materiałów dziennikarskich jest bardzo wysoka. Należy za każdym razem mierzyć efekty.

6) Spotify - podcasty

PROT uruchomiła pomorski podcast kulinarny Czary-Gary.

Ciekawe i wartościowe podcasty ekoturystyczne/ekopodróżnicze (np. pomorski podcast o ptakach) mogłyby być produkowane i to medium wykorzystane w marketingu terytorialnym. Na Spotify funkcjonują podcasty i programy z obszaru podróży lub ekologii czy przyrody: Dialog z Planetą, Babka Natura, Spotkania z Przyrodą, Nietypowy Podcast Podróżniczy, Podróże Bez Tajemnic, Podróże małe i duże w Radiu Lublin, Świat i Ludzie – audycja podróżnicza, Busem Przez Świat etc.

1.5. Organizacja wydarzeń/spacerów przyrodniczych

Szczególnym rodzajem turystyki przyrodniczej są wyprawy florystyczne i faunistyczne, w celach obserwacji i podziwiania wyjątkowych lub rzadkich gatunków roślin i zwierząt w ich naturalnym środowisku (wildlife watching). Dokonuje się obserwacji ptaków w ich siedliskach (birdwatching) oraz drapieżniki.

W pomorskim są oferty łączenia kąpieli leśnych ze spacerem z ornitologiem, np. na Mierzei Wiślanej.

LOT Kaszuby Północne organizował w 2022 r. serię spacerów turystycznych i/lub zapraszał czy polecał wydarzenia o tematyce przyrodniczej organizowane przez samorządy. Dla przykładu wskazuję:

1) „Kąpiel leśna" po Celbowskich Alejach, 09.04.2022

Chętni wzięli udział w terapeutycznym spacerze shinrin-yoku z certyfikowanym przewodnikiem Forest Therapy Institute. Organizator: Lokalna Organizacja Turystyczna „Kaszuby Północne". Zadanie było współfinansowane przez Gminę Puck.

Relacje medialne ukazały się w serwisach:
https://www.ziemiapucka.info/wp-content/uploads/2022/03/Ziemia-Pucka-147.pdf
3000 egzemplarzy
http://kaszubypolnocne.pl/aktualnosc-255-kapiel_lesna_po_celbowskich_alejach.html

https://www.facebook.com/101704331840912/photos/a.107944697883542/351906823487327
https://www.instagram.com/p/Ca69TL7oGUc/
Na kanale FB Naturalnie, Kaszuby Północne informacja o „kąpielach leśnych" dotarła do 7206 odbiorców.

Uczestnikami spaceru były osoby z Pucka, Starzyńskiego Dworu, Małego Trójmiasta Kaszubskiego. Zgłosił się komplet uczestników (15 osób).

Fotorelacja z kąpieli leśnej w Celbowie na kanale FB Kaszuby Północne zgromadziła uzyskała 2072 wyświetleń.

Fot. Konrad Kędzior/ LOT Kaszuby Północne

2) „Kaszubskie Bieszczady” z przewodnikiem, 14.05.2022

W dniu 14 maja ponad 30-osobowa grupa z całego Pomorza (Gdańsk, Gdynia, Lębork, Kościerzyna, Kartuzy, Puck, Wejherowo) wędrowała po tak zwanych „Kaszubskich Bieszczadach” nad doliną rzeki Łeby. Wyprawa składała się z dwóch części, najpierw spod Paraszyna przespacerowaliśmy się wzdłuż wartkiej rzeki Łeby, w głęboko wciętej dolinie leżącej przez wieki na granicy Pomorza Wschodniego i Zachodniego, a przed wojną Polski i Niemiec. Przewodnik robił co jakiś czas przystanki i zapoznawał uczestników z ciekawostkami przyrodniczymi.

Wspięliśmy się na punkt widokowy, aby z wysokości podziwiać osadę Porzecze. Odwiedziliśmy też miejsce po bunkrze partyzanckim TOW Gryf Pomorski.

W drugiej części szliśmy stromym podejściem wśród wąwozów objętych ochroną w rezerwacie przyrody „Paraszyńskie Wąwozy” i zdobyliśmy Jelenią Górę (220,9 m n.p.m.). Na jej grzbiecie podziwialiśmy widoki w stronę Wysoczyzny Żarnowieckiej, Pradoliny Redy-Łeby, Lasów Lęborskich i Puszczy Kaszubskiej. Różnice wysokości, dochodzące do 180 m, powodują, że krajobraz przywodzi na myśl góry. Zeszliśmy ciągiem ścieżki edukacyjnej. Na koniec wspólnie rozpaliliśmy ognisko. Łączna pokonana pieszo trasa liczyła ok. 11 km.

Relacje medialne:
http://kaszubypolnocne.pl/aktualnosc-257-kaszubskie_bieszczady_z_przewodnikiem.html

https://www.ziemiapucka.info/wp-content/uploads/2022/03/Ziemia-Pucka-147.pdf - 3000 odbiorców

https://www.facebook.com/events/318010650475276/ - na wydarzenie odpowiedziało 309 uczestników

post na profilu Naturalnie, Kaszuby Północne - 1320 odbiorców

3) „Kąpiel leśna" po Alei Filozofów, 11.06.2022

Lokalna Organizacja Turystyczna „Kaszuby Północne" zorganizowała terapeutyczny spacer shinrin-yoku z certyfikowanym przewodnikiem Forest Therapy Institute. 11 czerwca (sobota) od godz. 15:00 w Krokowej, miejsce spotkania: Zamek w Krokowej (przy Alei Filozofów).

Relacje medialne ukazały się w serwisach:

https://www.ziemiapucka.info/wp-content/uploads/2022/06/Ziemia-Pucka.info-czerwiec-2022.pdf 3000 egzemplarzy

https://m.telewizjattm.pl/dzien/2022-06-15/58974-lesna-kapiel-w-alei-filozofow.html?play=on&fbclid=IwAR3vv1BCer0mBWTs9Bz7QorazQE3LFXpASv8hX16WTXhZPGO3HaPhbp4TW8
http://kaszubypolnocne.pl/aktualnosc-260-kapiel_lesna_po_alei_filozofow.html
https://www.facebook.com/events/322347296736468/
https://www.instagram.com/p/CeT-oLiI3xV/
https://www.facebook.com/lotkaszubypolnocne/posts/pfbid02JNEkj5wbJ5c8Ntt5CtSsAJj8aczF9EpfjPtXZVRrVcsrWyPXSp4YTbQYLYKqpJ8gl
Na kanale FB Naturalnie, Kaszuby Północne informacja o „kąpielach leśnych" dotarła do 7206 odbiorców.

Uczestnikami spaceru były osoby z gminy Krokowa, turyści z południa Polski, osoby z powiatu wejherowskiego. W wydarzeniu wzięło udział 19 osób.

Fotorelacja z kąpieli leśnej w Krokowej na kanale FB Kaszuby Północne zgromadziła uzyskała 1684 wyświetleń.

4) Włóczęga po Wydmie Lubiatowskiej, 23.09.2022

W dniu 23 września odbyła się „Włóczęga po Wydmie Lubiatowskiej" z przewodnikiem-przyrodnikiem. Pomiędzy Białogórą a Lubiatowem rozciąga się jeden z najciekawszych kompleksów wydm. Niektóre z nich są nadal ruchome, przemieszczane przez zimowe wichury. Ten krajobraz kształtowany przez wiatr,

wodę i roślinność, nasuwa skojarzenia ze Słowińskim Parkiem Narodowym. Można go podziwiać od niedawna z efektownie usytuowanych platform widokowych. Na zapleczu wydmy towarzyszył nam wijący się licznymi zakolami strumień Bezimienna, przecinając buczyny. Zajrzeliśmy na słynne piękne plaże Lubiatowa, nadbudowane piaskiem przez minione lato. Smakowaliśmy owoce czeremchy, kwiaty rukwieli nadmorskiej, bażynę, wąchaliśmy jodłę, obserwowaliśmy trąbę morską, krajobraz wydmowy, rewy.

Relacje medialne ukazały się w serwisach:

http://kaszubypolnocne.pl/aktualnosc-271-wloczega_po_wydmie_lubiatowskiej.html
http://radiokaszebe.pl/wloczega-po-wydmie-lubiatowskiej-spacer-z-przewodnikiem/?fbclid=IwAR0hjDEOXPZLat8x8o_PLOgMb5Y4v6KerVpkrMUmTI0LqNI4in1c6WThSWM
https://gwe24.pl/pl/19_wiadomosci-z-regionu/585_powiat-wejherowski/33046_wloczega-po-wydmie-lubiatowskiej.html?fbclid=IwAR1IH6vEs8PKWq1jM4EFL5HvUvCHrnyMKhBbYPcTAGQQ5tmBLJ2PbRC8XYA
https://www.facebook.com/events/2721055168039106 - na kanale FB Naturalnie, Kaszuby Północne informacja o wydarzeniu „Włóczęga po Wydmie Lubiatowskiej" dotarła do 19 968 odbiorców, 83 odpowiedzi na wydarzenie.

Uczestnikami spaceru były osoby z Gdyni, Pucka, Kopalina, Odargowa.

Wycieczki ornitologiczne na terenie powiatu puckiego organizowała też Fundacja Akcja Bałtycka. W 2021 roku były cztery takie wydarzenia:

- Wycieczka ornitologiczna do Rezerwatu Beka – 22.01.2022
- Wycieczka ornitologiczna do Rezerwatu Beka – 30.10.2022
- Wycieczka ornitologiczna na Półwyspie Helskim – 6.11.2022
- Wycieczka ornitologiczna do miejscowości Hel – 4.12.2022

1.6. Turystyka przyrodnicza kwalifikowana – ornitologiczna w powiecie puckim – rekomendacja

Należy stworzyć strategię komunikacji i działań content marketingowych dla turystyki przyrodniczej kwalifikowanej – ornitologicznej i jej promocji (plan marketingowy z koncepcjami kreatywnymi) w oparciu o wysokie standardy w branży public relations.

Plan powinien uwzględnić uruchomienie przynajmniej jednego kanału własnego marki i komunikację online dla turystów krajowych (przyjmuje się, że do woj. Pomorskiego 4/5 liczby turystów to turyści krajowi).

Plan marketingowy jest to dokument, który określa cel biznesowy oraz środki niezbędne do jego osiągnięcia.

2. Wymiana informacji i komunikacja wśród ornitologów

2.1. Wstęp

Sposoby komunikacji wśród osób zainteresowanych ptakami, tak jak generalnie w całym społeczeństwie, zmieniają się bardzo dynamicznie i w ostatnich 20 latach uległy całkowitemu przemodelowaniu. Dlatego pouczające jest prześledzenie tych zmian i uświadomienie sobie, że zawarty w tym rozdziale opis stanu obecnego, może być za kilka lat nieaktualny. Niemniej można zauważyć pewne ogólne tendencje i prawidłowości, które utrzymują się przez cały czas i prawdopodobnie nie stracą aktualności w przyszłości. W niniejszym rozdziale w kolejności: prześledzimy zmiany, jakie zaszły w omawianej materii w ostatnich dziesięcioleciach, przyjrzymy się różnym sposobom wymiany i pozyskiwania informacji funkcjonującym wśród ornitologów obecnie, a na koniec wskażemy źródła pozyskiwania aktualnych informacji o ptakach obserwowanych na terenie powiatu Puckiego. Omówione też zostaną możliwości reklamowania usług turystycznych.

2.2. Rys historyczny

W XX wieku przepływ informacji między osobami zajmującymi się ptakami, ale też tymi, które poszukują kontaktu z ornitologami, odbywał się zupełnie inaczej niż teraz. Najczęściej były to wiadomości przekazywane bezpośrednio, osobiście lub telefonicznie. Aparaty komórkowe dopiero wchodziły do użytku i pod koniec tamtego stulecia posiadało je niewiele osób. Dlatego **informacje dotyczące ptaków rozprzestrzeniały się bardzo powoli**, a niektóre zyskiwały popularność dopiero po wielu miesiącach, po ich opublikowaniu w czasopismach naukowych i popularnonaukowych. Tak było z częścią obserwacji rzadkich gatunków, publikowanych - niekiedy dopiero po roku - na łamach czasopisma „Notatki Ornitologiczne", w raportach Komisji Faunistycznej Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (https://komisjafaunistyczna.pl). Kolejne lata przynosiły znaczące usprawnienia komunikacji.

Wraz z upowszechnianiem się telefonii komórkowej obieg informacji miedzy ornitologami bardzo przyśpieszył. Nie trzeba już było szukać telefonu stacjonarnego albo budki telefonicznej – wystarczyło wyjąć telefon z kieszeni, żeby szybko powiadomić innych zainteresowanych o zauważonych ciekawych ptakach, atrakcyjnym rejonie obserwacji czy ustalić miejsce spotkania na wspólną wyprawę

na ptaki. Ten sposób bezpośredniej **komunikacji przez telefon czy SMS-em**, choć oczywiście nadal używany, traci obecnie na znaczeniu na rzecz mediów społecznościowych.

Przez kilka lat działały systemy informacji o pojawach rzadkich ptaków – Ptasia Poczta Pantoflowa (PPP) i Ptasia Gorąca Linia (PGL). Opierały się one o wiadomości SMS, które przychodziły na komórki zainteresowanych. System działał w następujący sposób: informacje o ciekawych spostrzeżeniach ornitologicznych, wprost z terenu, wysyłane były przez obserwatora do zarządzających siecią i dalej, dystrybuowane były, przez zarządzających, do abonentów PPP i/lub PGL. Wraz z upowszechnieniem się internetu, przez jakiś czas funkcjonował **system list e-mail**, gdzie dyskutowane były różne zagadnienia ornitologiczne, relacjonowano obserwacje i wymieniano informacje. Do listy adresatów, na które wysyłano wiadomości mógł dopisać się każdy. Po wysłaniu wiadomości na zbiorczy adres, była ona rozsyłana do wszystkich odbiorców. Tak działała najpierw lista „Ptaki", koordynowana z Poznania (UAM), potem „PPPtaki" i w końcu inna lista „Ptaki" w nowej odsłonie. Droga mailowa nadal pozostaje sposobem komunikowania się ornitologów, choć obecnie mniej popularnym i z reguły ograniczonym do bezpośrednich znajomych.

Później gros dyskusji przeniosło się na **portal o nazwie „Forum Przyroda"**. Była to swoista forma pośrednia między wcześniejszymi, mailowymi listami dyskusyjnymi a obecnie dominującym w tej dziedzinie Facebookiem z jego możliwościami. Forum stwarzało szansę publikowania znacznie rozleglejszych wątków. Mogły być to ogłoszenia, zagadki związane z identyfikacją ptaków czy obserwacje z różnych regionów. Niekiedy dyskutowane były publikacje naukowe czy nowe odkrycia w dziedzinie ornitologii.

2.3. Współczesne sposoby wymiany informacji w świecie ornitologicznym

Obecnie informacje o ptakach dystrybuowane są na kilka odmiennych sposobów. Oczywiście, przekazywać wiadomości i pokazywać zdjęcia można między innymi choćby przez Instagram, lecz głównym miejscem wymiany treści ornitologicznych jest obecnie **Facebook**. Mając na uwadze większe grono znajomych lub obserwujących, można skutecznie upowszechniać treści, publikując je **na prywatnym profilu**. W zależności od właściwości takiej wiadomości (grono odbiorców), niekiedy może być ona przesyłana dalej i udostępniana, tak by zasięg był jak największy. Najskuteczniejsze są posty publikowane publicznie i nie ograniczane do kręgu znajomych adresatów. W ten sposób można informować się wzajemnie o atrakcyjnych miejscach obserwacji przyrody, rzadkich gatunkach fauny i flory czy o nowościach wydawniczych.

W mediach społecznościowych funkcjonuje również wiele **grup tematycznych**, które zrzeszają zainteresowanych. Można tam udostępniać treści, wymieniać poglądy, a także pokazywać zdjęcia. Jedne grupy zajmują się fotografiami przyrody, jak „Fotografia przyrodnicza i nie tylko...” (https://www.facebook.com/groups/1093185664086455), inne ogólniejszymi kwestiami przyrodniczymi (np. Kochamy Polską Przyrodę – We Love Polish Nature: https://www.facebook.com/groups/151747718221314) lub wyłącznie ptakami. Wśród tych ostatnich są profile poświęcone **ogólnie awifaunie kraju** (np. Birding Poland https://www.facebook.com/BirdingPoland czy Ogólnopolska Grupa Obserwatorów Ptaków: https://www.facebook.com/groups/1977991639109015) oraz profile zrzeszające **osoby aktywne w poszczególnych Regionach** takich jak Małopolska (Małopolskie Towarzystwo Ornitologiczne: https://www.facebook.com/mtokrakow), Podlasie (Ornitolodzy Północnego Podlasia: https://www.facebook.com/groups/552304234872657) czy Warmia i Mazury (Ornitolodzy Warmii i Mazur: (https://www.facebook.com/groups/523472761074714). Na Pomorzu aktywna jest Trójmiejska Grupa Obserwatorów Ptaków (https://www.facebook.com/groups/213567479399748).

Coraz popularniejsze są **fora koncentrujące się na bardziej szczegółowej tematyce**, np. poświęcone **konkretnym grupom ptaków** takim jak szponiaste (raptors) – https://www.facebook.com/RaptorsWP. Dobrym przykładem jeszcze większej specjalizacji jest społeczność dyskutująca o mewach zachodniej Palearktyki (Western PalearcticGulls: https://www.facebook.com/groups/424259161040019) lub grupa pasjonująca się wypatrywaniem ciekawych gatunków w czasie sztormu (Nadchodzi Sztorm, czyli seawatching po polsku, https://www.facebook.com/Nadchodzi-Sztorm-czyli-seawatching-po-polsku-1646783785592178). Osobną kategorię stanowią **fora pomagające w identyfikacji obserwowanych/sfotografowanych/ sfilmowanych/nagranych ptaków** (np. Identyfikacja ptaków: https://www.facebook.com/groups/1674246576203919). Wymieniane są także **informacje o pojawach ptaków rzadko obserwowanych** (np. Global Rare Bird Alert: https://www.facebook.com/groups/1459267831032566). Poza Facebookiem, rzadkie ptaki Polski raportuje portal Clanga (clanga.com), a w szerszej skali Zachodniej Palearktyki kilka innych, prężnych portali, jak fiński Tarsiger (http://www.tarsiger.com) czy duński Netfugl (https://www.netfugl.dk).

Obecnie jest regułą, że **strony internetowe poświęcone ptakom i szerzej przyrodzie mają swoje witryny na Facebooku**. Dotyczy to między innymi wcześniej wymienionych stron:
tarsiger.com (https://www.facebook.com/Tarsiger-138578262841085) i
clanga.com (https://www.facebook.com/profile.php?id=100063486160900). Bardzo często strona internetowa (np. towarzystwa przyrodniczego lub programu badawczego) informuje o samym podmiocie i zawiera tylko najważniejsze aktualności, podczas gdy szczegółowe bieżące relacje z wydarzeń, zagadki czy dialog z członkami/zainteresowanymi prowadzony jest za pośrednictwem

Facebooka. Na Pomorzu tak działa między innymi Akcja Bałtycka (https://www.facebook.com/akcja.baltycka) i Stacja Ornitologiczna w Gdańsku (https://www.facebook.com/Stacja-Ornitologiczna-w-Gdańsku-1507368926199845). Grupa Badawcza Ptaków Wodnych Kuling (strona internetowa https://kuling.org.pl/), zamieszcza treści zarówno na swoim profilu (https://www.facebook.com/groups/115999265079596/) jak i na profilu dedykowanym Wyspie Sobieszewskiej (https://www.facebook.com/ChronimyNature).

Jeśli poszukujemy konkretnych obserwacji ornitologicznych, warto zajrzeć do charakteryzującego się szerokim zasięgiem Ebird (https://ebird.org/home). Również w Polsce portal ten jest coraz popularniejszy, ale obszerniejszą bazą danych jest Ornitho (https://www.ornitho.pl). Gdy zarejestrujemy się tu jako użytkownicy i wprowadzimy odpowiednio dużo własnych obserwacji, uzyskamy dostęp do bogatego zestawu informacji z całego kraju. Warto przy tym wspomnieć, że, poza ptakami, można wpisywać też obserwacje innych gatunków zwierząt. Obserwacje można przekazywać za pomocą opisywanego portalu lub aplikacji na smartfony działającej pod nazwą NaturaList. Informacje o ptakach można znaleźć lub upowszechniać swoje obserwacje także na wielu stronach/portalach „miej wyspecjalizowanych" gromadzącymi dane o wszystkich organizmach – grzybach, roślinach i zwierzętach. Do popularnych na świecie należy iNaturalist (https://www.inaturalist.org/) z 5 798 596 zarejestrowanymi użytkownikami (stan na 5 listopada 2022) i ich 120 milionami obserwacji ponad 400 tys. gatunków.

Osobną grupę stanowią strony i portale na Facebooku organizacji specjalizujących się w edukacji (popularyzacji wiedzy o ptakach) oraz ochronie ptaków. Podawane tam informacje są kierowane bardziej do miłośników ptaków niż do zaawansowanych ich obserwatorów i mają popularny charakter. Trzeba tu wymienić:

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, OTOP (https://otop.org.pl/ oraz https://www.facebook.com/OTOP.BirdlifePolska/),

Stowarzyszenie Jestem na pTak (https://jestemnaptak.pl/ oraz https://www.facebook.com/stowarzyszenie.jestemnaptak),

Stowarzyszenie Ochrony Sów, SOS (http://sowy.sos.pl/ oraz https://www.facebook.com/Stowarzyszenie-Ochrony-S%C3%B3w-Owl-Conservation-Association-282317055143920/)

Fundacja Szklane Pułapki (https://szklanepulapki.pl/ oraz https://www.facebook.com/szklanepulapki/)

Zaawansowanie technologiczne spowodowało, że kontakt z ptakami może następować nie tylko poprzez obserwacje przy użyciu lornetki czy lunety, nie tylko poprzez zdjęcia i filmy, ale także poprzez **rejestrację dźwięków**. Obecnie na rynku

znajdziemy wiele urządzeń służących temu celowi oraz wyposażenie bardziej profesjonalne, jak talerz do skupiania dźwięków, który służy do utrwalania lepszych jakościowo nagrań. W ten sposób można dokumentować głosy ptaków rzadkich oraz używać nagrań jako dowodu kontaktu z gatunkiem i poprawności jego oznaczenia. Znakomitym miejscem, gdzie można dzielić się takimi nagraniami, ale też znaleźć zasoby głosów ptaków z całego świata, jest portal Xeno-Canto (https://xeno-canto.org). Można się tam zarejestrować i dodawać własne pliki, uzupełniając bogatą kolekcję nagrań.

Amatorskie obserwowanie ptaków (Birdwatching) wiąże się coraz częściej z **rywalizacją między poszczególnymi obserwatorami** – zjawisko to niewątpliwie zwiększa popularność tego hobby. Rywalizacja aktywizuje społeczność ornitologiczną i powoduje praktycznie ciągły przepływ informacji. Poszczególne rywalizujące grupy mają z reguły własne strony internetowe. W Palearktyce Zachodniej funkcjonuje ranking obserwatorów, którzy widzieli tu najwięcej gatunków (https://www.netfugl.dk/ranking/2). W Polsce działa Klub 300 (http://www.birdwatching.pl/club300), czyli społeczność osób, które widziały najwięcej gatunków w kraju. Są konkurencje takie jak „wielki rok" lub „ranking roczny" – możliwie najwięcej gatunków odnotowanych w jednym roku (https://wielkirok.pl/app.php?m_id=7).

Cechą wspólną i charakterystyczną większości fachowych stron internetowych i portali poświeconych ptakom (Clanga, Ebird, Ornitho, Tarsiger, Xeno-Canto i inne) jest to, że **nad rzetelnością zamieszczanych danych i poprawnością oznaczeń czuwa zespół specjalistów**. Dlatego portale takie najczęściej funkcjonują przy uniwersytetach lub towarzystwach naukowych. Dzięki temu bywają źródłem informacji faunistycznych wykorzystywanych również w analizach naukowych.

Do popularnych źródeł wiedzy o przyrodzie należą obecnie blogi internetowe (np. Blog Rudzika Remusa, https://rudzik-remus.ug.edu.pl/) i podkasty (np. Babka Natura, https://open.spotify.com/episode/107DcW4nlcMIv8dv7NC9BN).

Odbiorcy przywiązani do bardziej tradycyjnych mediów mogą poszukiwać informacji o ptakach **w specjalistycznych czasopismach wydawanych na papierze**, ale każde takie czasopismo ma oczywiście również swoją stronę internetową. Dobrą renomą, dla przykładu, cieszy się holenderski Dutch Birding (https://www.dutchbirding.nl). W Polsce godny polecenia jest kwartalnik „Ptaki Polski" (https://www.ptaki-polski.pl). Znajdziemy tam szeroki zakres tematyczny – od raportów podsumowujących najciekawsze obserwacje awifaunistycznie, poprzez relacje z podróży za ptakami i kolorowe klucze do rozpoznawania trudnych do rozróżnienia gatunków, po oferty wycieczek przyrodniczych.

2.4. Źródła wiedzy o ptakach powiatu puckiego

Na terenie powiatu puckiego prowadzonych jest kilka programów badawczych i monitoringowych, które dostarczają bieżących danych o występowaniu i liczebności różnych gatunków ptaków. Najpełniejsze dane o liczebności gatunków lęgowych, przelotnych i zimujących można uzyskać dzięki **Monitoringowi Ptaków Polski** (Państwowy Monitoring Środowiska, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, GIOŚ; https://monitoringptakow.gios.gov.pl/strona-glowna.html). W istocie GIOŚ zleca prowadzenie 35 rodzajów monitoringu ptaków. Na powierzchniach w całości, lub w znacznej części położonych na obszarze powiatu puckiego zbierane są dane dotyczące ogólnych zagęszczeń ptaków w okresie lęgowym (Monitoring Pospolitych Ptaków Lęgowych, Monitoring Ptaków Wybrzeża i Rzek) oraz dedykowane konkretnym gatunkom (Monitoring Łabędzia Krzykliwego, Monitoring Kormorana, Monitoring Produktywności Bielika, Monitoring Żołny). Na terenie powiatu znajdują się powierzchnie, na których zbierane są dane do wszystkich 6 rodzajów monitoringu prowadzonego przez GIOŚ w okresie przelotu i zimowania (Monitoring Zimujących Ptaków Morskich, Monitoring Zimujących Ptaków Wodnych, Monitoring Zimujących Ptaków Wód Przejściowych, Monitoring Noclegowisk Żurawi, Monitoring Noclegowisk Gęsi, Monitoring Gęsi Zbożowej). Dane zbierane w ramach Monitoringu Ptaków Polski są publicznie dostępne, aczkolwiek ukazują się z pewnym opóźnieniem.

Stacja Badania Wędrówek Ptaków, Uniwersytetu Gdańskiego (http://sbwp.ug.edu.pl/), na Terenowej Stacji Obrączkowania Ptaków Hel prowadzi **Wielkopowierzchniowy Monitoring Ptaków Wędrownych**. Dane z powiatu puckiego dotyczą intensywności, czasu i biometrycznej charakterystyki przelotu wiosennego i nie są publicznie udostępniane. Niemniej można się zwrócić o ich udostępnienie do kierownictwa Stacji i w przypadku programów niekomercyjnych, wniosek taki jest z reguły rozpatrywany pozytywnie . Na terenie powiatu puckiego prowadzone są również różne rodzaje monitoringu pozalęgowego przez Grupę Badawczą Ptaków Wodnych KULING (https://kuling.org.pl/). Dane zbierane przez KULING są częściowo udostępniane w ramach Monitoringu Ptaków Polski. Dane o obrączkowanych ptakach i tak zwanych wiadomościach powrotnych, w tym dane dotyczące powiatu puckiego, są gromadzone przez **Stację Ornitologiczną Muzeum i Instytutu Zoologii PAN** (http://www.stornit.gda.pl/).

Bogatym i wciąż aktualizowanym źródłem danych o ptakach na terenie powiatu puckiego jest **Pomorska Kartoteka Ornitologiczna** (http://kartoteka.ptakipomorza.pl/; https://www.facebook.com/PomorskaKartotekaOrnitologiczna/). Kartoteka zbiera dane faunistyczne ważne w skali regionu. Są to obserwacje rzadkich i nielicznych gatunków lęgowych, pojawów wybranych gatunków nielęgowych oraz dane o dużych koncentracjach ptaków z różnych grup. W Kartotece można też znaleźć dane o terminach przylotów i odlotów gatunków pospolitych oraz o nietypowych pojawach

fenologicznych (np. bardzo późnych lub wczesnych obserwacjach gatunków wędrownych, poza ich normalnym okresem przebywania w regionie). Dane Pomorskiej Kartoteki Ornitologicznej nie są publicznie dostępne, ale można zwrócić się o ich udostępnienie do moderatorów strony.

Aktualne informacje o ptakach rzadko obserwowanych w Polsce, w tym w powiecie puckim, można znaleźć na różnych wcześniej wymienionych stronach ornitologicznych. Warto polecić w szczególności portal Clanga (https://www.clanga.com). Publikowane tam informacje są publicznie dostępne.

2.5. Reklama i poszukiwanie klientów zainteresowanych wycieczkami ornitologicznymi

Większość stron i witryn poświęconych ptakom ma **charakter niekomercyjny**, w związku z czym **nie zamieszcza reklam lub zamieszcza tylko reklamę sponsora/sponsorów**. Takie reklamy dotyczą głównie sprzętu optycznego lub sprzętu do nagrywania ptaków, rzadziej ofert wycieczek ornitologicznych. Na Facebooku i, szerzej, w internecie można oczywiście znaleźć ogłoszenia biur podróży zajmujących się wysoko kwalifikowaną turystyką ornitologiczną (np. https://www.facebook.com/biebrza.katarzyna.ramotowska, https://www.facebook.com/rejsynaptaki) czy indywidualnych przewodników przyrodniczych (np. https://www.facebook.com/przewodnik.przyrodnik). Istnieją również witryny poświęcone wysoko kwalifikowanej turystyce, gdzie można znaleźć informacje o turystyce przyrodniczej/ornitologicznej (np. Klubu Podróży Horyzonty (https://www.horyzonty.pl), a nawet grupy dyskusyjne, takie jak „Turystyka przyrodnicza" (https://www.facebook.com/groups/1837181866502250).

Dobrym pomysłem wydaje się być stworzenie strony poświęconej walorom przyrodniczym/ornitologicznym regionu, gdzie mogą być zamieszczane oferty dotyczące regionu i skierowane do osób zainteresowanych przyrodą/ptakami. Warunkiem powodzenia takiej strony, a więc i zamieszczonych na niej reklam, są: 1) rzetelność i wysoki merytoryczny poziom prezentowanych treści popularnonaukowych, 2) częsta i systematyczna aktualizacja strony, a także 3) utrzymywanie uwagi odbiorców poprzez relacjonowanie najciekawszych obserwacji ornitologicznych i kreowanie różnych wydarzeń oraz konkursów związanych z ptakami. Strona taka powinna być oczywiście powiązana z aktywną witryną na Facebooku.

Wśród przedstawicieli branży turystyki wysokokwalifikowanej istnieje przekonanie, że w tej gałęzi turystyki, szczególnie ważne są **indywidualne polecenia zadowolonych klientów**. Nie jest to szybki proces, ale dzięki systematyczności można w ten sposób zbudować sieć stałych klientów czekających

na kolejny sezon obserwacji i na nowe oferty znanego sobie przewodnika/operatora turystycznego/hotelu.

Część V

Dostosowanie przestrzeni przyrodniczej dla osób o szczególnych potrzebach

Anna Jędrzejewska

(Foto: andreas160578 z Pixabay)

1. Wprowadzenie

Głównym celem przedsięwzięcia ‘Norda Kraina Ptaków’ jest promocja regionu, jako miejsca uprawiania turystyki przyrodniczej na różnych poziomach (rodzinnej, szkolno-edukacyjnej, wysokokwalifikowanej turystyki ornitologicznej itp.) jak również dostarczenie turystom gotowego produktu w postaci oferty wycieczek, cyklicznych imprez, gier terenowych i miejsc dostosowanych do konkretnych potrzeb odbiorców. **Dostosowana oferta oznaczy tyle, że każdy bez względu na swój stan zdrowia będzie w pełni mógł skorzystać z oferty.** Uwzględnienie w projekcie osób ze szczególnymi potrzebami tj osób z niepełnosprawnością ruchową, intelektualną, osoby niewidzące i nie dowidzące oraz osoby głuchonieme mają pełne prawo skorzystać ze wszystkich atrakcji jakie składać się będą na projekt ‘Norda Kraina Ptaków’. To prawo zapewnia Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych. Została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 2006 r. Weszła w życie w 2008 r. Stronami konwencji jest 156 państw. Stroną konwencji jest Unia Europejska. Polska ratyfikowała konwencję w 2012 r.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych wspiera, chroni i zapewnia możliwość korzystania z pełni praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby niepełnosprawne. Wymaga poszanowania godności, wyborów i integracji wszystkich osób niepełnosprawnych. Do osób niepełnosprawnych zalicza się osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami. Definicja ta podkreśla, że **problemem są bariery, a nie niepełnosprawność**. Osoby z niepełnosprawnościami nie mogą być traktowane, jako osoby w jakimś stopniu gorsze, które muszą dostosowywać się do danych warunków. Raczej ludzie z niepełnosprawnościami, postrzegani przez pryzmat potencjału i doświadczenia, będą przyczyniać się do integracji społecznej. Nie muszą dłużej dostosowywać się do społeczeństwa, ale społeczeństwo musi rozwijać się wspólnie, by zapewnić uczestnictwo na wszystkich polach życia społecznego.

Usuwanie barier, nie tylko architektonicznych, jest niezwykle ważne, ponieważ osoby niepełnosprawne uzależniają swoją aktywności od tego czy mogą swobodnie poruszać się po budynku czy terenie zielonym. Poniżej w punktach przedstawię kilka pomysłów jak powinno być wyposażone dostępne dla wszystkich środowisko zewnętrzne w zakresie przyrody.

2. Dostępność miejsc przyrodniczych dla osób niepełnosprawnych

2.1. Dostępność

Bardzo ważne jest uświadomienie członkom projektu konieczności uwzględnienia potrzeb wszystkich grup niepełnosprawnych, nie tylko z niesprawnością ruchową (ograniczoną mobilnością), z czym większości społeczeństwa kojarzy się zagadnienie zwiększanie dostępności/usuwanie barier dla osób niepełnosprawnych. Równie ważne jest uwzględnienie potrzeb osób z dysfunkcją wzroku, słuchu czy też niepełnosprawnością intelektualną. Kolejnym istotnym elementem będzie zapewnienie pełnej dostępności we wszystkich obiektach użyteczności publicznej w szczególności placówkach kultury (muzeum), obiektach oświatowych, obiektach służby zdrowia, lokalach gastronomicznych, ze szczególnym uwzględnieniem hoteli/pensjonatów, które będą starały się o znak certyfikacji jakości „Polecane przez Rudzika Remusa" (robocza nazwa certyfikatu

Ryc. 1. Przykład dostępności edukacyjnej przyrodniczej dla osób niepełnosprawnych.

proponowana przez J. Nowakowskiego). Jednym z warunków otrzymania takiego znaku powinna być pełna dostępność obiektu, jak również dostosowana oferta (np: możliwie najbliższy dojazd do obiektu, winda, podjazdy, możliwość regulowania łóżka, stołu, realizacja specjalnych potrzeb dietetycznych, możliwość zakwaterowania w hotelu psa przewodnika osoby niewidomej itp.).

2.2. Komunikacja

Komunikacja oznacza dostęp do informacji takich jak media drukowane i elektroniczne ale również możliwość korzystania z informacji w przestrzeni publicznej. Szczególnie osoby z zaburzeniami zmysłów oraz z innymi niepełnosprawnościami napotykają bariery w pozyskiwaniu informacji. Dzieje się to, jeśli strony internetowe, broszury, tablice informacyjne ulokowane na szlakach nie są zaprojektowane w sposób dostępny, a oferty nie są wyraźnie wyszczególnione lub brakuje informacji w języku łatwym do odczytania. Teksty pisane odgrywają bardzo ważną rolę w komunikacji z odbiorcami działań edukacyjnych. Ogłoszenia, regulaminy, materiały edukacyjne, tablice informacyjne powinny być czytane ze zrozumieniem. Pierwszym elementem jest plain language czyli standard językowy zalecany wszystkim autorom i instytucjom piszącym teksty adresowane do masowego odbiorcy. Tekst przygotowany zgodnie z przedstawionymi w tym standardzie zasadami, pozwoli odbiorcy na znalezienie wszystkich potrzebnych informacji. Czytelnik zrozumie tekst już po pierwszej lekturze, a zdobyte informacje wykorzysta do zaspokojenia swoich potrzeb.

Najważniejszymi zasadami *plain language* są:

- odnoszenie się bezpośrednio do czytelnika,
- wykorzystanie formy czynnej zamiast biernej,
- pisanie krótkimi zdaniami, z podziałem na mniejsze akapity,
- stosowanie codziennego słownictwa, unikanie terminów specjalistycznych,
- intuicyjny podział treści nagłówkami, tabelami i innymi wizualizacjami.

Kolejnym stopniem uproszczenia treści jest standard *easy to read*. Informacja *easy to read* powinna być łatwa w znalezieniu, przeczytaniu i zrozumieniu. Od pierwszych liter słów *easy to read*, powstał skrót ETR. Skrót jest powszechnie stosowany na całym świecie i nie ma polskiego odpowiednika.

Standard *easy to read* powstał w celu realizacji Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Zgodnie z jej zapisami wszystkie osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do wolności wypowiadania się i wyrażania opinii oraz dostępu do informacji.

Ryc. 2. Symbol, jakim oznacza się teksty *easy to read*.

Ryc. 3. Przykład informacji w tekście łatwym do czytania

Z komunikatu opracowanego w tekście łatwym do czytania i rozumienia (łatwym tekście) skorzystają osoby z niepełnosprawnością intelektualną, osoby głuche, osoby w spektrum autyzmu, osoby, dla których język polski nie jest językiem ojczystym, osoby starsze czy osoby, które cenią sobie zwięzłe i przejrzyste informacje.

Tekst przygotowany zgodnie ze standardem tekstu łatwego będzie różnił się od prostej polszczyzny formatowaniem, wykorzystaniem ilustracji, a także jeszcze większym stopniem uproszczenia treści. Obowiązkiem autora tekstu jest także konsultacja każdego komunikatu z potencjalnym odbiorcą i sprawdzenie, czy informacja jest dla niego zrozumiała.

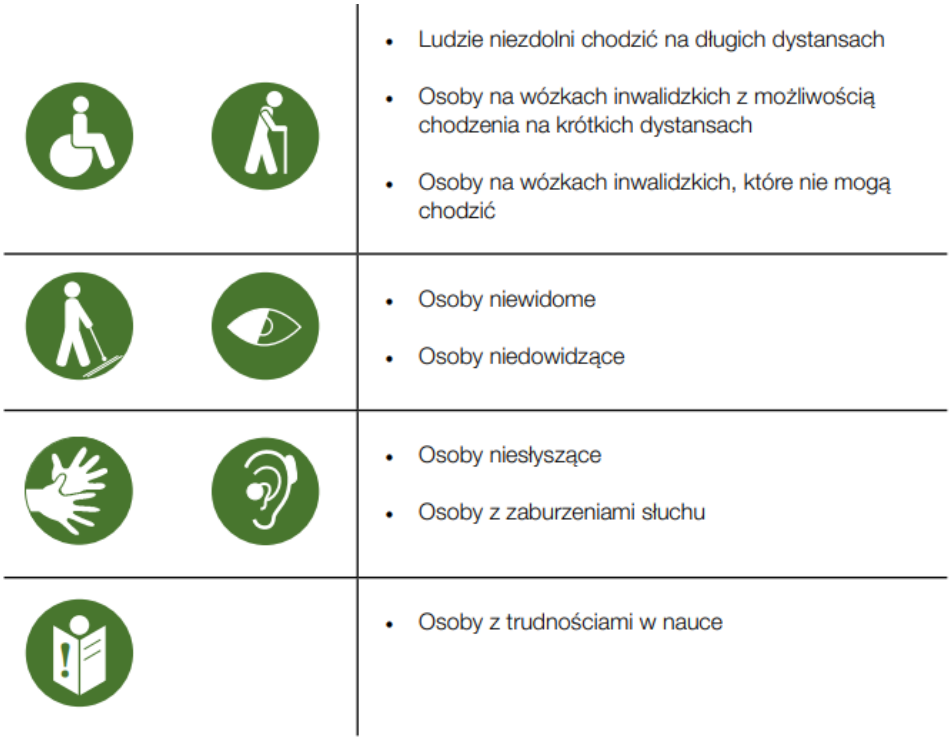

Ryc. 4. Przykładowe symbole dostępności miejsc dostosowanych do poszczególnych niepełnosprawności

Przygotowane treści w tekście łatwym do czytania należy przygotować w formie głosowej (audio) lub przełożonej na język Braille'a dla osób niedowidzących lub niewidomych. Osoby głuche czy niedosłyszące mogą skorzystać z oferty tekstu łatwego do czytania , tablic informacyjnych szczegółowo opisujących teren oraz to co można tam zobaczyć. Natomiast dźwięk (np: głos ptaków) mogą „usłyszeć" na specjalnych platformach ultradźwiękowych gdzie będą mogły poczuć dźwięk poprzez wibrację.

Ryc. 5. Przykład tablicy informacyjnej przygotowanej dla osób niewidomych. Źródło: http://www.altix.pl/media/255697/Dotykowy-plan-informacyjny-drugiego-pietra_499x665.jpg

Ryc. 6. Informację można umieszczać również na poręczach czy barierkach w parku lub lesie.

2.3. Strona internetowa jak główne źródło informacji

W celu zebrania informacji, należy opisać na stronie internetowej programy ofert, infrastrukturę i specjalne usługi. Najlepiej, gdyby strona była zaprojektowana zgodnie z Wytycznymi Dostępności Sieci WCAG 2.1. mówiący o dostępności strony dla wszystkich grup o specjalnych potrzebach.

Strona internetowa pozbawiona barier to taka, gdzie możliwa jest zmiana koloru i rozmiaru czcionki, oraz z której można korzystać używając programów komputerowych dla osób niewidomych (głosowy czytnik ekranu, język Braille'a). Dla osób niesłyszących materiały powinny być dostępne w języku migowym lub z napisami.

Oferta przygotowana dla osób niepełnosprawnych powinna mieć swoje szczególne oddzielne miejsce na stornie. Zakładka dla osób o szczególnych potrzebach powinna zwierać następujące informacje:

- przyjazdy i odjazdy środków transportu publicznego.
  Należy sprawdzić czy wszystkie perony na trasie projektu są dostępne dla osób niepełnosprawnych(windy, zjazdy i podjazdy, ewentualnie asystent do pomocy gdy są schody),
- informacje o miejscach parkingowych dla niepełnosprawnych.
  Należy poinformować o ilości miejsc parkingowych, ilości miejsc wyznaczonych dla osób niepełnosprawnych oznaczonych specjalnym biało-niebieskim oznaczeniem, jaką odległość trzeba pokonać od parkingu do miejsca docelowego/atrakcji (podana w metrach).
- dostępność toalety pozbawionej barier.
  Co najmniej dwie toalety dostępne dla osób niepełnosprawnych. Na stronie, ale też na parkingu (lub w innym miejscu zbiórki, dłuższego przebywania) powinna pojawić się informacja gdzie są takie toalety i podać odległość w metrach lub minutach.
- informacja czy konieczna jest obecność osoby towarzyszącej,
  Na stronie powinien pojawić się adres mailowy lub numer telefonu do osoby/przewodnika, który został przeszkolony do oprowadzania grup ze szczególnymi potrzebami. Taki kontakt powinien zostać nawiązany wcześniej w celu umówienia się z takim przewodnikiem. Optymalnie byłoby przeszkolić wszystkich przewodników, aby każda z osób mogła oprowadzać grupy niepełnosprawnych lub prowadzić z nimi zajęcia przyrodnicze.
- warunki na trasach.
  Każdą z tras należy bardzo dokładnie oznakować i opisać. Opis powinien zawierać rodzaj nawierzchni (piasek, miękka ziemia, ściółka leśna, droga leśna, chodnik, płyty jumbo, inne), stopień nachylenia terenu(jeśli są górki to jaki jest stopień ich nachylenia), oznaczyć miejsca wypoczynku ile ich jest i co jest w tych miejscach (ławki, stoły, czy ławki są oddzielone od stołów czy są to zestawy wypoczynkowe stół plus ławka razem – wówczas większość osób niepełnosprawnych nie będzie mogła usiąść), ważne jest podanie czasu

zwiedzania każdej z tras (można przygotować trasę bardzo łatwą, krótką, z której będą mogły skorzystać również dzieci) oraz długa dla wytrwałych.
UWAGA! Należy umieścić informację o okresowych zmianach w terenie np. teren grząski po deszczach.

- informacje o usługach pomocniczych.
  Jeśli chcemy prowadzić dodatkowe usługi to należy uwzględnić szczególne potrzeby naszych klientów. Przykładem może być wypożyczalnia rowerów. Należy umieścić informację, że można wypożyczyć rower trójkołowy, tandem, przyczepkę do roweru oraz wózek inwalidzki.
- koszty związane z ofertą.
  Należy bardzo precyzyjnie opisać opłaty szczególnie kiedy osoby ze szczególnymi potrzebami będą potrzebowały asystenta lub dwóch. Jak będą wówczas wyglądały opłaty, jakie zniżki, rabaty.
- dane kontaktowe w razie zapytań (nie tylko numer telefonu, co jest ważne w szczególności dla osób z zaburzeniami słuchu, np. adres e-mail, fax, numer telefonu komórkowego w celu komunikacji przez SMS lub WhatsApp, Facebook).

2.4. Zespół konsultacyjny

Powołanie zespołu roboczego składającego się z przedstawicieli organizacji pozarządowych pozwoli jeszcze precyzyjniej przygotować ofertę całego projektu oraz pozwoli na uwzględnienie wszystkich specjalnych potrzeb poszczególnych grup w tym osób z niepełnosprawnością intelektualną, ruchową, osoby głuche, głuchonieme i niedosłyszące oraz osoby niewidome i niedowidzące. Taki zespół powinien konsultować każdy projekt realizowany w ramach przedsięwzięcia „Norda Kraina Ptaków”.

2.5. Istotne dokumenty:

Standardy znoszenia barier architektonicznych w budynkach i poza nimi
file:///C:/Users/User/Downloads/STANDARDY_DOST%C4%98PNO%C5%9ACI_BUDYNK%C3%93W.pdf
Konwencja praw osób niepełnosprawnych
https://www.pfron.org.pl/fileadmin/files/k/2278_konwencja_o_prawach_osob_niepelnosprawnych.pdf
Osoby niewidome i słabo widzące w przestrzeni publicznej
https://www.pzn.org.pl/wp-content/uploads/2015/10/informator.pdf

Część VI

Ornitologia terapeutyczna

Violetta Pietrzyk

(Foto: un-perfekt z Pixabay)

1. Ornitologia terapeutyczna – nowy, obiecujący trend w psychologii i psychoterapii

U rosnącego odsetka ludzi obserwuje się obecnie pogorszenie stanu zdrowia psychicznego. Tempo życia, coraz bardziej zdigitalizowany świat, powiększające się aglomeracje miejskie, długość życia a co za tym idzie wzrost liczby seniorów jak i pandemia powodują, iż przed psychiatrią stoją duże i nowe wyzwania. W związku z tym psychiatrzy czy psychoterapeuci poszukują nowych metod zapobiegania depresji, narastającym lękom i niepokojom oraz innym wyzwaniom współczesnej cywilizacji; metod, które nie powodowałyby skutków ubocznych, byłyby dostępne i niedrogie. Metodą promowaną obecnie w światowej psychiatrii jest właśnie kontakt z naturą, lasem.

W wydanej w 2021 roku w książce „Ornitologia terapeutyczna, Ptaki, Zdrowie, Psychika" autorzy prof. Piotr Tryjanowski z Katedry Zoologii UPP i d.n. med. Sławomir Murawiec, psychiatra i psychoterapeuta, przedstawiają bardzo nowatorskie ujęcie wpływu obserwacji ptaków na dobrostan ludzi. Okazuje się, że ptaki mogą wykazywać funkcje terapeutyczne jak inne zwierzęta (tzw. zooterapia; znane już hippoterapia, felinoterapia, dogoterapia) ale w nieco odmienny i dotąd nie testowany na szeroką skalę sposób. Obserwacja ptaków jako zooterapia nie wymaga rzeczywistego fizycznego kontaktu ze zwierzęciem ale dystansu. Daje to szerokie możliwości np. dla osób z niepełnosprawnością ruchową, seniorów. Sam wpływ takiej obserwacji na umysł jest ogromny, powoduje poprawę nastroju, uzyskanie stanu zrelaksowania, zmniejszenie odczuwania stresu, poprawę (subiektywnie) funkcji poznawczych – koncentracji uwagi i pamięci.

Autorzy zwracają również uwagę na problemy współczesnego świata, związane z ociepleniem klimatu, ochrona przyrody, zanieczyszczeniem środowiska hałasem a także skutkami ciągłego wpatrywania się w ekrany czy uzależnienia od smartfonów. Dogłębnie i wnikliwie przyglądają szeregowi zagadnień związanych z emocjami. Zakres aktywności podejmowanych w celu wpływania na to jakie i kiedy odczuwa się emocje zwany jest regulacja emocjonalną a obserwacje ptaków mogą przyczynić się do poprawy możliwości panowania nad własnymi emocjami. Daje to wielkie możliwości w pracy z dziećmi, młodzieżą oraz osobami zaburzeniami na tle psychicznym.

Jedna z zawartych w tekście hipotez głosi również, że udana obserwacja dziko żyjących gatunków jest ćwiczeniem z umiejętności przewidywania a czasami nawet teorii umysłu, czy też treningiem empatii. W cytowanych badaniach opisanych

w czasopiśmie “Nature Neurosience” opartych na pokazywaniu uczestnikom niepodobnych do siebie obrazków (tzw greebles) i przyglądaniu się pracy ich mózgów z wykorzystaniem funkcjonalnego rezonansu magnetycznego wywnioskowano, że niewidziane nigdy rzeczy lepiej zapamiętują osoby, które miały wcześniej doświadczenie ornitologiczne (multimodalne zapamiętywanie: odgłosy ptaków, nazwa gatunków, wygląd). Umiejętności te uruchamiają struktury mózgu odpowiedzialne za pamięć w szerokim kontekście, dlatego również mogą być wykorzystywane w pracy z dziećmi czy seniorami.

To nowe podejście w psychoterapii wydaje się być szansą dla takich miejsc jak Ziemia Pucka, gdzie kontakt z żywymi, dzikimi ptakami jest stosunkowo łatwy i dostępny przez większą część roku.

Część VII

Finansowanie projektu

Anna Jędrzejewska & Kamila Nowicka

(Foto: PublicDomainPictures z Pixabay)

1. Kompleksowa analiza fundraisingowa pod kątem wsparcia finansowego projektu z wykorzystaniem zróżnicowanych źródeł

1.1. Wstęp

Projekt Norda Kraina Paktów jest nowatorską i złożoną inicjatywą. Składa się z wielu mniejszych i większych elementów, które należy rozumieć jako odrębne projekty wymagające obsługi oraz środków. Aby tak duże przedsięwzięcie mogło być realizowane znacząca będzie kondycja finansowa projektu w szczególności jego płynność.

Wpływ na wspomnianą kondycję może mieć dużo czynników nie koniecznie zależnych od zespołu realizującego projekt: strategia Państwa wobec organizacji pozarządowych, zmiany w polityce podatkowej, dostępne programy krajowe oraz zagraniczne i ostatni istotny czynnik społeczeństwo, jego zamożność oraz przychylność w stosunku do projektu.

Szansą na stabilność finansową jest korzystanie z różnorodnych źródeł finansowania. Wsparcie może pochodzić od członków organizacji, darczyńców indywidualnych lub branżowych, współpracy z biznesem oraz od instytucji publicznych w tym rządowych i samorządowych, organizacji krajowych lub zagranicznych. Wszystkie wspomniane działania są wyjątkowo trudną sztuką fundraisingu.

1.1.1. Fundraising- definicja

Fundraising – jest to proces zdobywania funduszy lub darowizn poprzez proszenie o wsparcie osób indywidualnych, firm, fundacji dobroczynnych lub instytucji rządowych i samorządowych.

W Projekcie fundraising będzie elementem wspierającym szerokie spektrum działalności opartej na grantach, projektach jedno lub wieloletnich oraz systemach zadań zleconych przez miasto lub gminę. Tak duże przedsięwzięcie potrzebuje środków, które na pierwszym etapie projektu będą miały kluczowe znaczenie. Z takich środków mogą być pokrywane te potrzeby, które nie będą mieścić się w żadnej kategorii grantowo-projektowej np.: koszty zespołu projektowego, utrzymanie biura, sprzętu, produkcja materiałów promujących projekt, inne elementy przygotowawcze itp.

Szereg dostępnych narzędzi fundraisingowych pozwoli stabilnie realizować poszczególne etapy projektu.

1.1.2. Sformułowanie struktury organizacyjnej

W pierwszym etapie należy przyjrzeć się organizacji pracy w fazie początkowej: jakie działania prowadzimy, ile osób jest zaangażowanych i na jakich zasadach (pomysłodawcy, pracownicy, współpracownicy, wolontariusze, inne grupy).

W drugim etapie trzeba określić miejsce poszczególnych osób w strukturze i ich relacje z innymi członkami zespołu. Struktura związana będzie z podziałem obowiązków. Kluczowe jest określenie 3 czynników:

- podejmowanie decyzji: kto będzie podejmował decyzje i w jakich sprawach?
- ponoszenie odpowiedzialności: kto będzie ponosił odpowiedzialność za decyzje?
- przepływ informacji i monitorowanie zadań: kto komu przekazuje informacje i w jakiej sprawie?

Rekomenduję zdecydowanie się na jedną z form organizacyjnych tj. stowarzyszenie lub fundacja a następnie zbudowanie struktury departamentowej. Ta struktura zakłada kilka stopni odpowiedzialności i hierarchii. Powstaje w oparciu o pogrupowanie zadań i osób w organizacji w zespoły (działy, programy, zespoły). Podziału można dokonać w oparciu m.in. o grupy odbiorców (zespół ds. seniorów, zespół ds. współpracy z administracją), lokalizację, produkty (zespół szkoleń, zespół doradców) czy funkcje (dział księgowy, dział marketingu). Za funkcjonowanie każdego zespołu odpowiadać będzie jedna osoba (koordynator, dyrektor), który podlegać będzie pod lidera całej organizacji/pomysłodawcy projektu. Decyzje są podejmowane na różnych szczeblach, jest określony podział zadań i przepływu informacji.

Kluczowym będzie tu powołanie zespołu ds. fundraisingu.

1.2. Zespół fundraisingowy

Zespół fundraisingowy powinien liczyć co najmniej 3 osoby z funkcją koordynatora zespołu. Każda z osób odpowiedzialna będzie za pozyskiwanie środków, nawiązywanie relacji biznesowych, koordynowanie rozpoczętych kampanii społecznych. Zwiększenie zatrudnienia w tym zakresie pozwoli nam jednocześnie prowadzić od 2 do 4 działań jednocześnie. Myśląc o działaniach mowa tu o narzędziach fundraisingowych, których obecnie jest około 20. Wprowadzenie, co najmniej 3 narzędzi, pozwoli nam na zwiększenie wpływu, zaproponowanie szerszej,

bardziej atrakcyjnej oferty współpracy dla naszych darczyńców. Zwiększony zakres narzędzi pozwoli nam wygenerować kilka grup odbiorców-darczyńców, którzy będą mogli wybrać jaką formą chcą nas wspierać.

Kolejną istotną kwestią jest stała współpraca z tzw. luźnym zespołem. W skład takiego zespołu wchodzić będzie: KSIĘGOWA, stały grafik znający naszą specyfikę, stała drukarnia, korektor; **dobrym pomysłem byłoby tu nawiązanie współpracy z profesjonalnym biurem PR mogącym w ramach CSR (społecznej odpowiedzialności biznesu) wspierać nas dobrą radą lub weryfikować nasze pomysły, kampanie**.

1.3. Strategia

Strategia fundraisingowa, jest mapą do osiągania strategicznych celi organizacji. Na mapie powinno się znaleźć kilka zagadnień, które znacznie ułatwia poruszanie się po niej w trakcie jej trwania.

W ramach strategii rozpoczynamy od zadania sobie pytań i znalezienia na nie odpowiedzi:

1. Gdzie chcemy być, jako organizacja za 5 i 10 lat uwzględniając tu również kontent finansowy (czyli, gdzie będziemy i ile na to będziemy 8potrzebować środków)?
2. Jaki mamy potencjał organizacyjny potrzebny do rozwijania fundraisingu?
3. Co dla nas będzie ważne planując rozwój organizacji po upływie 5, 10… lat?
4. Jakie sposoby oraz narzędzia będziemy wykorzystywać do pozyskiwania środków (w tym punkcie należy się zastanowić nad wyborem trzech - czterech, na których skupimy swoją uwagę)?
5. Jak widzimy rozwój naszej organizacji?
6. Z jakich osób musi składać się nasz zespół, aby postawione cele były realne (jakiego rodzaju specjaliści)?
7. Kto może być naszym partnerem (rodzaj branży)?
8. Jaka infrastruktura będzie nam potrzebna, a jaka niezbędna?
9. Z jakimi ryzykami musimy się liczyć?
10. Jak fundraiser lub zespół fundraisingu powinien współpracować z innymi organizacjami, samorządem?

Strategia składać się będzie z trzech elementów:

A. Analiza
- analiza sytuacji wewnętrznej
- analiza sytuacji zewnętrznej
- wnioski

B. Planowanie
- cele, programy, działania
- harmonogram czasowy oraz budżet
- analiza ryzyka

C. Wdrażanie
- sposoby wdrażanie strategii,
- zasady modyfikacji,
- ewaluacja, monitoring

ANALIZA WEWNĘTRZNA

Zbieramy dotychczasowe doświadczenia fundrasingowe osób zaangażowanych w projekt. Na tej podstawie tworzymy strategię fundrasingową, która docelowo doprowadzi nas do realizacji ściśle zaplanowanych celów w oparciu o planowanie z wykorzystaniem wybranych narzędzi.

Misja i wizja organizacji z uwzględnieniem źródeł finansowania. W ramach projektu określimy przybliżony procentowy udział środków pochodzących ze źródeł rządowych, samorządowych, innych oraz planujemy ewaluację fundraisingu w projekcie badając procentowy przychód środków pochodzących od darczyńców, sponsorów, wydarzeń specjalnych ect.

Potencjał fundraisingowy organizacji wymaga przeanalizowania. W ramach tworzonego projektu strategii fundraisingowej (projekt s.f.) zbadamy poszczególne grupy elementów pozwalających nam skutecznie nawiązywać relację z naszymi partnerami:

- infrastruktura fundraisingowa projektu pomoże nam ocenić czy posiadamy odpowiednie programy oraz aplikacje umożliwiające nam gromadzenie danych naszych darczyńców, ocenimy, jakie mamy możliwości techniczne do wdrażania programów wysyłkowych, tworzenia stron internetowych pod poszczególne programy,

- zbadamy zasoby ludzkie pod kątem ich kompetencji, zaangażowanie, które mogą być przydatne podczas stworzenia zespołu wdrażającego strategię,

- projekt s.f. pomoże nam zbadać, jaki jest nasz kapitał społeczny. Określimy, na jakim poziomie jesteśmy rozpoznawali oraz jaki jest nasz poziom zaufania społecznego.

Dobrze jest wyłonić jednego bądź grupę stałych ambasadorów, którzy wspierać nas będą podczas realizacji poszczególnych projektów. Ambasador projektu to osoba publiczna, znana, która swoim doświadczeniem, autorytetem, środkami własnymi, ale przede wszystkim rozpoznawalnością może być znaczącym wsparciem w projekcie.

ANALIZA ZEWNĘTRZNA

Projekt strategii fundraisingowej pomoże nam przeprowadzić analizę interesariuszy (czyli osób jak również różnych podmiotów, które mogą mieć wpływ na nową powstającą organizację w tym partnerzy biznesowi, członkowie stowarzyszenia, pracownicy, społeczność lokalna).

Kolejnym istotnym krokiem będzie analiza darczyńców, sponsorów. Projekt s.f. pomoże nam wyodrębnić segmenty darczyńców na tych obecnych przekazujących mniejsze środki regularnie jak również tych, którzy są z nami okazjonalnie jak również wyłonienie grupy potencjalnych darczyńców, którzy są gotowi do podjęcia z nami współpracy. Istota jest również zbadanie, co jest główną motywacją ich działań względem nas.

Kolejny krok oparty jest nieco mocniej na procesie komunikacji. Przeprowadzimy badanie otoczenia konkurencyjnego tzn. przeprowadzimy przegląd innych podmiotów branżowych (działających na naszym terenie) pod kątem fundraisingowym, wizerunkowym, komunikacyjnym jak również ocenimy poziom wdrażania elementów np. działalność gospodarcza.

Na bieżąco wdrażać będziemy przepisy prawne dotyczące działań w oparciu o fundraising, jak również przepisy dotyczące ochrony wizerunku naszych partnerów projektowych.

PLANOWANIE

Jednym z najistotniejszych elementów w strategii fundrasingowej jest formułowanie celów. Tworzy się je na nieco innym poziomie. Tu decyduje ilość pieniędzy oraz narzędzia, jaki wdrożymy, aby zrealizować ten cel. Odnosimy je głównie do ilości możliwych do pozyskania pieniędzy (np. osiągnięcie poziomu darczyńców indywidualnych wynoszących 30 % rocznego budżetu organizacji/przedsięwzięcia)

Cele powinny być ambitne oraz muszą przyjąć charakter długofalowy. Do tego możemy wykorzystać jedno z narzędzi badawczych np. SMART.

Na tym etapie rozpoczniemy pracę nad celami rozpisując je na poszczególne etapy. Np. cel 1,5 mln rozpisujemy na kilka programów I-budowa wizerunku, II-pozyskiwanie miliona złotych od partnerów zagranicznych, III pozyskanie 500 tysięcy od donatorów krajowych.

Kolejny etap to **proces konstruowania działań**. Jakie one będą to zależy od wielkości zadania, jakie przed nami stoi. Na tej podstawie określamy konieczny czas (mogą to być trzy miesiące lub rok). Wszystkie działania powinny być mierzalne i być ułożone w odpowiedni harmonogram zbudowany na bazie wcześniejszych wyników naszych badań. O tym decydować będzie dobór narzędzi fundraisingowych jak również cały harmonogram komunikacji poszczególnych etapów.

To co spina ten etap to wiarygodnie przygotowany budżet. **Fundraising kosztuje i to na każdym etapie jego tworzenia.**

Analiza ryzyka: Przyglądamy się stworzonym planom i weryfikujemy, co może się nie udać i dlaczego. I co najważniejsze, co z tym zrobimy. Oceniamy rodzaj ryzyka, zbadamy prawdopodobieństwo wystąpienia oraz wyłonimy czynniki, które mogą to spowodować, następnie co możemy zrobić aby temu zapobiec i na koniec, jak będzie wyglądała nasza interwencja.

WDRAŻANIE

Ustalamy termin rozpoczęcia projektu i od tego momentu wdrażamy poszczególne elementy wynikające z wcześniej stworzonego planu.

1.4. Narzędzia fundraisingowe

Poniżej przedstawiam kilka najbardziej popularnych narzędzi, które mogą być częścią strategii:

1. **Darowizna** to pieniądze lub rzeczy, które należą do nas i które przekazujemy komuś innemu, nie chcąc nic w zamian. Oficjalna definicja z kodeksu cywilnego (art. 888) potwierdza to, mówiąc, że darowizna to „forma umowy, w której darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego, kosztem swego majątku". Podkreślmy: o darowiźnie mówimy wtedy, kiedy dzielimy się swoją własnością, czyli przekazujemy pieniądze z własnej kieszeni lub sprzęty/urządzenia, które do nas należą.

Podstawowe cechy darowizny:

- możemy ją przekazać organizacji działającej na rzecz określonych w ustawie celów społecznych,
- przekazywana jest w roku podatkowym, z którego się rozliczamy,
- o kwotę darowizny pomniejszana jest podstawa do opodatkowania obowiązek sprawozdania otrzymanych darowizn, jeśli były podstawą do odliczenia podatkowego u darczyńcy

2. **Zbiórka publiczną** jest zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym na określony, zgodną z prawem cel pozostający w sferze zadań publicznych, o których mowa w art.4 ust.1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

3. **Crowdfunding** - forma finansowania różnego rodzaju projektów przez społeczność, która jest lub zostanie wokół tych projektów zorganizowana. Przedsięwzięcie jest w takim przypadku finansowane poprzez dużą liczbę drobnych, jednorazowych wpłat dokonywanych przez osoby zainteresowane projektem. Upowszechnienie się internetu pozwala na łatwe informowanie o projektach i tworzenie wokół nich społeczności, co przyczyniło się do rozwoju zjawiska crowdfundingu.
https://wspieram.to/jak_to_dziala.html

4. **Payroll -** rodzaj regularnego wsparcia finansowego od darczyńców indywidualnych, poprzez współpracę z nich pracodawcą. Pracodawca potrąca co miesiąc z pensji pracownika ustaloną kwotę i przesyła ją na konto organizacji charytatywnej.

5. **Direct Dialog** (dialog bezpośredni) jest metodą fundraisingu, polegającą na bezpośrednim pozyskiwaniu wsparcia finansowego dla organizacji pozarządowych od indywidualnych darczyńców - osób prywatnych, z którymi fundraiserzy podejmują rozmowy na ulicy. Po krótkiej rozmowie przechodzień decyduje się wesprzeć organizację regularnymi wpłatami.

6. **Strona click-to-donate** jest strona internetowa, gdzie użytkownicy mogą kliknąć przycisk, aby wygenerować darowizny na rzecz organizacji charytatywnej. Przekazywane środki pochodzą od reklamodawców , których banery są wyświetlane za każdym razem, gdy użytkownik kliknie przycisk.
Użytkownik pośrednio przyczynia się do zbierania środków wielokrotnie klikając.

2. Finansowanie z projektów krajowych i zagranicznych

2.1. Wprowadzenie

Niniejszy rozdział przedstawia drugie, obok fundraizingu, z możliwych źródło finansowania projektu Norda Kraina Ptaków – projekty krajowe i zagraniczne. Zadaniem osób zarządzających projektem musi być koordynowanie obu sposobów finansowania, które wzajemnie się uzupełniają.

Powstanie inicjatywy kompleksowego programu Norda Kraina Ptaków zbiega się ze szczególnym momentem tworzenia programów pomocowych, w szczególności programów unijnych, które są projektowane w czasookresie budżetowania Unii Europejskiej tj. 2021 – 2027. Tworzenie dokumentów i procedur jest przesunięte w czasie dlatego początek ich realizacji planowany jest na 2023 rok. Programy krajowe i regionalne najczęściej ogłaszane są corocznie wraz z budżetem oraz listą priorytetów, jednakże zasady aplikowania pozostają niezmienione lub podobne w każdym roku, dlatego uzasadnione jest uwzględnienie ich w niniejszym opracowaniu.

Na obecnym etapie przygotowania projektu / koncepcji Norda Kraina Ptaków poszukiwanie finansowania zewnętrznego skupione będzie zarówno na **tworzeniu projektów, planów, sieci kontaktów, organizacji spotkań i szkoleń, jak i tworzenia infrastruktury, ścieżek przyrodniczych, tablic informacyjnych jak i narzędzi cyfrowych wspomagających edukację i organizację** produktu edukacyjno - przyrodniczego jakim ma być program Norda Kraina Ptaków. Dodatkowo, w ostatnim czasie ukończona została I część opracowania naukowego pn. Analiza uwarunkowań ornitologicznych projektu „Norda Kraina Ptaków" dlatego potrzebna jest również analiza **możliwości finansowania bezpośredniej edukacji**, której celem byłoby przekazanie wiedzy wszystkim zainteresowanym tym tematem, w szczególności mieszkańcom i turystom. W tym miejscu należy również podkreślić potrzebę podniesienia kompetencji edukatorów w zakresie nowej wiedzy usystematyzowanej w ramach projektu oraz w zakresie sposobów edukacji o tematyce ornitologicznej. Niezwykle ważnym aspektem projektu będzie zapewnienie dostępu do informacji i infrastruktury **dla osób niepełnosprawnych** dlatego w niniejszym rozdziale uwzględniono możliwości finansowania działań edukacyjnych w kierunku osób ze specjalnymi potrzebami.

Poniższa analiza możliwości finansowania projektu jest szeroka ze względu na rozmiar i rozpiętość tematyczną potrzeb. Szansą wykorzystania tych możliwości

jest również wielosektorowe partnerstwo, które tworzy ten projekt tj. pomysłodawca i koordynator Jarosław Nowakowski, przedstawiciel sektora nauki (Uniwersytet Gdański), Starostwo Powiatowe w Pucku, przedstawiciel sektora samorządowego oraz reprezentujące Powiat jednostki tj. Nadmorski Park Krajobrazowy oraz Lokalna Organizacja Turystyczna Kaszuby Północne, Stowarzyszenie Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka, przedstawiciel sektora organizacji pozarządowych. Dzięki takiej konstrukcji partnerstwa możliwe będzie aplikowanie o środki skierowane do różnych sektorów, a zaangażowanie takich instytucji gwarantuje również wiarygodność i płynność finansową przyszłych projektów i inwestycji.

Oddzielnym tematem jest samofinansowanie projektu na kolejnych etapach jego rozwoju. W tym celu konieczne będzie sporządzenie studium wykonalności wraz ze szczegółową analizą finansową i uwzględnieniem takich przychodów jak np. opłata za członkostwo w szlaku, opłaty dla edukatorów czy za organizowane wyprawy lub też ewentualne korzystanie z infrastruktury.

Poniżej, w skrócie przedstawiono programy pomocowe z różnych źródeł, które stwarzają szanse finansowania projektu „Norda Kraina Ptaków". Opisy poszczególnych programów mają, tam gdzie było to możliwe, podobny układ, w którym znajduje się odniesienie do celów programu lub konkretnego zadania czy działania.

Podsumowaniem rozdziału jest zebranie nazw funduszy, które należałoby regularnie śledzić wraz z linkami do konkursów, a także zestawienie informacji jak należałoby się przygotować do aplikowania o środki finansowe, aby uniknąć błędów, a tym samym zwiększyć prawdopodobieństwo pozyskania środków finansowych. Ponadto w podsumowaniu znajdzie się również kilka pomysłów, które mogłyby wspomóc projekt, przyczynić się do jego rozwoju bądź popularyzacji.

2.2. Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)

Założenia projektu „Norda Kraina Ptaków" wpisują się w plany Programu FEnIKS dotyczące wzmocnienia ochrony bio-różnorodności i naturalnych ekosystemów.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS) stanowi kontynuację dwóch wcześniejszych programów:

Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz 2014-2020. **W październiku 2022 Komisja Europejska zatwierdziła ten program.**

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez:

- obniżenie emisyjności gospodarki transformację w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym,

- budowę efektywnego i odpornego systemu transportowego o jak najniższym negatywnym wpływie na środowisko naturalne

- dokończenie realizacji odcinków sieci bazowej TEN-T do roku 2030

- poprawę bezpieczeństwa transportu, zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz poprawę odporności systemu ochrony zdrowia

- wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym

Projekt „Norda Kraina Ptaków" wpisuje się w 2.7 PRIORYTET VII: Kultura, 2.7.1 Cel szczegółowy 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

2.3. Programy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na 2022 rok

Coroczny program, którego celem jest podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju oraz podnoszenie kwalifikacji grup zawodowych mających największy wpływ na realizację polityk: ekologicznej, energetycznej i klimatycznej państwa.

Program „Norda Kraina Ptaków" wpisuje się w cele szczegółowe:

- **upowszechnianie wiedzy z zakresu klimatu, ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju** – poprzez popularyzację wiedzy dotyczącej bogactwa ornitologicznego na Północnych Kaszubach i stworzenie produktu turystycznego w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

- **kształtowanie zachowań prośrodowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży –** poprzez wzrost poziomu wiedzy na temat zdobywania

kompetencji przyrodniczych na terenach cennych przyrodniczo, bez ingerencji w funkcjonowanie ekosystemów.

- aktywizacja społeczna – budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze klimatu, ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Projekt „Norda Kraina Ptaków" mógłby znaleźć finansowanie w ramach tematu nr 7. Różnorodność biologiczna, edukacja i monitoring środowiska, w ramach którego możliwe są działania:

7.1. Wspieranie działalności monitoringu środowiska

7.2. Edukacja ekologiczna

7.3. Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej

7.4. Elektro Parki – elektromobilność w parkach narodowych

7.5. Program Regionalnego Wsparcia Edukacji Ekologicznej

Forma finansowania w programie dla organizacji pozarządowych jest dość atrakcyjna – dotacja 90%. W ramach programu przewidziane są alokacje, które w przeliczeniu na tzw. Koperty wojewódzkie są niewysokie, a instytucji które zajmują się edukacją ekologiczną wiele – Lasy Państwowe, Parki Narodowe, Parki Krajobrazowe, organizacje ekologiczne itp., co znacznie obniża szanse na finansowanie projektu Norda Kraina Ptaków.

2.4. Program Współpracy Transgranicznej Interreg Południowy Bałtyk 2021 - 2027

Analiza programu międzynarodowego ma swoje uzasadnienie w możliwości podjęcia współpracy z innymi regionami Morza Bałtyckiego, które posiadają unikalne zasoby przyrodnicze i potencjał do rozwoju produktów edukacyjno – turystycznych. Ewentualna współpraca mogłaby dotyczyć m.in spójnego oznakowania ścieżek edukacyjnych, wspólnej promocji, stworzenia baz danych, stron internetowych i aplikacji.

Głównym celem programu jest wzrost niebieskiego i zielonego potencjału obszaru w ramach współpracy transgranicznej. Koncepcja zakłada wsparcie branży

morskiej (sektor niebieski), jak również idei przyczyniających się do zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych (sektor zielony).

Norda Kraina Ptaków jako projekt, którego efekty mogą być realizowane w formule międzynarodowej wpisuje się w priorytet Priorytet 3. Atrakcyjny Południowy Bałtyk – aktywacja potencjału turystycznego Obszaru Południowego Bałtyku. Cel szczegółowy 4.6. **Wzmacnianie roli** kultury i **zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym** i innowacjach społecznych.

Planowane działania mają przyczynić się do wzmocnienia aktywności społeczności lokalnych oraz lepszego wykorzystania walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego z pięciu państw członkowskich. Tym samym, jakość życia mieszkańców może ulec poprawie i przyczynić się do ograniczenia procesów depopulacyjnych na obszarze. Projektowane rezultaty programu są zbieżne z założeniami projektu Norda Kraina Ptaków w zakresie lepszego wykorzystania zasobów przyrodniczych dla rozwoju różnych dziedzin lokalnej gospodarki i walki z wykluczeniem społecznym.

Terminy realizacji zgodnie z harmonogramem programu – kilka naborów do 2027 roku. Najbliższy termin naboru wniosków konkursowych to grudzień 2022 – styczeń 2023.

Dofinansowanie mogą uzyskać głównie projekty wdrażające działania miękkie. Inwestycje w infrastrukturę są dopuszczone wyłącznie w charakterze pilotażu kluczowych działań projektu.

W ramach programu uruchomione będą również **nabory w schemacie kapitału zalążkowego** (ang. Seed money) **na cele nawiązania współpracy** służącej wspólnym poszukiwaniom rozwiązań danego problemu o charakterze międzynarodowym.

Inne programy transgraniczne np. Region Morza Bałtyckiego 2021 - 2027 nie zostały opisane w niniejszym rozdziale ze względu oczekiwane rezultaty tych programów o charakterze systemowym, których projekt Norda Kraina Ptaków mógłby być jednym z elementów.

2.5. Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021 - 2027

Program Fundusze Europejskie dla Pomorza w październiku 2022 r. po zakończonych negocjacjach, został wysłany do zatwierdzenia przez Komisje Europejską. Zasady aplikowania w ramach poszczególnych priorytetów są aktualnie opracowywane. Norda Kraina Ptaków jest koncepcją, która może być elementem

zrównoważonej turystyki, dlatego wpisuje się w cel szczegółowy FEP: wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. Norda Kraina Ptaków znajduje uzasadnienie w tym celu dzięki temu, że przyczynia się do zintegrowanej oferty turystyczno-kulturalno-zdrowotnej pozwalającej na wydłużenie sezonu turystycznego, bardziej zrównoważonego wykorzystania środowiska.

Projekt Norda Kraina Ptaków będzie komplementarny do celu FEP, wdrażanego w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka pn. (vii) wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.

W obszarze różnorodności biologicznej i krajobrazu wspierane będą projekty mające na celu:

a) poprawę stanu cennych gatunków i ich siedlisk oraz ochronę ekosystemów,

b) ochronę wód i ekosystemów od wód zależnych, w szczególności jezior,

c) ochronę i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych w szczególności na obszarach objętych formami ochrony przyrody oraz terenach zurbanizowanych.

Wsparcie będzie ukierunkowane na wdrażanie zapisów planów ochrony parków krajobrazowych. Możliwe będzie wsparcie działań wynikających z tych planów ochrony na obszarach Natura 2000 pokrywających się z obszarami parków krajobrazowych czyli niemal cały Powiat Pucki. Na aktualnym etapie przygotowań Lokalnej Strategii Rozwoju możliwe są działania kanalizujące ruch turystyczny na kąpieliska przez tereny leśne. Daje to szanse na uwzględnienie nośników informacji o walorach ornitologicznych obszaru na miejscu realizacji tych projektów.

2.6. Lokalna Strategia Rozwoju 2021 – 2027 Północnokaszubskiej Lokalnej Grupy Rybackiej

PÓŁNOCNOKASZUBSKA LOKALNA GRUPA RYBACKA

Lokalne Strategie Rozwoju (LSR) to dokumenty tworzone przez lokalną społeczność dla najlepszego wykorzystania środków finansowych, dystrybuowanych przez Lokalne Grupy Działania na projekty w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Fundusze Europejskie dla Rybactwa 2021 - 2027 oraz w niektórych województwach (m.in. Pomorskim) Regionalnego Programu Operacyjnego.

Aktualnie trwa proces przygotowania LSR dla obszaru Powiatu Puckiego, którego planowane zakończenie przypada na styczeń - luty 2023 r., natomiast wdrożenie od lipca – września 2023 r., w zależności od etapu oceny i przyznania środków finansowych. Wypracowane dotychczas potrzeby oraz szanse, zagrożenia, mocne i słabe strony dają realne szanse na finansowanie rozwoju koncepcji i realizację konkretnych działań objętych projektem Norda Kraina Ptaków.

Poniżej przedstawiono dotychczas wypracowane zapisy LSR, które są zbieżne z zdiagnozowanymi potrzebami oraz propozycjami konkretnych projektów zgłaszanych podczas konsultacji.

Zdiagnozowany problem: Ryzyko utraty cennych walorów przyrodniczych, w tym w wyniku niezrównoważonego korzystania z zasobów. Problem szczegółowy: Niska świadomość ekologiczna mieszkańców i turystów. Propozycja przedsięwzięcia[10]: Rozwój szlaków turystycznych w oparciu o bogactwo przyrodnicze obszaru. Wśród zgłaszanych projektów pojawia się szlak ornitologiczny, edukacja dzieci i młodzieży o walorach przyrodniczych regionu.

Szansą dla projektu Norda Kraina Ptaków jest literalne uwzględnienie go w LSR Północnokaszubskiej Lokalnej Grupy Rybackiej, co pozwoli na realizację poprzez projekty własne (tworzenie infrastruktury, działania miękkie typu szkolenia, promocja) a także projekty konkursowe na tzw. działania miękkie. Na tym etapie ciężko jest oszacować wysokość środków przeznaczonych na ten cel. Poziom dofinansowania w zależności od formy realizacji wyniesie od 85 – 100%.

2.7. PFRON

Jak już wspomniano we wstępie, , niezwykle istotna dla realizatorów zadania niniejszego projektu będzie dostępność przygotowanych treści dla osób niepełnosprawnych i/lub szukających pomocy psychologicznej w formie np. opracowania programów terapii poprzez kontakt z ptakami (porównaj Cz. VI niniejszego opracowania), ścieżki edukacyjnej dla niewidomych itd. W przypadku konkursów ogłaszanych przez PFRON zadania, o których mowa w rozporządzeniu MPiPS muszą być zgłaszane do PFRON w formie projektów. Cele tych projektów muszą zawierać się w określonych kierunkach pomocy, dla projektu Norda Kraina Ptaków byłby to kierunek pomocy 3: wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia – dofinansowane są projekty obejmujące organizację spotkań i imprez integracyjnych dla osób niepełnosprawnych (warsztaty, zawody, koncerty, festiwale).

[10] Definicja przedsięwzięcia może się różnić w porównaniu z ostatecznym zapisem Lokalnej Strategii Rozwoju dla Stowarzyszenia Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka.

Wsparcie PFRON realizuje cele Europejskiego Filaru Praw Socjalnych w zakresie poprawy dostępu do podstawowych usług publicznych oraz włączenia społecznego.

2.8. Mechanizm Finansowy EOG: Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu

Ze względu na końcowy etap wdrażania niniejszego programu, należy jedynie wspomnieć o takiej możliwości w kontekście potencjalnego finansowania działań w ramach projektu Norda Kraina Ptaków. Na chwilę obecną wszystkie nabory w ramach programu zostały przeprowadzone, jednakże kwalifikowalność wydatków w programie została przedłużona do 2024 r. Możliwe jest ogłoszenie dodatkowych naborów.

Iceland Liechtenstein Norway grants

Norda Kraina Ptaków wpisuje się w cel programu: Złagodzenie zmian klimatycznych i zmniejszenie wrażliwości na zmianę klimatu. Na realizację zadań projektowych można byłoby skorzystać z Funduszu Małych Grantów, który został utworzony dla organizacji pozarządowych na działania, które będą chronić i zwiększać wiedzę o ekosystemach.

W ramach funduszu Małych Grantów można się ubiegać o dofinansowanie od 50 tysięcy euro do 200 tysięcy euro.

2.9. Granty różnych instytucji

Istnieje wiele fundacji i inicjatyw, które mają możliwość dystrybucji środków finansowanych na małe projekty, które prowadzą do aktywizacji społeczności. Środki takie mogłyby wspomóc popularyzację projektu oraz bezpośrednio posłużyć przekazaniu konkretnej wiedzy.

Akumulator Społeczny – granty do 5 tys. zł realizowane przez Pomorską Sieć Organizacji Pozarządowych za pośrednictwem Stowarzyszenia Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka na obszarze Powiatu Puckiego. Granty przeznaczone są na zmianę społeczną. W kontekście projektu Norda Kraina Ptaków możliwa jest realizacja np. zajęć edukacyjnych zmieniających postawy lub realizacja zajęć terapii ornitologicznej.

https://akumulatorspoleczny.pl/

Grant Fundacji Orlen „Moje miejsce na Ziemi” to program grantowy na projekty z obszarów ważnych dla lokalnych społeczności:

- upowszechnianie kultury fizycznej, sportu i rekreacji
- **działalność na rzecz ochrony i promocji zdrowia**
- **przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ekonomicznemu**
- podwyższenie poziomu bezpieczeństwa publicznego
- zachowanie dziedzictwa historycznego oraz rozwoju edukacji, kultury i sztuki
- poprawa stanu środowiska naturalnego oraz ochrona zwierząt
- **podnoszenie świadomości na temat ekologii i zrównoważonego rozwoju.**

Poziom finansowania od 5 do 20 tys. zł

https://mojemiejscenaziemi.pl/

Celem programu **Moja Mała Ojczyzna Fundacji BGK** jest pobudzenie społeczności lokalnych do działania na rzecz budowania dobra wspólnego, kreowania otoczenia, poprawy estetyki, funkcjonalności, modernizacji.

Jednym z zadań programu grantowego, która mogłaby wspomóc projekt Norda Kraina Ptaków jest poprawa lokalnej przestrzeni publicznej towarzyszącej

zaspokojeniu potrzeb mieszkańców. W ramach zadania można stworzyć np. pilotażową ścieżkę edukacyjną.

https://www.fundacja.bgk.pl/moja-mala-ojczyzna/

2.10. Konkursy na realizację zadań publicznych ogłaszane przez jednostki samorządu

Konkursy na realizację zadań publicznych mogą również wspomóc realizację projektu Norda Kraina Ptaków. Będą to środki finansowe na małe inicjatywy – projekty miękkie.

Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

„Rozwój turystyki i krajoznawstwa w województwie pomorskim w roku 2021— wsparcie zadań dotacją do 20 000 zł”

Norda Kraina Ptaków wpisuje się w następujące działania tego konkursu:

2) budowa turystycznej marki pomorskiego, poprzez wykorzystanie szlaków tematycznych do promocji wyróżników regionu (tożsamość kulturowa, dziedzictwo przyrodnicze);

3) kształtowanie przestrzeni turystycznej, m.in. poprzez wytyczanie, znakowanie, odnawianie (renowację) szlaków pieszych;

4) wspieranie rozwoju produktów turystycznych m.in. poprzez promowanie: a) szlaków kulturowych, jako atrakcyjna całoroczna oferta turystyczna,

Powiat Pucki

Ekologia oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego, w tym w szczególności: a) zadania edukacyjne na rzecz kształtowania świadomości ekologicznej

mieszkańców powiatu puckiego poprzez m.in. organizację festynów, wycieczek, konkursów, druk i rozpowszechnianie wydawnictw edukacyjnych.

Podsumowanie i rekomendacje

Jak wynika z powyższej analizy, największe szanse na finansowanie zewnętrzne projektu Norda Kraina Ptaków znaleźć można w ramach środków na finansowanie Lokalnej Strategii Rozwoju dla Północnokaszubskiej Lokalnej Grupy Rybackiej (zarówno projekty miękkie jak i infrastrukturalne), następnie w ramach Interreg Południowy Bałtyk 2021 – 2027 (projekty miękkie, projekty infrastrukturalne o charakterze pilotażowym).

Należy monitorować strony internetowe, na których pojawiać się będą konkursy dla poszczególnych programów. Poniżej zebrano linki do poszczególnych konkursów.

1. **Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)**
   https://www.pois.gov.pl/strony/o-programie/fundusze-europejskie-na-infrastrukture-klimat-srodowisko/zalozenia-programu/

2. **Programy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na 2022 rok**
   https://www.gov.pl/web/nfosigw/nabor--2022

3. **Program Współpracy Transgranicznej Interreg Południowy Bałtyk 2021 – 2027**
   https://southbaltic.eu/call-for-proposals

4. **Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021 - 2027**
   https://strategia2030.pomorskie.eu/program-fundusze-europejskie-dla-pomorza-2021-2027/

5. **Lokalna Strategia Rozwoju 2021 – 2027 Północnokaszubskiej Lokalnej Grupy Rybackiej**
   www.plgr.pl

6. **PFRON**
   https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/konkursy/

7. **Mechanizm Finansowy EOG: Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu**
   www.eog.gov.pl

8. **Granty różnych instytucji**
   https://fundusze.ngo.pl/aktualne

9. **Konkursy na realizację zadań publicznych ogłaszane przez jednostki samorządu**
   Strony internetowe samorządów

Inne pomysły

Poniżej przedstawiono kilka **pomysłów związanych z możliwością pozyskania dodatkowych środków na obsługę i realizację projektu Norda Kraina Ptaków,** do rozważenia na różnych etapach realizacji.

Część zadań związanych z **zarządzaniem projektem, przygotowaniem projektu** (opracowania, marketing) mogą być finansowana z programów Narodowego Instytutu Wolności dla rozwoju instytucjonalnego organizacji pozarządowych w ramach PROO 1a. Należy pamiętać, że wnioskodawcą powinna być organizacja pozarządowa. Realizacja oferty mogłaby się odbywać z wykorzystaniem środków z NOWEFIO, priorytet Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego. Źródło wiedzy na temat programów: https://niw.gov.pl/nasze-programy/

Na kolejnych etapach realizacji projektu warto zaangażować **Wolontariuszy** np. do pomocy przy różnych wydarzeniach lub prowadzenia bezpłatnych zajęć dla grup defaworyzowanych, do prowadzenia fun page w mediach społecznościowych. Na organizacje wolontariatu i wsparcie poszczególnych osób również można otrzymać finansowanie m.in. poprzez Narodowy Instytut Wolności – Korpus Solidarności.

Ciekawą inicjatywą może się okazać realizacja programu edukacji ornitologicznej (temat przewodni) w systemie międzynarodowym poprzez program Erasmus +. Jego celem jest wspieranie uczniów, studentów, nauczycieli, wykładowców i wolontariuszy w prowadzeniu międzynarodowych projektów służących podnoszeniu kompetencji. Wraz z nową perspektywą finansową poszerzono założenia Erasmusa+, który w rezultacie stał się bardziej innowacyjny i bardziej cyfrowy. Wymiany młodzieżowe, programy edukacyjne skupione na temacie lokalnych zasobów ornitologicznych to ciekawe działanie dopełniające projekt i popularyzujące go.

Część VIII

Zarządzanie projektem

Kamila Nowicka

(Foto: StockSnap z Pixabay)

1. Wstęp

Koncepcja Norda Kraina Ptaków przybiera dzisiaj kształt projektu, którym trzeba zarządzać w sposób przemyślany z uwzględnieniem zasobów partnerów. Na wczesnych etapach funkcjonowania partnerstwa podstawą jest wypracowanie reguł działania tj. podział zadań i odpowiedzialności, formę podejmowania decyzji i inicjowania działań, a także harmonogram spotkań. Aktualnie partnerstwo NKP funkcjonuje na mocy porozumienia z dnia 28.02.2022, a uchwalony 05.04.2022 Regulamin pracy Komitetu Sterującego realizacją Projektu NORDA KRAINA PTAKÓW określa sposób podejmowania decyzji i struktury partnerstwa. Aktualnie model ten wydaje się być wystarczający, jednak dla dalszego funkcjonowania wydaje się właściwym określenie dodatkowych warunków dotyczące własności majątku intelektualnego, odpowiedzialność i decyzyjność przy realizacji konkretnych projektów oraz sposoby włączania innych partnerów.

Na kolejnych etapach rozwoju projektu Norda Kraina Ptaków nastąpi konieczność sformalizowania partnerstwa w jednej z form opisanych w niniejszym rozdziale. Celem sformalizowania jest głównie uzyskanie struktury administracyjnej i jasny podział obowiązków oraz możliwość dołączenia do partnerstwa interesariuszy będących głównie przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego i sektora prywatnego.

Niniejszy rozdział opracowania zawiera analizę możliwości formalizacji wraz z rekomendacją rozwiązania, a także informacje na temat etapów zarządzania projektem.

2. Analiza możliwości formalizacji partnerstwa

Partnerstwo można zdefiniować w następujący sposób:

Partnerzy zmierzają do realizacji czegoś, czego nie mogliby dokonać w pojedynkę, poprzez połączenie swoich umiejętności i zasobów. W tym celu potrzebują wspólnego zrozumienia celów oraz sposobu współpracy, który pozwala im na zrealizowanie zamiarów (Krótki poradnik partnerstwa, www.partnership.org.uk/part).

Analiza wielu dostępnych definicji pozwala na wyłonienie najistotniejszych elementów partnerstwa. Partnerstwo rozumiane jest, jako proces gwarantujący:

- dobrowolny udział partnerów z różnych sektorów,
- wspólne aktywne działanie,
- wspólne społeczne cele,
- wspólne inwestowanie zasobów,
- wspólne ponoszenie ryzyka,
- wspólne odnoszenie korzyści,
- długoterminową współpracę,
- poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań.

Partnerstwa przyjmują różną postać: formalne, nieformalne, luźne (sieci) i bardziej zintegrowane, tworzące ciała koordynujące czy wręcz zarządcze (federacje). Partnerstwo może być co najmniej dwustronne, obecnie partnerstwo realizujące projekt Norda Kraina Ptaków jest partnerstwem trójstronnym (powiat, PLGR i autor koncepcji) wielosektorowym

.

Przykłady form partnerstwa

- model bezpośredniej realizacji – partnerzy powołują odrębny podmiot prawny (spółka, fundacja, stowarzyszenie), który opracowuje cele strategiczne projektu i zajmuje się uzyskiwaniem środków finansowych i bezpośrednią realizacją projektu;
- model usług agencyjnych – partner opracowuje cele i bezpośrednio przygotowuje projekt, ale go nie wykonuje. Przedsięwzięcie realizują inne podmioty – partnerzy zewnętrzni lub/i podmioty gospodarcze
- model pośrednictwa bardziej zaangażowany – partnerstwo koncentruje się na określeniu polityk i opracowaniu celów strategicznych, oraz realizacji kluczowych elementów programu. Pozostałe elementy są realizowane przez inne podmioty, jak w modelu usług agencyjnych.
- model pośrednictwa mniej zaangażowany – partnerstwo koncentruje się na określeniu polityk i opracowaniu celów strategicznych. Przy pozyskiwaniu środków prowadzi jedynie lobbing i popiera wnioski o przyznanie środków, wnioski dotyczące programu i projekty.
- model otwarty – partnerstwo koncentruje się na określeniu polityk i opracowaniu celów strategicznych, oraz realizacji kluczowych elementów programu. Jednocześnie tworzy środowisko dla podmiotów zewnętrznych, które po weryfikacji, pod szyldem projektu, mogą realizować (w tym finansować) swoje pomysły.

Jeżeli partnerstwo będzie wymagało formalizacji, należy wziąć pod uwagę BEZPOŚREDNI MODEL PARTNERSTWA i następujące jego formy:

1. Stowarzyszenie, w skład którego wchodzą poszczególne osoby i podmioty. Zaletą są jasne zasady funkcjonowania w ramach statutowych organów, brak problemów z określeniem odpowiedzialności, własności praw autorskich, finansów. W przypadku finansowania projektów wiadomo kto jest beneficjentem. Wadą tej formy jest fakt, że instytucje nie mogą wpływa na zarządzanie nie mogą wymienić swojego reprezentanta bez formalności.
2. Fundacja również jest podmiotem dość łatwym do zarządzania, jednak ogranicza wpływ osób zawierających partnerstwo.
3. Związek Stowarzyszeń nie będzie mieć zastosowania przy partnerstwie NKP ponieważ zakłada partnerstwo Stowarzyszeń bez możliwości włączenia podmiotów o charakterze zarobkowym.

4. Spółdzielnia osób prawnych – jest z założenia przedsiębiorstwem, które może prowadzić działalność społeczną na rzecz swoich członków

Formy instytucjonalne partnerstwa:

	Scentralizowane	*Policentryczne*	*Sieci*
Osobowość prawna	Związek stowarzyszeń (federacja)	X	Fundacja wspierająca
Formalne bez osobowości prawnej	Partnerstwo projektowe z organizacją zarządzającą	Partnerstwo projektowe – wspólna odpowiedzialność	Koalicja
Nieformalne	Współpraca partnerska z organizacją dominującą	Współpraca partnerska bez organizacji dominującej	Współpraca ad hoc

Rysunek 1 : Źródło: Poradnik zarządzania w ekonomii społecznej, P. Frączak 2010

Aktualnie partnerstwo NKP funkcjonuje jako partnerstwo formalne bez osobowości prawnej na mocy porozumienia z dnia 28.02.2022, którego zarządzaniem zajmuje się Komitetu Startujący, który podejmuje decyzje i inicjuje działania w ramach projektu.

W ramach opracowanych dokumentów wyznaczono równomierną decyzyjność dla partnerów, jednakże jedna organizacja wydaje się naturalnie pełnić rolę organizacji zarządzającej ze względu na posiadane zasoby, w szczególności środki finansowe na realizację projektu na początkowym etapie przygotowań, posiadanie struktury administracyjnej oraz wielosektorowy skład członków który obejmuje obszar całego Powiatu Puckiego tj. Stowarzyszenie Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka wspierana przez koordynatora projektu, autora koncepcji Jarosława K. Nowakowskiego.

Jeśli partnerstwo miałoby funkcjonować w takiej formule, konieczne będzie uszczegółowienie zapisów umowy o zapisy dotyczące własności majątku intelektualnego, odpowiedzialność i decyzyjność przy realizacji konkretnych projektów oraz sposoby włączania innych partnerów. W takim przypadku należałoby również wyodrębnić finansowo projekt Norda Kraina Ptaków w ramach struktury Stowarzyszenia Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka.

Wydaje się być naturalnym procesem chęć przystąpienia do partnerstwa podmiotów prywatnych, ale również samorządów niższego szczebla - gmin, na terenie których będzie realizowany projekt. Na tym etapie realizacji projektu nastąpi konieczność sformalizowania partnerstwa w jednej z form opisanych powyżej.

Analiza możliwości formalizacji oraz konsultacja prawna prowadzą do wniosku o najprostszej formie formalnego partnerstwa odpowiadającej na potrzeby projektu Norda Kraina Ptaków tj. Stowarzyszenie. Członkowie obecnego partnerstwa mogliby stanowić zespół założycielski Stowarzyszenia

Każde stowarzyszenie to organizacja pozarządowa podlegająca regulacjom ustawy Prawo o stowarzyszeniach, w której najwyższą władzę zawsze mają członkowie stowarzyszenia (Walne Zebranie Członków).

Prawo o stowarzyszeniach przewiduje dwie formy stowarzyszeń: stowarzyszenie i stowarzyszenie zwykłe. Podstawowa różnica jest taka, że stowarzyszenie jest rejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym (tzw. **stowarzyszenie rejestrowe**), a stowarzyszenia zwykłe są wpisywane do ewidencji stowarzyszeń zwykłych prowadzonej przez starostę.

Wszystkie stowarzyszenia (rejestrowe i zwykłe) są tworzone przez grupę osób, które mają wspólne zainteresowani lub wspólny cel (np. chcą uchronić przed zniszczeniem przedwojenną fabrykę).

Podstawowe cechy każdego stowarzyszenia to:

- dobrowolność – oznacza swobodę tworzenia stowarzyszeń, dobrowolność przystępowania i występowania członków – nikt nie może nas zmusić do bycia członkiem stowarzyszenia,
- samorządność – to niezależność wobec podmiotów zewnętrznych i swoboda ustalania norm oraz reguł wewnętrznych,
- trwałość – oznacza, że stowarzyszenie istnieje niezależnie od konkretnego składu osobowego swoich członków (pod warunkiem, że będzie ich co najmniej 7 w stowarzyszeniu - 3 w zwykłym),
- niezarobkowy cel – oznacza, że celem stowarzyszenia nie jest przysparzanie członkom korzyści majątkowych (nie można podzielić majątku stowarzyszenia pomiędzy członków), w przeciwieństwie do spółek.

3. Zarządzanie projektem Norda Kraina Ptaków

Każda metoda planowania i zarządzania projektem jest o tyle dobra, o ile odpowiada użytkownikom i prowadzi do celu – opracowania projektu, który będzie pomyślnie i bezproblemowo zrealizowany.

Ze względu na charakter projektu uwzględniający różnorodne zadania zarówno o charakterze miękkim, czyli polegające na bezpośrednim rozwoju kapitału ludzkiego (np. szkolenia, spotkania, konferencje), jak i twarde – inwestycyjne, trudno jest wskazać konkretną metodologię zarządzania projektem. W zależności od etapu realizacji projektu jak i od źródła finansowania, Norda Kraina Ptaków składać się będzie z kilku projektów z oddzielnym budżetem i harmonogramem działań. Niezależnie od tego wskazane jest wykonanie kompleksowej analizy wykonalności całego projektu, ze szczególnym uwzględnieniem ogólnego harmonogramu rzeczowo – finansowego, analizy finansowej oraz analizy ryzyka na poziomie ogólnym.

W projekcie Norda Kraina Ptaków wyodrębniono następujące, najważniejsze na dzień dzisiejszy elementy zarządzania projektem:

1. Zespół projektowy z Kierownikiem Projektu
2. Fazy projektu i ich specyfika
3. Komunikacja z projekcie

Zespół projektowy z Kierownikiem Projektu

Zespół projektowy ma ogromny wpływ na przebieg, czas i powodzenie realizacji projektu, dlatego niezaprzeczalnie jest jego kluczowym elementem. Aby praca zespołu była wydajna niezbędna jest koordynacja zadań przez kierownika projektu. Aktualnie zespół projektowy Norda Kraina Ptaków to Komitet Sterujący pod przewodnictwem autora koncepcji Jarosława K. Nowakowskiego. Jednak na kolejnych etapach realizacji Komitet Sterujący będzie pełnić rolę decyzyjną, natomiast konieczny będzie wybór zespołu projektowego wraz z kierownikiem projektu do prowadzenia działań operacyjnych.

Zespół projektowy

Zespół projektowy to grupa kilku osób, specjalistów z różnych dziedzin, powołanych do wspólnej pracy nad danym projektem. Członkowie zespołu powinni być formalnie powołani do pracy nad projektem wraz z przypisaniem poszczególnych zadań, za które są odpowiedzialni. Kluczowy dla sukcesu projektu będzie dobór zespołu projektowego. Na chwilę obecną wydaje się zasadne powołanie członków zespołu projektowego Norda Kraina Ptaków z takich dziedzin jak: ornitologia, turystyka (zarówno jej aspekt merytoryczny i integrujący region, jak i aspekt gospodarczy), ochrona przyrody, edukacja, ekonomia/pozyskanie środków zewnętrznych.

Kierownik Projektu

Kierownik Projektu posiada wiele zadań, dlatego nie powinien się zajmować działaniami operacyjnymi, a jedynie je koordynować. Jednym z ważniejszych zadań Kierownika będzie zarządzanie zespołem projektowym, co pozwoli na terminowe i efektywne realizowanie celów i zadań. Niezwykle istotne jest to, aby Kierownikiem Projektu była ta sama osoba przez cały okres trwania projektu, aby posiadała doświadczenie w zarządzaniu projektami i posiadała chociaż ogólną wiedzę w dziedzin których dotyczy projekt.

Fazy projektu

Sposób, w jaki projekty są planowane oraz realizowane, przebiega według sekwencji określanej jako cykl projektu. Cykl rozpoczyna się od identyfikacji pomysłu i rozwija się w plan pracy, który może być wdrażany i oceniany.

Cykl projektu zapewnia strukturę, w ramach której w konsultacjach uczestniczą interesariusze i wszyscy dysponują odpowiednimi informacjami. Dzięki temu na kluczowych etapach życia projektu mogą być podejmowane decyzje oparte na informacjach.

Literatura przedmiotu (metodyka PMI (ang. Project Management Institute) wyróżnia następujące fazy projektu:

a) Programowanie - rozpoznanie
b) Identyfikacja
c) Formułowanie
d) Wdrażanie
e) Ewaluacja

Do prawidłowej realizacji przedsięwzięcia konieczne jest występowanie wszystkich faz w cyklu trwania projektu niezależnie od tego czy patrzymy na projekt Norda Kraina Ptaków jako na całość czy też na poszczególne projekty składowe.

Ad. a

Faza rozpoznania jest najważniejsza w definiowaniu pomysłu projektu, ponieważ to wtedy definiowana jest potrzeba realizacji przedsięwzięcia. Projekt Norda Kraina Ptaków jest aktualnie w procesie programowania z wyraźnie zdefiniowaną potrzebą wykorzystania potencjału ornitologicznego w rozwoju społecznym i gospodarczym Północnych Kaszub.

Ad. b

Na tym etapie identyfikowane są zagrożenia oraz wykonywana jest analiza wykonalności przedsięwzięcia. Faza formułowania zawiera ważny etap definiowania zadań na podstawie zdiagnozowanych potrzeb w poprzedniej fazie.

Ad. c

Wraz z określeniem szczegółów projektu tj. zakres i budżet, konieczne jest zaplanowanie dostępności zasobów, podział prac, zabezpieczenie planu, wyznaczenie kamieni milowych. W przypadku projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych, etap ten kończy się z chwilą uzyskania decyzji o dofinansowaniu i podpisania umowy z Instytucją Pośredniczącą.

Ad. d

Etap wdrażania zakłada realizację zaplanowanych prac z godnie z harmonogramem zadań i budżetem. Każdy etap realizacji projektu finansowanego ze środków zewnętrznych kończy się przygotowaniem wniosku o płatność. Wraz z nim należy złożyć wszelkie dokumenty finansowe oraz formalno- prawne. Należy pamiętać o tym, że przekazanie środków musi być w pełni zgodne z wnioskiem i umową o dofinansowanie. Istotnym elementem tego etapu jest wszechobecna promocja projektu, każdy zakupiony środek trwały musi zostać odpowiednio

oznaczony, informacja o dofinansowaniu powinna się znaleźć na stronie internetowej beneficjenta. Faza realizacji kończy się zamknięciem formalnym czyli dokonaniem wszystkich zakupów (opłacone faktury) i podpisaniem protokołów odbioru.

Ad. e

Faza ewaluacji to ostateczne rozliczenie projektu zawierające weryfikację realizacji celu oraz zdefiniowanych wskaźników (przedłużone o okres trwałości rezultatów projektu w projekcie unijnym). Jest to faza, o której najczęściej się zapomina ze względu na sukces formalnego zakończenia projektu. Jest to etap, który zweryfikuje pierwotne założenia projektowe i pozwoli wyciągnąć wnioski na przyszłość. W projekcie Norda Kraina Ptaków będzie to wyjątkowo ważny etap, ponieważ projekt będzie realizowany etapowo i sukces jednego zależeć będzie od poprzedniego.

Wyżej opisane fazy realizacji projektu przedstawić można również w postaci wykresu cyklicznego:

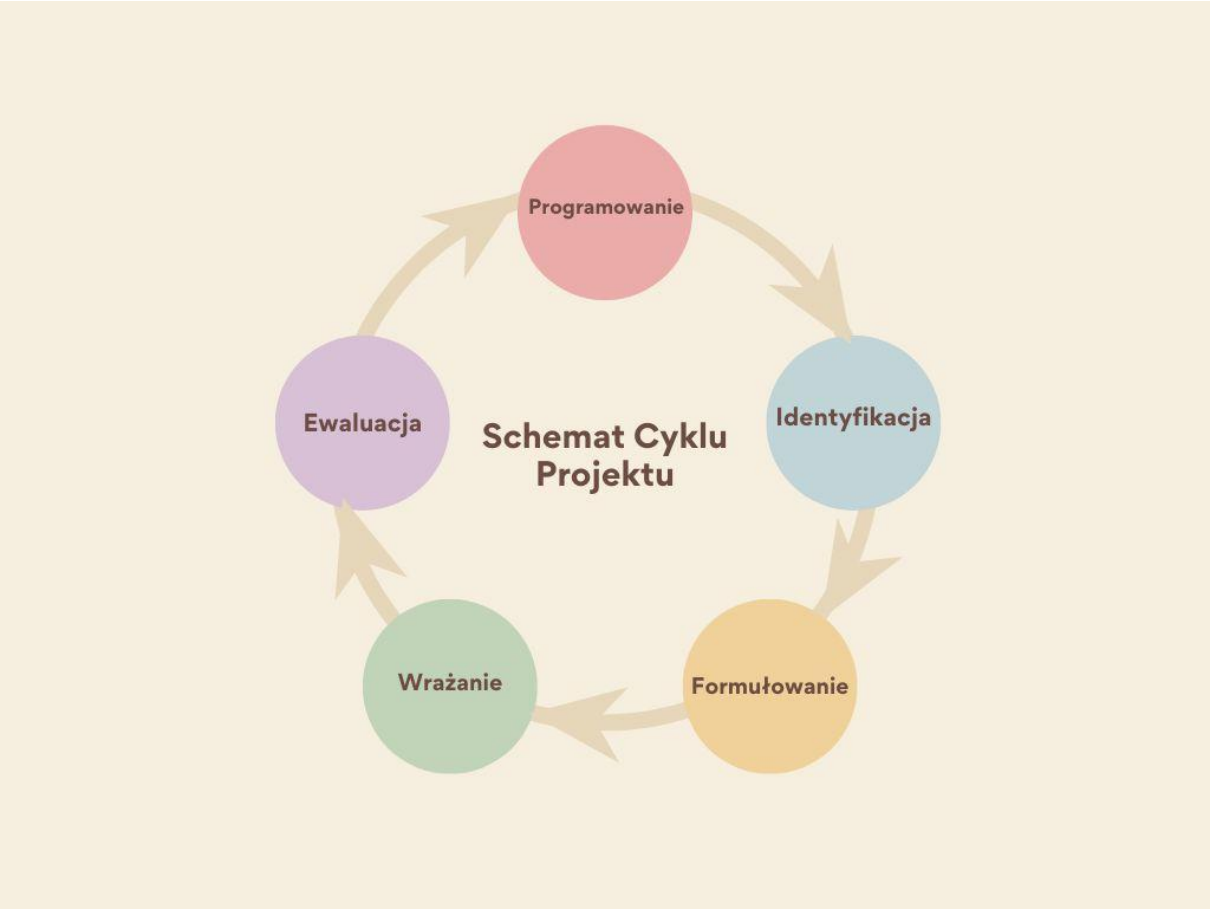

Rysunek 2: Opracowanie własne

Rysunek obrazuje konsekwencję występowania po sobie kolejnych faz projektu. Brak któregokolwiek z etapów powoduje, że proces projektowy jest niepełny.

Komunikacja z procesie zarządzania projektem[11]

Projekt Norda Kraina Ptaków jest projektem wielowątkowym, w który zaangażowanych jest wielu partnerów. Opracowanie i wdrożenie skutecznej komunikacji jest bardzo istotne dla powodzenia realizacji zaplanowanych działań.

W projekcie komunikacja spełnia cztery główne funkcje: przekazywanie informacji, druga – wyrażanie emocji, trzecia – motywowanie, czwarta – kontrolowanie. Przekazywanie informacji to oczywista funkcja komunikacji – komunikujemy się po to, żeby przekazać pewne informacje lub wiedzę. Formułowanie konkretnych celów, a także informacja zwrotna o postępach prac oraz wzmacnianie pożądanych zachowań pełnią funkcję motywacyjną. Komunikacja to także sposób na wyrażanie emocji, dzięki któremu możemy poznać nastroje panujące w grupie. Funkcja kontrolna polega na przekazywaniu obowiązków i weryfikacji.

Literatura wyróżnia scentralizowane i zdecentralizowane sieci komunikacji. W przypadku zadań prostych i rutynowych prostszą formą komunikacji wydaje się sieć scentralizowana tj. przepływ informacji następuje za pośrednictwem jednej osoby np. kierownika projektu. Dla zadań nie rutynowych i skomplikowanych sprawdza się struktura sieci zdecentralizowanych tj. każdy z każdym. Sieci takie są otwarte, elastyczne, a kanały komunikacyjne pozwalają na swobodny przepływ informacji. Ten **drugi rodzaj komunikacji wydaje się być właściwy dla projektu Norda Kraina Ptaków**, z wyjątkiem poszczególnych zadań tematycznych, które mogą dotyczyć jedynie części członków zespołu roboczego.

Kluczowe dla komunikacji w projekcie będzie przygotowanie planu komunikacji tj. wybór preferowanych metod przekazywania informacji (np. e-mail), określenie listy kontaktowej, określenie ogólnych wymagań dotyczących wymiany informacji, takich jak tytuły, adresy, częstotliwość oraz wszelkich ograniczeń korzystania z poczty elektronicznej. Na kolejnych etapach projektu przydatne może okazać się opracowanie macierzy komunikacji (odpowiedzialności) w projekcie, gdzie:

(R) RESPONSIBLE – osoba odpowiedzialna za wykonanie zadania,

(A) ACCOUNTABLE – to osoba, która zatwierdzi czy to, co zostało zrobione,

(S) SUPPORT – osoba, które wykonują pracę,

(C) CONSULT – osoba, która nie wykonuje konkretnej pracy, ale posiada wiedzę i może poświęcić trochę czasu na dostarczenie informacji niezbędnych do wykonania danego zadania,

(I) INFORM – osoby, które mają być poinformowane o zmianach statusu zadania.

[11] Rozdział w oparciu o publikacje pn. Komunikacja w zarządzaniu projektami, Kandefer-Winter Katarzyna, Nadskakuła Olga, 2021

Lista zadań	Responsible	Accountable	Support	Consulted	Informed
Zadanie 1	Osoba 1	Osoba 3	Osoba 2	Osoba 4	Osoba 5 Osoba 6
Zadanie 2	Osoba 1	Osoba 3		Osoba 4	Osoba 5
Zadanie 3	Osoba 2	Osoba 3	Osoba 1	Osoba 4	Osoba 6
Zadanie 4	Osoba 2	Osoba 5	Osoba 1	Osoba 4	Osoba 6
Zadanie 5	Osoba 3	S Osoba 4	Osoba 1		Osoba 5
Zadanie 6	Osoba 3	Osoba 4		Osoba 1 Osoba 6	Osoba 5
Zadanie 7	C Osoba 4	Osoba 6	Osoba 2 Osoba 3	Osoba 1	Osoba 5
Zadanie 8	C Osoba 4	Osoba 6	Osoba 2 Osoba 3	Osoba 1	Osoba 5

Należy również pamiętać o określeniu procedur dystrybucji informacji oraz wzorów dokumentów, procedur sprawozdawczych, czyli informacji o wynikach projektu. W ramach dobrych praktyk należy aktualizować listy kontaktowe i archiwizować wszystkie informacje.

Reasumując efektywna komunikacja na projekcie powinna pomagać, a nie przeszkadzać w jego realizacji, nie powinna być też celem samym w sobie tylko pozytywnie wpływała na jakość projektu poprzez odpowiedni przepływ informacji na każdym jego etapie.

Podsumowanie

Partnerstwo, które dzisiaj realizuje projekt Norda Kraina Ptaków to formalna struktura bez osobowości prawnej. Z chwilą kiedy nastąpi potrzeba formalizacji partnerstwa, najwygodniejszą strukturą do której będą dołączać kolejne podmioty, będzie Stowarzyszenie.

Nie rekomenduje się jednej metodologii zarządzania projektem, ale elastyczną i przemyślaną formę zarządzania z uwzględnieniem najważniejszych jego elementów tj. zespół projektowy z Kierownikiem Projektu, fazy projektu i komunikacja w projekcie.